

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ ΚΑ΄.

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1958

ΑΡΙΘ. 187

ΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΜΟΡΦΗ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΗ*

«Τὸ ἀληθές ἀξίζει, γιατί εἶναι τὸ ἀληθές, τὸ δίκαιο, γιατί εἶναι τὸ δίκαιο, τὸ ὄραιο, γιατί εἶναι τὸ ὄραιο. Καμμιά ἀπ' αὐτές τις ἀξίες δὲν ἀντλεῖ τὸ κῦρος τῆς ἀπ' τὴν περιοχὴ τῶν γειτονικῶν τῆς ἀξιῶν, ἀλλὰ ἀποκλειστικὰ καὶ μόνον ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸ τῆς. Ἡ πιὸ βαθειὰ ἀπ' τις ιδέες (ἢ ἡ πιὸ ἀληθινή), ἡ καλύτερη ἢ ἡ εὐγενέστερη πρόθεσις τοῦ γλύπτου δὲν ἀρκοῦν γιὰ νὰ ὀρθώσουν ἓνα ὄραιο ἀγαλμα, ἀν ἡ δημιουργία πού βγήκε ἀπ' τὰ χέρια τοῦ καλλιτέχνη δὲν ἀντλή ἀπὸ κάπου ἄλλοῦ τὴν πλαστικὴ ἀρετὴ καὶ τὴν μορφοποιητικὴ δύναμι, πού ταυτίζονται μὲ τὴν ἴδια τὴν ὁμορφιά. Τὸ ὄραιο, ἐφ' ὅσον εἶναι ὄραιο, εἶναι κυρίαρχο. Θὰ πούμε πὼς ἓνα ἀντικείμενο εἶναι ὄραιο, ὅταν ἡ οὐσία του καὶ ἡ ἐσώτερη σημασία του βρίσκονται ἀπόλυτα ἐκδηλωμένα, ἐκφρασμένα, μέσα στὸ εἶναι του. Σ' αὐτὴ τὴν ὁλοκληρωτικὴ ἔκφρασι ἐνοικεῖ ἡ ὁμορφιά. Εἶναι ἡ ἰδιαίτερη ἀξία καὶ ἀξιοπρέπεια πού κλείνει μέσα τῆς μιὰ τέτοια ὁλοκληρωτικὴ ἔκφρασι.

«Ὅταν ὁλόκληρη ἡ οὐσία τοῦ πράγματος ἢ τῆς πράξεως — ἀκόμη καὶ ἡ σχέση του μ' ὄλο τὸ πνευματικὸ σύμπαν — εἶναι μορφοποιημένη ἀπ' τὴν πρώτη στιγμή καὶ ἔχη σὰν ἀφετηρία τοὺς πιὸ ἐσώτερους προσδιορισμούς τοῦ εἶναι τῆς ὅταν αὐτὴ ἡ ἐσωτερικὴ μορφή ἐκδηλώνεται καὶ προβάλλεται πρὸς τὰ ἔξω καὶ ἐνσαρκώνεται σὲ μιὰ πλαστικὴν ἐνότητα ὅταν ἔχη λεχθῆ καὶ ἐκφρασθῆ κάθε πρᾶγμα πού πρέπει νὰ λεχθῆ καὶ μόνον αὐτό ὅταν ἔτσι ἐρμηνεύεται καὶ ἐκδηλώνεται ἐκεῖνο πού πρέ-

πει, ἐνῶ ταυτόχρονα λαμβάνεται καὶ χρησιμοποιεῖται μόνον τὸ ἀπόλυτως ἀναγκαῖο ποσοστὸ μορφῆς ὅταν καμμιά ἐπιφάνεια δὲν εἶναι νεκρὴ ἢ ἄδεια ὅταν ὄλα εἶναι ζωντανὰ καὶ ἐμπνευσμένα ὅταν ὄλα μιλοῦν ὅταν κάθε ἦχος, κάθε λέξις, κάθε σχέδιο, κάθε χρῶμα, κάθε νεῦμα ἀποτελοῦν τὴν ἀπαίτησι μιᾶς ἐσωτερικῆς λογικῆς καὶ συνεργάζονται ἐνεργῶς στὴν ἀποκάλυψι τοῦ ὄλου καὶ, ἐνωμένα μὲ τὰ ἄλλα στοιχεῖα, δημιουργοῦν μιὰ τέλεια ἐνότητα, χωρὶς χάσματα, τότε ἔχομε μπροστά μας αὐτὴ τὴν ὁλοκληρωτικὴ ἔκφρασι, πού εἶναι ἡ καθαρὴ καὶ ἀναγκαῖα ἔκφρασις τῆς ἀλήθειας τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς, μέσα σὲ κάτι πού φαίνεται ἐξωτερικὰ καὶ πού εἶναι, ἀκριβῶς, ἡ ὁμορφιά.

«Pulchritudo est splendor veritatis» — «est species boni» μᾶς λέγει ἡ παλαιὰ φιλοσοφία. Ἡ ὁμορφιά εἶναι ἡ τελεία ἀντανάκλασις πού ἀποκαλύπτει τὴν ἐσωτερικὴ ὁμορφιά καὶ τὸ οὐσιώδες ἀγαθὸ τῆς ὑπάρξεως.

Ἡ ὁμορφιά εἶναι μιὰ ἀξία αὐτόνομη, κατέχει ἓνα δικό της τίτλο, δὲν εἶναι οὔτε τὸ ἀληθές, οὔτε τὸ ἀγαθόν. Καὶ ὅμως ὑπάρχει ἀνάμεσα σ' αὐτὴν καὶ στὶς παραπάνω ἀξίες μιὰ σχέσις τάξεως πολὺ στενὴ. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ ἐκδηλωθῆ ἡ ὁμορφιά, εἶναι ἀπαραίτητο καὶ ἀναγκαῖο νὰ ὑπάρχη πρωταρχικὰ κάτι, πού νὰ μπορῆ νὰ ἀποκαλυφθῆ: μιὰ οὐσιώδης ἀλήθεια, ἓνα συναισθηματι-

* Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ καθηγητοῦ R. Guardini «Vom Geist der Liturgie».

κὸ βίωμα, πὸν θέλουν νὰ προβληθοῦν πρὸς τὰ ἔξω. Τὸ πρῶτο λοιπὸν στοιχεῖο — δὲν πρόκειται ἐδῶ γιὰ τὴν ἱεραρχία τῶν ἀξιῶν, ἀλλὰ γιὰ τὴ σειρὰ προτεραιότητος — δὲν εἶναι τὸ ὠραῖο, ἀλλὰ τὸ ἀληθές. Ἴσως ὄχι τόσο πολὺ γιὰ τὸν καλλιτέχνη (ἂν καὶ κατὰ βάθος αὐτὸ ἰσχύει ἐξ ἴσου καὶ γι' αὐτόν), ἀλλὰ ὅπως ὅποτε γιὰ τὸ σύνολο τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς.

Ἡ σχολαστικὴ φιλοσοφία μᾶς διδάσκει, ὅτι «τὸ ὠραῖο εἶναι ἡ λάμψις τοῦ ἀληθοῦς». Αὐτὴ ἡ φράσις, γιὰ μᾶς τοὺς συγχρόνους ἀνθρώπους, ἔχει στὸ πρωτάκουσμά της κάτι τὸ ψυχρὸ καὶ τὸ σχολαστικό. Ἄν σκεφθοῦμε ὅμως, ὅτι βγῆκε ἀπ' τὸ πνεῦμα τῶν ἀνθρώπων τοῦ μεσαίωνος, ἀπ' τὴ δίνουσα αὐτῶν τῶν ἀνυπερβλήτων ἀρχιτεκτόνων τῆς σκέψεως, πὸν ἔδωσαν στὶς συλλήψεις των, στὰ συμπεράσματά των, στὰ συστήματά των, τὴν ἴδια τελειότητα, τὴν ἴδια συνθετικὴ δύναμι, πὸν ἔδωσαν στὶς μητροπόλεις των, θὰ νοιώσουμε ἴσως κάτι νὰ μᾶς καλῆ στὸ νὰ ἐμβαθύνουμε λίγο στὸ νόημα αὐτῶν τῶν λίγων λέξεων. Ἡ ἀλήθεια δὲν εἶναι ἡ νεκρὰ ἀκριβεία μιᾶς συλλήψεως πὸν βρίσκεται χωρισμένη ἀπ' τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ ἀντίθετα ἡ ἄμεση, ζωτικὴ καὶ ἐσωτερικὴ ἔννοσις καὶ ὁ δεσμὸς μὲ τὸ εἶναι καὶ σημαίνει ὅλη τὴν δύναμι καὶ τὴν πληρότητα μιᾶς ὑπάρξεως πλουσίας σὲ περιεχόμενο. Καὶ ἡ ὁμορφία εἶναι ἡ χαρούμενη λάμψις, πὸν ἀστράπτει μπροστὰ στὰ μάτια μας, ὅταν ὁ Θεὸς ἐπιτρέπῃ, σὲ μίαν εὐνοϊκὴν ὥρα, νὰ ἀποκαλυφθῇ στὰ βλέμματά μας ἡ κρυμμένη ἀλήθεια, ὅταν ἡ ἐξωτερικὴ εἰκόνα εἶναι πραγματικὰ κι' ἀπ' ὅλες τὶς ἀπόψεις ἡ ὁλοκληρωτικὴ καὶ καθάρια ἔκφρασις τοῦ ἐσωτερικοῦ. Τελειότητα λοιπὸν τῆς ἐκφράσεως, ὄχι μονάχα ἐκείνης πὸν θὰ προβληθῇ πρὸς τὰ ἔξω, ἀλλὰ εὐθύς ἀπ' τὴν πρώτη ἀρχὴ τῆς μορφοποιητικῆς δράσεως, μπορεῖ νὰ προσδιορίσῃ κανεὶς τὴν οὐσία τοῦ ὠραίου μὲ περισσότερο βάθος καὶ λακωνικότητα;

Δὲν συλλαμβάνει κανεὶς ἐντελῶς τὴν οὐσία τοῦ ὠραίου, παρὰ μόνον ἂν σεβασθῇ αὐτὴ τὴν τάξι καὶ τιμῆση μέσα στὸ ὠραῖο, τὴν λάμψι τοῦ ἀληθοῦς· τοῦ ἀληθοῦς πὸν ἔχει ἐκφρασθῇ σ' ὅλη του τὴν ἀκε-

ραιότητα. Ἄλλὰ ὑπάρχουν φύσεις πὸν δοκιμάζουν ἐπικίνδυνα τὸν πειρασμὸ νὰ ἀνατρέψουν αὐτὴ τὴν τάξι, νὰ θέσουν τὸ ὠραῖο πρὶν ἀπὸ τὸ ἀληθές ἢ ἀκόμη νὰ τὸ χωρίσουν ὁλότελα ἀπ' αὐτό, νὰ ἀποσπάσουν τὴν τελειότητα τῆς μορφῆς ἀπ' τὸ περιεχόμενο, ἀπ' τὴν ἔκφρασι τῆς ψυχῆς. Εἶναι ὁ κίνδυνος τῆς αἰσθητικῆς ἀντιλήψεως τῆς ζωῆς, πὸν ἔχει γιὰ τέραμα τὴν αἰσθαντικότητα μ' ὅλη της τὴν ἐκνευρικὴ πλάδαρότητα.

Ἄς μὴ περιμένουμε ἐδῶ μιὰ σφικτοδεμένη μελέτη τῆς αἰσθητικῆς. Ἄς ἀρκεσθοῦμε νὰ τὴν προσδιορίσωμε περιληπτικά, σὰν ἓνα γλίστριμα τοῦ πνεύματος προοδευτικό, ἀπ' τὴν ἀναζήτησι τοῦ «τί» στὴν ἀναζήτησι τοῦ «πῶς», ἀπὸ τὸ περιεχόμενο στὸν τρόπο τῆς ἐμφανίσεως, ἀπὸ τὴν σοβαρότητα πὸν χαρακτηρίζει τὴν ἀλήθεια καὶ τὶς ἀτεγκατες ἠθικῆς ἀπαιτήσεις, στὶς διαλυτικῆς ἀρμονίες τοῦ ὠραίου. Αὐτὸ τὸ γλίστριμα μπορεῖ νὰναι περισσότερο ἢ λιγώτερο συνειδητό, ὡς τὴ στιγμὴ ὅπου τὸ πνεῦμα φθάνει στὸ σημεῖο νὰ ἀγνοῇ ὁλότελα τὴν ἀντικειμενικὴ ἀλήθεια μὲ τὸ αὐστηρό της: «εἶναι ἔτσι κι' ὄχι ἄλλοιῶς» καὶ τὴν ἠθικὴν ἰδέα, μὲ τὴν ἀπόλυτη θέσι της: «πρέπει νὰ ἐκλέξῃς». Τότε ὁ μόνος κόσμος ἀξίων εἶναι γι' αὐτὸ ὁ κόσμος τῆς μορφῆς καὶ τῆς ἐκφράσεως.

Ἀπὸ τὴ στιγμὴ αὐτὴ, εἴτε πρόκειται γιὰ ἓνα στοιχεῖο τῆς φύσεως, εἴτε γιὰ ἓνα γεγονός, γιὰ ἓναν ἀνθρώπο, γιὰ ἓναν πόνο, γιὰ μιὰ κλίσι, γιὰ μιὰ ἐργασία, γιὰ ἓνα ζήτημα δικαιοσύνης, γιὰ μιὰ γνώσι, γιὰ μιὰ ἰδέα, εἴτε γιὰ ὅτιδήποτε ἄλλο, ἀκόμη καὶ γιὰ τὶς πρὸ ψηλῆς περιοχῆς τοῦ πνεύματος, τὸ πραγματικὸ χάνει κάθε ἀξία ὡς πραγματικότης. Δὲν ἔχει πλέον ἀξία παρὰ μόνον, σὰν ὕλη καὶ ὑπόβαθρο τῆς ἐκφράσεως.⁽¹⁾ Ἐκεῖνο πὸν γεννιέται μπροστὰ μας εἶναι τὸ οἰκοδόμημα τῶν σχημάτων καὶ τῶν οἰκῶν τῆς ἀπόλυτης μορφῆς, εἶναι ἓνα πῶς χωρὶς γιατί, μιὰ ἀντανάκλασις χωρὶς φλόγα, μιὰ πράξις πὸν μέσα της δὲν ζῆ πιά καμμιὰ δύναμι.

1. Τὸ βιβλίον τοῦ Oscar Wilde «Προθέσεις» δεικνύει μὲ θαυμαστὴν διαύγεια περὶ τίνος πρόκειται ἐδῶ.

Ὁ αισθητικός χάνει κάθε ἔννοια τοῦ πραγματικοῦ μεγαλείου, τοῦ βάθους τοῦ ἔργου. Δὲν καταλαβαίνει πιά τὴν ἐσώτερη φύσι του. Δὲν βλέπει πιά ὅτι τὸ ἔργο εἶναι στὴν οὐσία του μιὰ νίκη καὶ μιὰ ὁμολογία πίστεως. Τὴν ἴδια τὴ μορφή, αὐτὴ τὴ μορφή ποὺ ἀποτελεῖ ὅλη τὴν καύχησι τῆς ἀναζητήσεώς του, δὲν τὴν ἐννοεῖ πιά, γιατί ἡ μορφή ἔχει ἕνα νόημα, ποὺ εἶναι ἡ ἔκφρασις ἐνὸς περιεχόμενου (πνευματικῆς ἢ ἠθικῆς τάξεως), ἔχει τὸ νόημα νὰ εἶναι ὁ τρόπος τῆς πραγματώσεως τῆς οὐσίας.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ἡ ψυχὴ τῆς ὁμορφιάς. Ὅποιος θέλει νὰ γευτῆ τὴν δευτέρη ἀγνωστικὴν τὴν πρώτην, ἐκπορευεῖ τὴν τέχνην καὶ μεταβάλλει τὸ ἐξαίσιον παιχνίδι τῆς — ταυτόχρονα χαρούμενον καὶ σοβαρὸν — στὴν πιὸ κούφια διασκέδασι. Σὲ κάθε μεγάλη, σὲ κάθε ἀληθινὴ καλλιτεχνικὴ δημιουργία ὑπάρχει ἕνα στοιχεῖο ἡρωϊσμοῦ, ὑπάρχει ὁ ἡρωϊσμός ὁ ἀναγκαῖος γιὰ τὴν ἐσωτερικὴν ζωὴν, ὁ ἡρωϊσμός ποὺ χρειάζεται, γιὰ νὰ κατακτηθῆ, ὕστερα ἀπὸ μὲγαν ἀγῶνα, ἀνάμεσα ἀπὸ κάθε εἶδος ἀντιξοότητες, ἢ εἰλικρινῆς ἔκφρασις, ποὺ μέσα τῆς ἢ ἐσωτερικῆς αὐτῆς ζωῆς θὰ βρῆ τὴν ἀπελευθέρωσίν της. Ἐνας καλὸς ἀγῶνας διεξάγειται ἐδῶ καὶ ὀδηγεῖται ἔως τὴν τελικὴν νίκην, ἀπὸ μιὰν ὑπάρξι, ποὺ, ἔχοντας συνείδησιν γιὰ κάθε τι καλύτερον ποὺ φέρνει μέσα τῆς, κατορθώνει νὰ ὀδηγήσῃ στὴ διαύγεια καὶ νὰ ὑποτάξῃ στὸ δικὸν τῆς νόμον ὅλα τὰ ξένα καὶ συγκεχυμένα στοιχεῖα ποὺ ἐπάνω τους ἐργάζεται. Ἐνα μεγάλο ξέσπασμα ἔχει πραγματοποιηθῆ ἐδῶ. Ἡ ἐσωτερικὴ ζωὴ ἔδωκε μαρτυρίαν γιὰ τὸ τί ἦταν καὶ γιὰ τὸ τί ὄφειλε νὰ εἶναι, γιὰ τὴν οὐσιαστικὴν ἀποστολὴν ποὺ κρυβόταν στὸ βάθος τοῦ εἶναι τῆς. Ὅλα αὐτὰ, γιὰ τὸν αισθητικόν, γίνονται μιὰ κούφια διασκέδασι.

Ἀκόμη περισσότερο. Ἡ αἰσθητικὴ εἶναι, στὸ βάθος τῆς, ἀναιδής. Κάθε πραγματικὴ ὁμορφία εἶναι ἀγνή. Ἄς μὴ πάρωμε ἐδῶ τὴν αἰδῶ στὴν ἐπιδερμικὴν τῆς ἔννοια. Δὲν πρόκειται καθόλου γιὰ κείνο ποὺ οἱ συμβατικοὶ τρόποι τῆς κοινωνικῆς συμπεριφορᾶς ἐπιτρέπουν νὰ λεχθῆ ἢ νὰ ἐμφανισθῆ, ἀλλὰ γιὰ κάτι τὸ τελείως διαφο-

ρετικόν. Κάθε ἀποκάλυψις, κάθε ἐξωτερικὴ ἐκδήλωσις ἔχει χρέος νὰ στηρίζεται σὲ μιὰ ἀκατανίκητη ὀρμὴ τῆς ἐσωτερικῆς μας ζωῆς· πρέπει νὰ εἶναι ἐν τάξει ἀπέναντι τοῦ αἰωνίου νόμου, νὰ ἐπιτρέπεται καὶ νὰ κυβερνᾶται ἀπ' αὐτοῦς. Ἀλλὰ ῥίζα αὐτῆς τῆς ἐσχάτης καὶ ὑψηλῆς νομιμότητος εἶναι ἡ ἀλήθεια τῆς συλλήψεως ἢ τῆς συγκινήσεως. Κάθε ξεχειλίσιμα τῆς ἐσωτερικῆς μας ζωῆς, ποὺ ζητᾷ τοὺς λόγους τῆς ὑπάρξεώς του στὴν ἴδια τὴν ἐμφάνισιν, στὴ μορφή, στὴν ἔκφρασιν, ἔχασε πιά τὴν ἐπαφὴν του μὲ τὴν ἀξιοπρέπεια.

Αὐτὲς οἱ σκέψεις θὰ μᾶς ὀδηγήσουν μακρύτερα. Κάθε βαθειὰ ἐσωτερικότητα, ἀκόμη καὶ ἐκείνη ποὺ ζωοποιεῖται ἀπὸ τίς αὐθεντικότερες ὀρμῆς, ποὺ ὑποκινεῖται ἀπ' τὴν καθαρώτερη ἀλήθειαν, δοκιμάζει ἕνα εἶδος ἰδιόμορφης συστολῆς ὅταν πρόκειται νὰ ἀνοίξῃ, νὰ παραδόσῃ τὸν ἑαυτὸν της. Κι' αὐτὸ, τόσο περισσότερο, ὅσο μεγαλύτερος εἶναι ὁ πλοῦτος ποὺ κλείνει μέσα τῆς.

Ὁδυνηρὴ ἀνάγκη κάθε ἐσωτερικῆς ζωῆς εἶναι νὰ ποθῆ νὰ ἀνοίξῃ τὸν ἑαυτὸν της, νὰ μὴ βροίσκῃ λύτρωσιν παρὰ μόνον μέσα στὸ ξέσπασμα τῆς ἔκφρασεως καὶ ταυτόχρονα νὰ φοβάται αὐτὴν τὴν ἔξοδο ἀπ' τὸν ἑαυτὸν της, νᾶχῃ τὸ περιδεὲς συναίσθημα, ὅτι μὲ τὴν ἐξωτερικεῖσιν ἀπογυμνῶνται ἀπ' ὅ,τι εὐγενέστερον ἔχει. Κάθε ἐσωτερικὴ ζωὴ τείνει, σὰν στὴ φυσικὴ τῆς πραγμάτων, πρὸς τὴ στιγμὴ ὅπου θὰ μπορέσῃ, μ' ἕνα ἐσωτερικόν αἶσθημα ἀνακουφίσεως, νὰ ἐκδηλωθῆ, νὰ ξεπεταχθῆ πρὸς τὰ ἔξω, μέσα στὴ μορφήν ποὺ τῆς ἀρμόζει. Ἀλλὰ τὴν ἴδιαν στιγμὴν ἕνα εἶδος ὀδυνηρῆς συσπάσεως τὴν πιέζει. Ἐχει τὸ συναίσθημα, ὅτι κάτι ἀνείπωτα πολὺτιμον χάθηκε, χωρὶς ἐλπίδα ἐπιστροφῆς.

Αὐτὸ τὸ διπλὸν φαινόμενον εἶναι ἀχώριστο ἀπὸ κάθε αὐθεντικὴν δημιουργίαν. Μόλις χαράξωμε μιὰ φράσιν, μιὰ λέξιν ποὺ τὴν ἐγράψαμε μὲ χαρὰ, μὲ τὸ ἐσώτερον συναίσθημα τῆς λύτρωσεως, ἀμέσως ἀρχίζομε νὰ κοκκινίζομε γι' αὐτήν· μιὰ τύψις, μιὰ μυστικὴ μορφή ἀνεβαίνει μέσα μας ἀπὸ βάθη ποὺ πρὶν δὲν μπορούσαμε νὰ τὰ ὑποπτευθοῦμε. Δὲν προφθαίνουσι τὰ χεῖλην ν' ἀνοίξουσι γιὰ μιὰν ἐξομολόγησιν, γιὰ μιὰν ὁμολογίαν πίστεως καὶ ἀμέσως ζητοῦν

ἀπεγνωσμένα αυτή την ίδια ἐξομολόγησι, αυτή την ίδια ὁμολογία νὰ την πάρουν πίσω και ἄθελα τους κλείνουν. Κι' ὅποιος πραγματικά καταλαβαίνει, ἔχει τότε τὴ διαίσθησι, ὅτι πίσω ἀπ' ἐκεῖνο πού παραδόθηκε, πίσω ἀπ' ἐκεῖνο πού περιεβλήθη μιά μορφή, ὑπάρχουν ἄβυσσοι, πού ἀκόμη δὲν ἀνοίχθηκαν, πλούτη πού συγκρατοῦνται ἀπὸ αἰδημοσύνη. Καὶ ἀκριβῶς σ' αὐτὸ τὸ γεγονός τοῦ νὰ δίνης και νᾶχης περισσότερα ἀπ' ὅ,τι δίνεις, σ' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν διαδοχικὴ ἐμφάνισι και ἐξαφάνισι βαθῶν πού ἀπαστράπτουν στὴν πάλῃ γιὰ τὴν κατάκτησι τῆς ἐκφράσεως, στὴν θριαμβεύουσα ἀγαλλίασι τῆς δημιουργίας, πού τὴν διαδέχεται ἀμέσως ἡ ὀδυνηρὴ σύσπασι τῆς πληγωμένης αἰδημοσύνης, ἐκεῖ ἐδρεύει ἡ πού σπάνια και λεπτὴ γοητεία τοῦ ὄραϊου.

Ἄλλὰ ὅλ' αὐτά, ὄλη ἡ συγκρατουμένη πληρότης, ὄλη ἡ παρθενικὴ δροσιὰ τῆς ἀνθήσεως τῆς πραγματικῆς δημιουργίας, εἶναι χαμένα γιὰ τὸ βαρὺ και χωρὶς σεβασμὸ βλέμμα τοῦ αισθητικοῦ, πού δὲν ζητᾷ στὴν ἐκφρασι, παρὰ τὴν ἴδια τὴν ἐκφρασι και στὴν ὁμορφιά, τὴν ὁμορφιά πού εἶναι περιορισμένη στὸν ἑαυτὸ τῆς.

Ἄλλὰ ὅλ' αὐτά, ὄλη ἡ συγκρατουμένη πληρότης, ὄλη ἡ παρθενικὴ δροσιὰ τῆς ἀνθήσεως τῆς πραγματικῆς δημιουργίας, εἶναι χαμένα γιὰ τὸ βαρὺ και χωρὶς σεβασμὸ βλέμμα τοῦ αισθητικοῦ, πού δὲν ζητᾷ στὴν ἐκφρασι, παρὰ τὴν ἴδια τὴν ἐκφρασι και στὴν ὁμορφιά, τὴν ὁμορφιά πού εἶναι περιορισμένη στὸν ἑαυτὸ τῆς.

Ἄλλὰ ὅλ' αὐτά, ὄλη ἡ συγκρατουμένη πληρότης, ὄλη ἡ παρθενικὴ δροσιὰ τῆς ἀνθήσεως τῆς πραγματικῆς δημιουργίας, εἶναι χαμένα γιὰ τὸ βαρὺ και χωρὶς σεβασμὸ βλέμμα τοῦ αισθητικοῦ, πού δὲν ζητᾷ στὴν ἐκφρασι, παρὰ τὴν ἴδια τὴν ἐκφρασι και στὴν ὁμορφιά, τὴν ὁμορφιά πού εἶναι περιορισμένη στὸν ἑαυτὸ τῆς.

Ἄλλὰ ὅλ' αὐτά, ὄλη ἡ συγκρατουμένη πληρότης, ὄλη ἡ παρθενικὴ δροσιὰ τῆς ἀνθήσεως τῆς πραγματικῆς δημιουργίας, εἶναι χαμένα γιὰ τὸ βαρὺ και χωρὶς σεβασμὸ βλέμμα τοῦ αισθητικοῦ, πού δὲν ζητᾷ στὴν ἐκφρασι, παρὰ τὴν ἴδια τὴν ἐκφρασι και στὴν ὁμορφιά, τὴν ὁμορφιά πού εἶναι περιορισμένη στὸν ἑαυτὸ τῆς.

Ἄλλὰ ὅλ' αὐτά, ὄλη ἡ συγκρατουμένη πληρότης, ὄλη ἡ παρθενικὴ δροσιὰ τῆς ἀνθήσεως τῆς πραγματικῆς δημιουργίας, εἶναι χαμένα γιὰ τὸ βαρὺ και χωρὶς σεβασμὸ βλέμμα τοῦ αισθητικοῦ, πού δὲν ζητᾷ στὴν ἐκφρασι, παρὰ τὴν ἴδια τὴν ἐκφρασι και στὴν ὁμορφιά, τὴν ὁμορφιά πού εἶναι περιορισμένη στὸν ἑαυτὸ τῆς.

Ἄλλὰ ὅλ' αὐτά, ὄλη ἡ συγκρατουμένη πληρότης, ὄλη ἡ παρθενικὴ δροσιὰ τῆς ἀνθήσεως τῆς πραγματικῆς δημιουργίας, εἶναι χαμένα γιὰ τὸ βαρὺ και χωρὶς σεβασμὸ βλέμμα τοῦ αισθητικοῦ, πού δὲν ζητᾷ στὴν ἐκφρασι, παρὰ τὴν ἴδια τὴν ἐκφρασι και στὴν ὁμορφιά, τὴν ὁμορφιά πού εἶναι περιορισμένη στὸν ἑαυτὸ τῆς.

Ἄλλὰ ὅλ' αὐτά, ὄλη ἡ συγκρατουμένη πληρότης, ὄλη ἡ παρθενικὴ δροσιὰ τῆς ἀνθήσεως τῆς πραγματικῆς δημιουργίας, εἶναι χαμένα γιὰ τὸ βαρὺ και χωρὶς σεβασμὸ βλέμμα τοῦ αισθητικοῦ, πού δὲν ζητᾷ στὴν ἐκφρασι, παρὰ τὴν ἴδια τὴν ἐκφρασι και στὴν ὁμορφιά, τὴν ὁμορφιά πού εἶναι περιορισμένη στὸν ἑαυτὸ τῆς.

Ἄλλὰ ὅλ' αὐτά, ὄλη ἡ συγκρατουμένη πληρότης, ὄλη ἡ παρθενικὴ δροσιὰ τῆς ἀνθήσεως τῆς πραγματικῆς δημιουργίας, εἶναι χαμένα γιὰ τὸ βαρὺ και χωρὶς σεβασμὸ βλέμμα τοῦ αισθητικοῦ, πού δὲν ζητᾷ στὴν ἐκφρασι, παρὰ τὴν ἴδια τὴν ἐκφρασι και στὴν ὁμορφιά, τὴν ὁμορφιά πού εἶναι περιορισμένη στὸν ἑαυτὸ τῆς.

Ἄλλὰ ὅλ' αὐτά, ὄλη ἡ συγκρατουμένη πληρότης, ὄλη ἡ παρθενικὴ δροσιὰ τῆς ἀνθήσεως τῆς πραγματικῆς δημιουργίας, εἶναι χαμένα γιὰ τὸ βαρὺ και χωρὶς σεβασμὸ βλέμμα τοῦ αισθητικοῦ, πού δὲν ζητᾷ στὴν ἐκφρασι, παρὰ τὴν ἴδια τὴν ἐκφρασι και στὴν ὁμορφιά, τὴν ὁμορφιά πού εἶναι περιορισμένη στὸν ἑαυτὸ τῆς.

τῆς προσωπικῆς και ζωντανῆς συγκινήσεως, μέσα σὲ ἀτμόσφαιρα ἀπόλυτης εἰλικρινείας, τὸ περιεχόμενο τοῦ ἐσωτερικοῦ και ἐξωτερικοῦ κόσμου. Ὄταν αὐτὸ κατορθωθῆ, ὅταν τὸ περιεχόμενο αὐτὸ συλληφθῆ, θὰ πρέπη ὁ καλλιτέχνης, ἀποφεύγοντας κάθε ἐκζήτησι δημιουργίας ἐντυπώσεων, κάθε ματαιοδοξία, κάθε κουφότητα, νὰ τὸ ἐρμηνεύσῃ, ὅπως ἀκριβῶς εἶναι, χωρὶς νὰ τοῦ προσθέσῃ οὔτε τὸ παραμικρὸ. Ἄν ἐκπληρωθοῦν αὐτὲς οἱ προϋποθέσεις, κι' ἂν ὁ ἐργάτης εἶναι πραγματικὸς καλλιτέχνης, τὸ ἔργο θάνα ὄραιο, ἀναπόφευκτα, ἀναπότρεπτα ὄραιο. Ἄντιθετα, ἂν ὁ καλλιτέχνης θελήσῃ νὰ ἀγνοήσῃ τὸ σκληρὸ νόμο τῆς ἀλήθειας και νὰ κατακτήσῃ τὴ μορφή, ξεκινῶντας ἀπ' τὴ μορφή, τότε, αὐτὸ πού θὰ μᾶς δώσῃ δὲν θάνα παρὰ παραπλανητικὴ ὀφθαλμαπάτη.

Ἄλλὰ ὅλ' αὐτά, ὄλη ἡ συγκρατουμένη πληρότης, ὄλη ἡ παρθενικὴ δροσιὰ τῆς ἀνθήσεως τῆς πραγματικῆς δημιουργίας, εἶναι χαμένα γιὰ τὸ βαρὺ και χωρὶς σεβασμὸ βλέμμα τοῦ αισθητικοῦ, πού δὲν ζητᾷ στὴν ἐκφρασι, παρὰ τὴν ἴδια τὴν ἐκφρασι και στὴν ὁμορφιά, τὴν ὁμορφιά πού εἶναι περιορισμένη στὸν ἑαυτὸ τῆς.

Ἄλλὰ ὅλ' αὐτά, ὄλη ἡ συγκρατουμένη πληρότης, ὄλη ἡ παρθενικὴ δροσιὰ τῆς ἀνθήσεως τῆς πραγματικῆς δημιουργίας, εἶναι χαμένα γιὰ τὸ βαρὺ και χωρὶς σεβασμὸ βλέμμα τοῦ αισθητικοῦ, πού δὲν ζητᾷ στὴν ἐκφρασι, παρὰ τὴν ἴδια τὴν ἐκφρασι και στὴν ὁμορφιά, τὴν ὁμορφιά πού εἶναι περιορισμένη στὸν ἑαυτὸ τῆς.

Ἄλλὰ ὅλ' αὐτά, ὄλη ἡ συγκρατουμένη πληρότης, ὄλη ἡ παρθενικὴ δροσιὰ τῆς ἀνθήσεως τῆς πραγματικῆς δημιουργίας, εἶναι χαμένα γιὰ τὸ βαρὺ και χωρὶς σεβασμὸ βλέμμα τοῦ αισθητικοῦ, πού δὲν ζητᾷ στὴν ἐκφρασι, παρὰ τὴν ἴδια τὴν ἐκφρασι και στὴν ὁμορφιά, τὴν ὁμορφιά πού εἶναι περιορισμένη στὸν ἑαυτὸ τῆς.

Ἄλλὰ ὅλ' αὐτά, ὄλη ἡ συγκρατουμένη πληρότης, ὄλη ἡ παρθενικὴ δροσιὰ τῆς ἀνθήσεως τῆς πραγματικῆς δημιουργίας, εἶναι χαμένα γιὰ τὸ βαρὺ και χωρὶς σεβασμὸ βλέμμα τοῦ αισθητικοῦ, πού δὲν ζητᾷ στὴν ἐκφρασι, παρὰ τὴν ἴδια τὴν ἐκφρασι και στὴν ὁμορφιά, τὴν ὁμορφιά πού εἶναι περιορισμένη στὸν ἑαυτὸ τῆς.

Ἄλλὰ ὅλ' αὐτά, ὄλη ἡ συγκρατουμένη πληρότης, ὄλη ἡ παρθενικὴ δροσιὰ τῆς ἀνθήσεως τῆς πραγματικῆς δημιουργίας, εἶναι χαμένα γιὰ τὸ βαρὺ και χωρὶς σεβασμὸ βλέμμα τοῦ αισθητικοῦ, πού δὲν ζητᾷ στὴν ἐκφρασι, παρὰ τὴν ἴδια τὴν ἐκφρασι και στὴν ὁμορφιά, τὴν ὁμορφιά πού εἶναι περιορισμένη στὸν ἑαυτὸ τῆς.

Ἄλλὰ ὅλ' αὐτά, ὄλη ἡ συγκρατουμένη πληρότης, ὄλη ἡ παρθενικὴ δροσιὰ τῆς ἀνθήσεως τῆς πραγματικῆς δημιουργίας, εἶναι χαμένα γιὰ τὸ βαρὺ και χωρὶς σεβασμὸ βλέμμα τοῦ αισθητικοῦ, πού δὲν ζητᾷ στὴν ἐκφρασι, παρὰ τὴν ἴδια τὴν ἐκφρασι και στὴν ὁμορφιά, τὴν ὁμορφιά πού εἶναι περιορισμένη στὸν ἑαυτὸ τῆς.

Ἄλλὰ ὅλ' αὐτά, ὄλη ἡ συγκρατουμένη πληρότης, ὄλη ἡ παρθενικὴ δροσιὰ τῆς ἀνθήσεως τῆς πραγματικῆς δημιουργίας, εἶναι χαμένα γιὰ τὸ βαρὺ και χωρὶς σεβασμὸ βλέμμα τοῦ αισθητικοῦ, πού δὲν ζητᾷ στὴν ἐκφρασι, παρὰ τὴν ἴδια τὴν ἐκφρασι και στὴν ὁμορφιά, τὴν ὁμορφιά πού εἶναι περιορισμένη στὸν ἑαυτὸ τῆς.

Ἄλλὰ ὅλ' αὐτά, ὄλη ἡ συγκρατουμένη πληρότης, ὄλη ἡ παρθενικὴ δροσιὰ τῆς ἀνθήσεως τῆς πραγματικῆς δημιουργίας, εἶναι χαμένα γιὰ τὸ βαρὺ και χωρὶς σεβασμὸ βλέμμα τοῦ αισθητικοῦ, πού δὲν ζητᾷ στὴν ἐκφρασι, παρὰ τὴν ἴδια τὴν ἐκφρασι και στὴν ὁμορφιά, τὴν ὁμορφιά πού εἶναι περιορισμένη στὸν ἑαυτὸ τῆς.

Ἄλλὰ ὅλ' αὐτά, ὄλη ἡ συγκρατουμένη πληρότης, ὄλη ἡ παρθενικὴ δροσιὰ τῆς ἀνθήσεως τῆς πραγματικῆς δημιουργίας, εἶναι χαμένα γιὰ τὸ βαρὺ και χωρὶς σεβασμὸ βλέμμα τοῦ αισθητικοῦ, πού δὲν ζητᾷ στὴν ἐκφρασι, παρὰ τὴν ἴδια τὴν ἐκφρασι και στὴν ὁμορφιά, τὴν ὁμορφιά πού εἶναι περιορισμένη στὸν ἑαυτὸ τῆς.

του, ἀμαρτάνοντας ἀπέναντι στὴν αἰώνια τάξι τῶν ἀξιῶν. Ἄν ἀντίθετα ὁ ἄνθρωπος δὲν ζητᾷ τίποτ' ἄλλο ἀπὸ τὸ νὰ ζῆ μέσα στὴν ἀλήθεια, νὰ εἶναι ἀληθινὸς καὶ νὰ λέη τὴν ἀλήθεια, κ' ἄν, ἀκόμη, κρατᾷ τὴν ψυχὴ του ἀνοικτὴ, θὰ συναντήσῃ, χωρὶς κἄν νὰ τὸ ἐπιδιώκῃ, τὴν ὁμορφιά, σὰν ἀκτινοβολοῦσα πραγμάτωσι μιᾶς ἀγνῆς καὶ πλουσίας ζωῆς, πού μετουσιώθηκε σὲ μορφῆ.

Πόσο διεισδυτικὸ βλέμμα εἶχε λοιπὸν ὁ Πλάτων, αὐτὸς ὁ κύριος τοῦ βασιλείου τοῦ ὠραίου, ὅταν προσπαθοῦσε νὰ προφου-

λάξῃ τὸ δημιούργημα ἀπ' τὸν πειρασμὸ τοῦ νὰ παραδώσῃ τὸν ἑαυτό του σ' αὐτὴ τὴν ἀξία, περισσότερο ἀπ' ὅ,τι πρέπει! Ἕνας καινούργιος δραματιστὴς τῆς τέχνης πρέπει νὰ γεννηθῇ στὶς μέρες μας, γιὰ νὰ πῆ στὴ φτωχὴ μας νεολαία, πού δουλικὰ γονατίζει μπροστὰ στὸ εἶδωλο τῆς τέχνης καὶ τοῦ ὠραίου, ποιὸς εἶναι ἀναγκαστικὰ ὁ καρπὸς μιᾶς τέτοιας ἀνατροπῆς τῶν πιὸ ὑψηλῶν νόμων τοῦ πνεύματος.

Καθηγητῆς **Romano Guardini**

ΞΕΝΟΙ ΚΑΙ ΠΑΡΕΠΙΔΗΜΟΙ

Βαρειὰ πατᾶς στὸ χῶμα αὐτό, τραχειὰ πατῶ . . .

κι' ὦ, τί προσκόμματα!

κόποι φορτώματα . . καὶ πόση ὀδύνη!

Ἄβατα μέρη λές, ἀνηφοριές · κατηφοριές. . . σκότη καὶ δίνη . . .

Μικρὸ μου φίλε, μὴ δειλιᾶς,

βάλε τὸ χέρι σου στὸ χέρι μου μ' ἐμπιστοσύνη.

Τί στέχεις ;

Πέρασμα εἶν' αὐτὴ ἡ ζωή.

« Οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν ».

Φεύγεις

καὶ φεύγω

πάντα φεύγουμε,

πρὸς τὴν πού « ἐπιζητεῖς » κι' ἐπιποθῶ « Μέλλουσαν Πόλιν ».

Μὴ στρέφῃς. . .

Ναί, σκληρὴ ἡ ὁδὸς

πὸν μὲ γυρνᾷ τὰ πέλματα θὰ πᾶμε. . .

Ἦ ταξιδιώτης ὁμως πρέπει νὰ κυτᾷ πάντα μπροστὰ. . .

Ἔλα,

τὸ κουρασμένο βῆμα εὐκόλα γλιστρᾷ.

Στηρίζου·

σ' ὀδηγῶ πιστά.

ΔΙΑΚΡΙΣΙΣ, ΜΙΑ ΛΗΣΜΟΝΗΜΕΝΗ ΑΡΕΤΗ

Όταν κάποτε ο Π. Μελίτης ἐχρησιμοποίησε τὸν ὄρον «διάκρισις», ἡ λέξις ἐφάνη κάπως παράδοξος, τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τὸ βαθύτερον περιεχόμενον τῆς. Καὶ ὁμως ἡ ἔννοια αὐτὴ κρύβει ἓνα πλούτον πνευματικὸν καὶ ἀνθρωπιστικόν, ἀπετέλεσε δὲ ἓνα ἀπὸ τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς ὀρθοδόξου πνευματικότητος. Καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας τῆς ἀκμῆς, τὸ ὀρθόδοξον πνεῦμα εἶχεν ὡς γνώμονα τὴν βασικὴν αὐτὴν ἀρετὴν εἰς τὰ προβλήματα τῆς καθοδηγήσεως τοῦ ἀνθρώπου. Πολλοὶ χριστιανοὶ διδάσκαλοι ἠσχολήθησαν μὲ τὸ θέμα αὐτό.

Ἄλλ' ἔάν θέλωμεν νὰ ἐμβαθύνωμεν περισσότερο εἰς τὸ διαμάντι αὐτὸ τῆς πατερικῆς φιλολογίας, πρέπει νὰ ἀνατρέξωμεν πρὸ πάντων εἰς τὸν ἀρχαῖον συγγραφέα καὶ ἅγιον Ἰωάννην Κασσιανὸν (365 — 435 μ. Χ.). Προερχόμενος οὗτος ἀπὸ καλὴν οἰκογένειαν τῆς Συκθίας ἔτυχε πλουσίας κλασικῆς ἀγωγῆς. Ἡ κυριώτερα ὁμως μόρφωσις του συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ἐπεσκέφθη αὐτοπροσώπως τὰ μεγάλα ἀσκητικὰ κέντρα τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Αἰγύπτου, ὅπου ἐγνώρισε ἐκλεκτοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος, ὅπως τὸν Μακάριον τὸν Αἰγύπτιον καὶ τὸν Εὐάγγριον τὸν Ποντικόν. Ἡ πλουσία αὐτῆ πείρα του ἠξήθη ἀκόμη περισσότερο, ὅταν ἀργότερα ἐπεσκέφθη τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Ρώμην, συνεδέθη δὲ στενωῶς μὲ δύο κεντρικὰς μορφὰς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὸν Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον καὶ τὸν πάπαν Λέοντα. Πλουτισμένος μὲ τὴν δαφυλῆ αὐτὴν πνευματικὴν ἐμπειρίαν ἦλθεν ὁ Κασσιανὸς εἰς τὴν Νότιον Γαλλίαν, ὅπου ἴδρυσεν δύο μοναστήρια παρὰ τὴν Μασσαλίαν καὶ τοιοῦτοτρόπως ἔγινε ὁ κύριος εἰσηγητὴς τοῦ μοναχισμοῦ εἰς τὴν Δύσιν. Εὐρισκόμενος ἐκεῖ ἔγραψε τὰ δύο κύρια ἔργα του: De

institutis coenobiorum (Περὶ τῶν ἀρχῶν τῶν κοινοβίων) καὶ Collationes Patrum (Διαλέξεις Πατέρων). Τὸ ἔργον του, ὅπως καὶ τὴν προσωπικότητά του, χαρακτηρίζει τὸ πρακτικὸν πνεῦμα καὶ τὸ μέτρον, ἡ λεπτότης καὶ ἡ διαύγεια, ἡ κρίσις καὶ ἡ σύνεσις, ἡ ἀγάπη τῆς ἀληθείας καὶ ἡ μεγαλοψυχία. Ἰδιαιτέρως εἰς τὸ δεύτερον σύγγραμμά του, ὅπου παρακολουθεῖ κανεὶς τὰς συνομιλίας τοῦ συγγραφέως μὲ ἀσκητὰς τῆς Αἰγύπτου, πίσω ἀπὸ τὴν ἀπλότητα καὶ ἀφέλειαν τοῦ ὕφους κρύπτεται πολὺς ψυχολογικὸς πλοῦτος καὶ ἠθικὴ ἀνατομία. Εἶναι ἓνας ὁδηγὸς πνευματικῆς ζωῆς, ἓνα ἐγχειρίδιον τῆς κατὰ Χριστὸν τελειότητος, χωρὶς ἀφηρημέναν θεωρίαν, ἀλλὰ μὲ ἀφθονον πείραν (*).

**

Εἰς μίαν ἀπὸ τὰς συζητήσεις αὐτὰς τῆς ἐρήμου, ὅπου μελετᾶται «ὁ κατὰ φιλοσοφίαν βίος», ὁ ἀββάς Μωϋσῆς θέτει ὡς θέμα πρὸς συζήτησιν τὴν μεγάλην ἀρετὴν τῆς διακρίσεως. Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τονίζει ὅτι ἡ διάκρισις δὲν εἶναι μικρὰ ἀρετὴ ἢ ἀνθρώπινον προῖόν, ἀλλὰ εἶναι δῶρον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Α' Κορ. ιβ' 8—10). Ἐὰν κανεὶς δὲν καταβάλλῃ ὅλας τὰς προσπάθειάς του διὰ νὰ τὴν ἀποκτήσῃ καὶ δὲν καταστῇ ἱκανὸς νὰ διακρίνῃ ἀσφαλῶς τὰ

* Δύο νεώτερα βοηθήματα περὶ Κασσιανοῦ εἶναι: L. Christiani: «Cassien» Paris 1646 καὶ O. Chadwick: «John Cassian», ἐν A study in primitive monasticism, Cambridge 1950. Τὸ ἔργον τοῦ Κασσιανοῦ περιέχεται ἐν τῇ λατινικῇ Πατρολογία τοῦ Migne τ. 49-50, τμήμα ἐν τῇ ἑλληνικῇ τ. 28, 850-905 καὶ ἐν τῇ Φιλοκαλία (τ. Α' ἔκδ. Παπαδημητρίου 1957, σ. 84). Βλέπε νεωτέραν ἔκδοσιν τῶν «Διαλέξεων»: Conférences I, Ed. du Cerf, Paris 1955 (μὲ γαλλικὴν μετάφρασιν). Ἐπίσης Κ. Δουβουνιώτου: «Διαλέξεις Πατέρων», Ἀλεξάνδρεια 1918.

πνεύματα πού διαβαίνουν τὴν θύραν τῆς ψυχῆς, μοιραίως ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος θὰ πλανᾶται εἰς μίαν σκοτεινὴν νύκτα, θὰ εἶναι τὸ θῦμα τῶν παγίδων καὶ τῶν κρημνῶν καὶ θὰ σκοντάπητ συχνά, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδόν».

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὁ συζητητὴς ἐνθυμεῖται τὸ παράδειγμα τοῦ Μεγάλου Ἀντωνίου, τοῦ πατρὸς τοῦ μοναχισμοῦ. Κάποτε ἦλθαν νὰ τὸν ἐπισκεφθοῦν μερικοὶ ἀσκηταί, διὰ νὰ συζητήσουν μαζί του περὶ τελειότητος. Ἡ ὀλονύκτιος συζήτησις περιεστράφη ἐπὶ τοῦ ποῖα ἀρετὴ ἤμπορεῖ νὰ προφυλάξῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὰς διαφόρους παγίδας καὶ νὰ τὸν κάμῃ νὰ ἀνέλθῃ, διὰ τῆς εὐθείας ὁδοῦ καὶ ἀσφαλῶς, εἰς τὰς κορυφὰς τῆς τελειότητος. Καθένας ἀπὸ τοὺς συζητητὰς προέβαλε καὶ μίαν ἀρετὴν. Τέλος ὁ Ἀντώνιος ἔλαβε τὸν λόγον. Ὅλοι αἱ ἀσκητικαὶ ἀρεταί, εἶπε, εἶναι καλὰ καὶ χρήσιμοι. Ἀλλὰ τόσον ἡ αὐστηρὰ νηστεία καὶ ἀγρυπνία, ὅσον καὶ ἡ πλήρης ἀπάρνησις τῶν ὑλικῶν αγαθῶν, δὲν ἐστάθησαν ἱκαναὶ νὰ προφυλάξουν τοὺς ἀσκητὰς ἀπὸ μίαν πτώσιν ἢ πλάνην. Ἡμποροῦμεν νὰ ἀναγνωρίσωμεν ποῖα εἶναι ἡ καταλληλοτέρα ἀρετὴ πού θὰ μᾶς ὀδηγήσῃ εἰς τὸν Θεόν, ἐὰν ἐρευνήσωμεν ἀκριβῶς τὴν αἰτίαν τῆς πτώσεως ἢ τῆς πλάνης τῶν. Αἰτιόν, τὸ ἔργα τῶν ἀρετῶν τὰ εἶχαν ἀφθοναῖ ἡ ἀπουσία ὁμοῦ τῆς διακρίσεως δὲν τοὺς ἐπέτρεψε νὰ μείνουν σταθεροὶ μέχρι τέλους... Δὲν κατώρθωσαν νὰ ἀποκτήσουν αὐτὴν τὴν ἀρετὴν, ἡ ὁποία, μακρὰν ἀπὸ τὰς δύο ἀντιθέτους ἀκρότητας, διδάσκει τὸν χριστιανὸν νὰ βαδίζῃ πάντοτε τὴν βασιλικὴν ὁδὸν καὶ δὲν τὸν ἀφίνει νὰ ἀπομακρύνεται οὔτε δεξιά, εἰς μίαν μὴν ὀρθὴν ἀρετὴν ὑπερβολικῆς ἔσεως, ἢ ὁποία περνᾷ τὰ ὅρια τῆς κανονικῆς ἐγκρατείας καὶ φθάνει εἰς μίαν ἀνόητον οἴησιν, οὔτε ἀριστερά, πρὸς τὴν ἀποχαύνωσιν τῆς ἀμαρτίας καὶ τὴν ὀκνηρὰν χλιαρότητα τοῦ πνεύματος. Ἡ διάκρισις ὀνομάζεται εἰς τὸ Εὐαγγέλιον ὀφθαλμὸς καὶ λύχνος τοῦ σώματος (Ματθ. στ', 22). Αὐτὴ διακρίνει ὅλας τὰς σχέψεις τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὰς πράξεις, ἐξετάζει καὶ βλέπει εἰς τὸ φῶς τί πρέπει νὰ κάμωμεν. Ἐὰν ἡ κρίσις μᾶς εἶναι ἐσφαλμένη καὶ βυθι-

σμένη εἰς τὸ σκότος τῆς ἀγνοίας, αἱ σχέψεις μᾶς καὶ αἱ πράξεις μᾶς, πού ἀπορρέουν ἀπὸ αὐτὴν, ὡς ἀπὸ μίαν πηγὴν, θὰ εἶναι σκεπασμένα μὲ τὰ σκότη τῆς ἀμαρτίας.

Ἡ ἴδια ἀρετὴ ὀνομάζεται ἀπὸ τὸν σοφὸν Παροιμιστὴν βουλή καὶ κυβένησις (Παρ. 31, 3, 11, 14) συνεχίζει ὁ Ἀντώνιος. Ἡ διάκρισις περικλείει τὴν σοφίαν, τὴν νόησιν καὶ τὴν κρίσιν, ἄνευ τῶν ὁποίων δὲν ἤμποροῦμεν οὔτε νὰ κρίσωμεν τὸ ἐσωτερικὸν μᾶς οἰκοδόμημα, οὔτε νὰ συναθροίσωμεν πνευματικὰ πλοῦτη (Παροιμ. κδ' 3-4). Τὴν διάκρισιν ἔχει ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος κατέχει μέσα του τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι «κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας» (Ἐβρ. δ', 12).

Ὅλα αὐτὰ τὰ κείμενα φανεροῦν ὅτι, χωρὶς τὴν χάριν τῆς διακρίσεως, δὲν ὑπάρχει ἀρετὴ ὀλοκληρωμένη καὶ σταθερά. Δι' αὐτῆς, κατέληξεν ὁ μακάριος Ἀντώνιος, ἀνερχόμεθα μὲ ὀλιγωτέρους πόνους καὶ ἀβλαβεῖς εἰς τὴν ὑπέροχον κορυφὴν τῆς τελειότητος. Αὐτὴ εἶναι μήτηρ, φρουρὸς καὶ ρυθμιστὴς ὄλων τῶν ἀρετῶν.

Εἰς τὴν συνέχειαν ἀναφέρονται ἀπὸ τὸν ὀμιλητὴν παραδείγματα μεγάλων ἀσκητῶν, οἱ ὁποῖοι, ἐνῶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἔζησαν μὲ αὐστηροτάτην ἄσκησιν, ἐν τούτοις, ἐπειδὴ δὲν εἶχαν τὸ χάρισμα τῆς διακρίσεως, ἔπεσαν εἰς μεγάλας παγίδας τοῦ πονηροῦ. Πολὺ σοφὰ παρατηρεῖ δι' ἓνα τοιοῦτον ἀσκητὴν, ὁ ὁποῖος ἔζησε πενήντα χρόνια εἰς τὴν ἔρημον: «Εἶχεν ἀναγάγει τὴν νηστείαν εἰς νόμον τόσον αὐστηρὸν καὶ ἀπόλυτον καὶ ἦτο τόσον ζηλότυπος διὰ τὴν μόνωσιν του καὶ διὰ τὸ μυστικὸν τοῦ κελίου του, ὥστε καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα οὐδέποτε ἔλαβε μέρος εἰς τὸ κοινὸν γεῦμα τῆς ἀδελφότητος. Κάθε χρόνον ἡ ἐπίσημος αὐτῆς ἡμέρα συνεκέντρωνε ὄλους εἰς τὴν ἐκκλησίαν· αὐτὸς μόνον ἔλειπε, ἀπὸ φόβου, μήπως φάγῃ κατόπιν μαζί των καὶ χαλαρώσῃ τοιοῦτοτρόπως τὸν κανόνα του». Αὐτὴ ἡ ὑπερβολὴ του ὑπῆρξε καὶ ἡ παγὶς εἰς τὴν ὁποίαν ἔπεσε, παρασυρθεὶς ἀπὸ τὸν πονηρὸν, καὶ σχεδὸν ἠτοκτόνησε. Καὶ οἱ ἀδελφοί, παρ'

δλην τὴν μεγάλην ἀσκητικότητά του, ἠναγκάσθησαν νὰ τὸν χαρακτηρίσουν αὐτόχειρα.

Καὶ ἄλλα παραδείγματα ἀναφέρονται, ἐξ ἴσου τραγικά, μοναχῶν, οἱ ὁποῖοι κατήντησαν εἰς πλάνην ἢ αἴρεσιν ἢ φαντασιοπληξίαν. Καὶ καταλήγει ὁ ὁμιλητής: «Ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς τοὺς μοναχοὺς κανεῖς δὲν θὰ ἔπιπτε τόσον τραγικά εἰς τὴν πλάνην, ἔὰν εἶχον ἐργασθῆ εἰς τὸ νὰ ἀποκτήσουν τὴν διάκρισιν». «Ὅλοι οἱ συνομιληταὶ συμφωνοῦν ὅτι ἡ ἀρετὴ αὐτὴ εἶναι ἡ πηγὴ καὶ ἡ ρίζα ὅλων τῶν ἀρετῶν. Πρέπει, σὰν τοὺς καλοὺς τραπεζίτας, νὰ διακρίνωμεν τὸ γνήσιον νόμισμα, πὺν φέρει τὴν εἰκόνα τοῦ βασιλέως, ἀπὸ τὰ κίβδηλα τῶν παραχαρακτῶν. Φυσικά, πάρα πολὺ συντελεῖ εἰς τὴν ἀπόκτησιν αὐτοῦ τοῦ προσόντος, τὸ νὰ μὴ αὐτοσχεδιάζῃ κανεῖς, με διαφόρους καινοτομίας, ἀλλὰ νὰ ἐπιωφελῆται, με ταπεινοφροσύνην, τῆς πείρας τῶν πρεσβυτέρων. Ἐπίσης καλὸν εἶναι νὰ θέτῃ κανεῖς τὸν ἑαυτόν του ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῶν ἀδελφῶν, ὅπως ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὁ ὁποῖος ἐξέθεσε τὴν ἐργασίαν του εἰς τοὺς χριστιανοὺς τῶν Ἱεροσολύμων (Γαλάτ. β' 2).

«Ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα, πὺν ἀνεκαλύφθησαν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀποβλέπουν εἰς τὸ νὰ κάμουν ἀνετωτέραν τὴν ζωὴν μας, ὅλα αὐτὰ τὰ βιοτικά ἐπαγγέλματα, χρειάζονται ἀπαραιτήτως ἓνα διδάσκαλον διὰ νὰ μᾶς τὰ διδάξῃ καὶ αὐτὴ ἡ τέχνη ἢ ἀόρατος καὶ πνευματικὴ, εἰς τὴν ὁποίαν, ἔὰν σφάλῃς, αἱ συνέπειαι θὰ εἶναι αἰώνιοι καὶ τρομεραὶ, αὐτὴ ἡ τέχνη δὲν ἔχει ἀνάγκην ὁδηγοῦ;»

Καθοδηγητὴς βεβαίως δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι κάθε γέρον πολίος, τοῦ ὁποίου ἡ μόνη ἀξία εἶναι ἡ ἡλικία. Ἀληθινὴ «πολιὰ» εἶναι ἡ φρόνησις καὶ ὁ βίος ὁ ἀκηλίδωτος (Σοφ. Σολομ. δ' 8-9).

**

Ἐνα ὠραῖον παράδειγμα πὺν φανερώσει πόσον φωτισμένη καὶ συμπαθὴς πρέπει νὰ εἶναι ἡ διάκρισις, ἀναφέρεται εἰς τὴν συνέχειαν. Ἐνας γέρον ἐδέχθη μίαν ἡμέραν ἓνα νεαρὸν καὶ εὐσεβὴ μοναχόν. Ἦρχετο νὰ ἐκμισσηρευθῆ τοὺς πειρα-

σμούς του καὶ νὰ ζητήσῃ θεραπείαν. Ἦλπιζε νὰ εὔρη εἰς τὴν προσευχὴν τοῦ γέροντος παρηγορίαν εἰς τὸν πόνον του καὶ φάρμακον εἰς τὰς πληγὰς του. Ἀλλ' ἐκεῖνος ἐξέσπασε εἰς λόγους πικροῦς: «Ἐλεεινέ, εἶσαι ἀνάξιος νὰ φέρῃς τὸ ὄνομα τοῦ μοναχοῦ, ἐφ' ὅσον αἰσθάνεσαι τοιαύτας ἐπιθυμίας!» Αἱ παρατηρήσεις αὐταὶ πληγώνουν τὸν νεαρὸν κατάκαρδα. Βγαίνει ἀπὸ τὸ κελλί, βυθισμένος εἰς τὴν πλέον σκοτεινὴν ἀπελπισίαν καὶ εἰς μίαν θανάσιμον λύπην. Μέσα εἰς τὴν ἀπόγνωσίν του αὐτὴν δὲν σκέπτεται πλέον νὰ θεραπεύσῃ τὸ κακόν, ἀλλὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸ πάθος πὺν ἠσθάνθη. Ἦτο ἀπερροφημένος ἀπὸ αὐτὴν τὴν σκέψιν, ὅταν συνήντησε τὸν ἀββᾶν Ἀπολλῶ, τὸν ἀγιώτερον ἀπὸ ὅλους τοὺς πρεσβυτέρους. Ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ νέου διακρίνει ὁ γέρον τὴν σφοδρότητα τῆς πάλης, ἡ ὁποία διεδραματίζετο μέσα εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς του. Μὲ γλυκύτητα ἐρωτᾷ τὴν αἰτίαν αὐτῆς τῆς μεγάλης ταραχῆς. Ὁ νέος δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀρθώσῃ οὔτε λέξιν. Τέλος τὰ ὁμολογεῖ ὅλα. Ἐφ' ὅσον, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ γέροντος πὺν συνεβουλεύθη, εἶναι ἀνάξιος νὰ εἶναι μοναχὸς καὶ δὲν ὑπάρχει πλέον τρόπος νὰ χαλιναγωγῆσῃ τὰς σαρκικὰς ὁρμὰς, θὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν μοναστικὴν ζωὴν καὶ θὰ παραδοθῆ εἰς τὸν κόσμον.

Ὁ Ἀπολλῶς ἀρχίζει τότε νὰ τὸν παρηγορῆ με λόγια στοργικά, προβάλλον καὶ τοὺς ἰδικούς του ἀγῶνας καὶ πειρασμούς. Τοῦ συνιστᾷ νὰ μὴ παροδοθῆ εἰς τὴν ἀπελπισίαν, οὔτε νὰ ἐκπλήσεται διὰ τὴν σφοδρότητα τοῦ πειρασμοῦ. Τοῦ παρουσιάζει τὸ ἔλεος καὶ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ. Ἐν συνεχείᾳ ζητεῖ ἀπὸ τὸν νέον προθεσίαν μιᾶς μόνον ἡμέρας καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ κελλί του, ἐνῶ αὐτὸς ὁ ἴδιος κατευθύνεται ἐσπευσμένως πρὸς τὸ μοναστήρι τοῦ αὐστηροῦ γέροντος. Καθὼς ἐπλησίαζε, προσεύχεται με δάκρυα: «Κύριε, Σὺ μόνος βλέπεις με τὸ συμπαθὲς ὄμμα Σου τὰς δυνάμεις τοῦ καθενὸς καὶ τὴν ἀδυναμίαν τῆς φύσεώς μας. Σὺ μόνος γνωρίζεις, με τὸ ἀόρατον χέρι Σου, νὰ δίδῃς τὸ φάρμακον. Ρῖψε τὸν πειρασμὸν τοῦ νέου εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ γέροντος, διὰ νὰ μάθῃ τοῦλάχιστον εἰς τὸ

γῆρας του νὰ εἶναι συμπαθῆς εἰς τὰς ἀδυναμίας τῶν πονεμένων καὶ συγκαταβατικὸς εἰς τὸ εὐόλισθον τῆς νεότητος!»

Πράγματι, μετ' ὀλίγων ὁ ἀσπλαγχνος καὶ ἀδιάκριτος γέρονς προσεβλήθη ἀπὸ σφοδρὸν πειρασμὸν.

Τότε ὁ συνετὸς Ἀπολλῶς τὸν συμβουλεύει: «Γύρισε εἰς τὸ κελλί σου καὶ ἐνόησε ὅτι μέχρι τώρα ὁ δαίμων δὲν σέ εἶχε πειράζει. Καὶ τώρα δὲν ἐστάθης ἱκανὸς ἔμπρὸς εἰς τὸ μοναδικὸν βέλος ποῦ σου ἐξετόξευσε, ὄχι ἀπλῶς νὰ τὸ ἀποθήσῃς, ἀλλ' οὔτε κἂν νὰ περάσῃς μίαν ἡμέραν. Ὁ Θεὸς ἐπέτρεψε νὰ κτυπηθῆς οὕτως, ὥστε νὰ μάθῃς ἐκ πείρας νὰ εἶσαι συμπαθῆς εἰς τὰς ἀδυναμίας τῶν ἄλλων καὶ συγκαταβατικὸς εἰς τοὺς νεωτέρους ἀδελφούς. Δέχεσαι ἓνα νέον μοναχόν, προσβεβλημένον ἀπὸ τὸν πονηρὸν καὶ ἀντὶ νὰ τοῦ γλυκάνῃς τὸν πόνον, μὲ τὴν παρηγορίαν σου, τὸν παραδίδεις διὰ τῆς θανάσιμου ἀπελπίσας, εἰς τὰ χέρια τοῦ ἐχθροῦ, διότι ὅσον ἐξηρητὰ ἀπὸ σέ θὰ κατεβροχθίζετο ἀπὸ τὸν πονηρὸν. Χωρὶς ἀμφιβολίαν ἐκεῖνος τὸν ἔκρινε ἰσχυρότερον ἀπὸ σέ, ἐφ' ὅσον ἐπίστευε ὅτι ἤξιζε τὸν κόπον νὰ τὸν προσβάλῃ μὲ τόσην σφοδρότητα, ἐνῶ ἐσένα σέ εἶχε περιφρονήσει τόσα χρόνια. Μάθε, λοιπόν, ἀπὸ τὴν ἰδικήν σου περίπτωσιν νὰ συμπαθῆς τοὺς καταβεβλημένους καὶ μὴ ῥίπτῃς ποτὲ τοὺς κινδυνεύοντας εἰς τὴν ὀλεθρίαν ἀτόγνωσιν, οὔτε νὰ τοὺς ἀπελπίζῃς μὲ τὰ σκληρὰ λόγια σου. Μᾶλλον νὰ τοὺς ἐνισχύῃς μὲ τὴν γλυκεῖαν παρηγορίαν. Ἔτσι θὰ ἀκολουθῆς τὸ παράγγελμα ποῦ μᾶς δίδει ὁ σοφὸς Σολομών: «Ρῦσαι ἀγομένους εἰς θάνατον καὶ ἐκπρίον κτεινομένους» (Παροιμ. κδ', 11). Κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Κυρίου μας, «κάλαιμον συντετριμμένον οὐ κατεάξεις καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σθέσεις» (Ματθ. ιβ' 20) . . . Καὶ τώρα τὸ σχέδιον τῆς σοφίας τοῦ Κυρίου ἐπετεύχθη. Ὁ νέος ἀπηλλάγη ἀπὸ τὸν τρομερὸν πειρασμόν, ἀλλὰ καὶ σὺ ἐδιδάχθης πολλά. Ἄς ἐνώσωμεν τὰς προσευχὰς μας διὰ νὰ ζητήσωμεν τὸ τέλος τῆς δοκιμασίας».

Μετὰ ἀπὸ τὸ χαρακτηριστικὸν αὐτὸ πα-

ράδειγμα ὁ ὁμιλητῆς τῆς ἐρήμου συμπεραίνει: Ἡ φωτισμένη λοιπὸν διάκρισις θὰ μᾶς προφυλάξῃ ἀπὸ τὰς υπερβολὰς καὶ ἐκτροπὰς. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἐνθυμεῖται τὸ ἀρχαῖον λόγιον: Ἄκρότητες, ἰσότητες, δηλαδὴ τὰ ἄκρα ἐγγίζουσι μεταξὺ τῶν. Καὶ προχωρεῖ εἰς ὀρισμένας πρακτικὰς ὁδηγίας ἐν σχέσει μὲ τὴν ἐννοίαν τοῦ μέτρου. «Ἡ ὑπερβολὴ τῆς νηστείας καὶ τῆς ἀδηφαγίας ἔχουσι τὴν ἰδίαν κατάληξιν. Αἱ μακροὶ ἀγρυπνία δὲν εἶναι ὀλιγότερον βλαβεραὶ διὰ τὸν μοναχὸν ἀπὸ τὴν μαλθακότητα ἐνὸς παρατεταμένου ὕπνου. Αἱ ὑπερβολικαὶ στερήσεις ἐξασθενίζουσι καὶ ὀδηγοῦσι εἰς χαλάρωσιν τῶν δυνάμεων. Εἶδα πολλοὺς οἱ ὅποιοι, ἐνῶ ἔμειναν ἀπαθεῖς ἀπὸ τὴν πολυφαγίαν, κατέπεσαν ἐξ αἰτίας τῆς ὑπερβολικῆς νηστείας: Τὸ πάθος ποῦ εἶχαν νικήσει, τοὺς ἐξεδικήθη μὲ τὴν ἀδυναμίαν αὐτῆν. Ἄλλοι, ἐνῶ εἶχαν νικήσει τὸν ὕπνον, ἔπεσαν ἐξ αἰτίας τῆς ἀμέτρου ἀγρυπνίας. «Διὰ τῶν ὄπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν», κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Ἀποστόλου (Β' Κορ. στ' 7), ἄς κρατῶμεν τὸ λογικὸν μέτρον καὶ μὲ ὀδηγὸν τὴν διάκρισιν, ἄς βαδίζωμεν μεταξὺ τῶν δύο ἄκρων, χωρὶς ποτὲ νὰ ὑποκύπτωμεν, οὔτε εἰς ὑπερβολικὴν ἐγκράτειαν, ἔξω τῆς παραδεδομένης ὁδοῦ, οὔτε εἰς τὴν ὀλεθρίαν ἀποχαύνωσιν τῆς κοιλοδουλείας».

Ὁ ἴδιος ὁμιλητῆς ἀναφέρει ἀπὸ τὴν πείραν του, ὅτι πολλάκις μετὰ ἀπὸ αὐστηρὰν καὶ μακρὰν νηστείαν ἢ ἀγρυπνίαν εὐρέθη εἰς μεγαλύτερον πειρασμόν. Ἄς μὴ ὑποκύπτωμεν, λοιπόν, συνεχίζει, εἰς τὰς ὀρέξεις μας. «Ἄλλ' ἐξ ἄλλου, κατὰ τὴν ὀρισμένην ὥραν, ἄς μετέχωμεν τοῦ φαγητοῦ καὶ τοῦ ὕπνου, ἔστω καὶ ἐὰν αἰσθανόμεθα κάποια ἀποστροφήν πρὸς αὐτά. Καὶ ὁ τελευταῖος αὐτὸς πειρασμὸς, ὅπως καὶ ὁ προηγούμενος, προέρχονται ἀπὸ τὸν ἀντίπαλον· ἀλλὰ ἡ πτώσις εἶναι σοβαρότερα, ὅταν προέρχεται ἀπὸ μίαν ἀμετρον νηστείαν, παρὰ ὅταν ἔξη χορτάσει κανεὶς τὴν πείναν του. Ἀπὸ τὸ τελευταῖον αὐτὸ ἢμπορεῖ κανεὶς μὲ μίαν σωτήριον κατάνυξιν νὰ ἐπανεῖθῃ εἰς τὸ μέτρον τῆς αὐστηρότητος· ἀπὸ τὸ ἄλλο εἶναι ἀδύνατον».

«Ὁ γενικός κανὼν τῆς ἐγκρατείας, συνεχιζει ὁ ἀββᾶς Μωϋσῆς, ἀπαντῶν εἰς σχετικὰς ἐρωτήσεις τῆς ὁμηγύρεως, συνίσταται εἰς τὸ νὰ λαμβάνωμεν, ἀναλόγως τῶν δυνάμεων καὶ τῆς ἡλικίας μας, τὴν ἀναγκαίαν τροφήν πρὸς συντήρησιν τοῦ σώματος καὶ ὄχι πρὸς κορεσμόν τῶν ἐπιθυμιῶν...» Ἡ ἐγκράτεια πρέπει νὰ εἶναι λογικὴ καὶ δικαία, οὕτως ὥστε νὰ ἀποφεύγωμεν καὶ τὴν ἕξασθένησιν πού φέρει ἡ νηστεία καὶ τὸ βάρος πού φέρει ὁ κόρος. Ἡ νηστεία δὲν πρέπει νὰ καταντᾷ ἰδιοτροπία, διότι τότε τιμωρεῖται. Οὕτε πάλιν νὰ γίνεται σκοπός. Ἴδου ἓνα ὡραιότατον παράδειγμα. «Ὅταν μᾶς ἐπισκέπτονται ἀδελφοί, ἀξιζει χάριν τῆς φιλοξενίας καὶ τῆς φιλανθρωπίας (humanitas), νὰ διακόψωμεν τὴν αὐστηρὰν νηστείαν. Θὰ ἦτο ὄντως παράλογον, ὅταν δεχόμεθα εἰς τὸ τραπέζι μας ἓνα ἀδελφόν, ἢ μᾶλλον τὸν Χριστὸν εἰς τὸ πρόσωπόν του, νὰ μὴ φάγωμεν μετ' αὐτοῦ καὶ νὰ

παραμείνωμεν ξένοι. Ἡ ἐπίσκεψις ἐνὸς ἀδελφοῦ πρέπει νὰ εἶναι ἓνα χαρούμενον γεγονός. Πάντως πρέπει νὰ ἐφαρμοσθοῦν ἐπιμελῶς καὶ τὸ μέτρον τῆς ἐγκρατείας καὶ τὸ καθήκον τῆς ἀγάπης».

**

Εἶναι πράγματι θαυμαστὸν τὸ γεγονός ὅτι ἀπὸ τὰς ἀρχαίας ἐρήμους προῆλθον παρόμοια σοφὰ διδάγματα. Τοιαῦτα καθοδηγητικαὶ ἀρχαὶ αἰωνίου κύρους παρουσιάζουν ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον καὶ ἐπικαιρότητα διὰ τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται συχνὰ ἐμπρὸς εἰς ἓνα πνευματικὸν χάος καὶ ζητεῖ μίαν ὑπεύθυνον καὶ συνετὴν καθοδήγησιν εἰς τὰς ποικίλας δυσκολίας τῆς ζωῆς. Ἰδίως ὁ συνδυασμὸς αὐστηρότητος καὶ «φιλανθρωπίας» εἶναι μία κλασικὴ ἀρχὴ πάντοτε ἀπαραίτητος, διὰ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ εἴμεθα εὐγνώμονες εἰς τοὺς ἀρχαίους ἐκείνους καθοδηγητάς.

B. ΕΡΑΣΤΟΣ

Φ Θ Ι Ν Ο Π Ω Ρ Ι Ν Ο

Τοῦ φθινοπώρου οἱ θλιπτὲς φτάνουν
ἡμέρες,
μὲ τὰ ξερά, κτρινισμένα φύλλα
στοὺς δρόμους σωριασμένα,
π' ἄλλοτε πράσινα ἔλαμπαν
σὲ πλούμιους, μυροβόλους πλάϊ ἀνθούς,
τοῦ ἡλίου λουσμένα τῇ χαρᾷ...
—Ὅλα ἐδῶ εἶναι πρόσκαιρα,
περνοῦν γιὰ λίγο καὶ διαβαίνουν.

Κι' εἶναι θαρρεῖς πνευματοφόρες,
οἱ ὄρες αὐτῆς τῆς ἐποχῆς,
πὸν στῆ μαυρίλα καὶ τῇ λάσπῃ
μονότονα κυλοῦν :

Καθὼς ἐπίμονα χτυπᾷ ἡ βροχὴ στὰ τζάμια,
σκέπτεσαι τούτη τὴ στιγμῇ,

μήπως ζητοῦνε τὴν ψυχὴ σου...

Ὅταν, ἀδάμαστο τῆς ἀποκάλυψης θεριό,
ἡ ἀστραπή, στὸ μπλάβο τ' οὐρανοῦ,
γιὰ ἓνα λεπτό, μὲ φλόγα πύρινα ὑπογράφει,
τὴ θεϊκὴ θωρεῖς τὴν παρουσία...

Πέρα—μακρὰ, τὸ μοναχικὸ ἀκοῦς
τοῦ κερανοῦ, πὸν φοβερὴ μοιάζει ἀπειλή
κι' ἡ ἔνοχη καρδιά πῶς τρεμουλιάζει!...

Κι' ὅμως, γλυκειὰ εἶναι ἡ βροχὴ
καὶ τὸ τραγὸν τοῦ φθινοπώρου ἀγέρι,
ἀρκεῖ μεσ' στὴν καρδιά σου ἡλιόλουστο
νὰ νοιώθης, ἀδελφέ μου, καλοκαίρι.

Γ. Δ. ΚΑΧΡΙΜΑΝΗΣ

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

“Όσοι έχουμε την εὐτυχία νὰ ζοῦμε σὲ καθεστὸς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, θυμόμαστε ἀράγε ὅτι ὑπάρχουν χριστιανοί, πὺν ἔχουν στερηθῆ τὸ πολὺτιμο αὐτὸ προνόμιο; Καὶ ὅταν ἀκούμε γιὰ τοὺς διωγμοὺς τοῦ Χριστιανισμοῦ, μήπως ὁ νοῦς μας πηγαινῆ μόνο στὴν ἐποχὴ τῶν κατακομβῶν καὶ ξεχνοῦμε ὅτι ὑπάρχουν, σήμερα, «ἐν μέσῳ εἰκοστῶ αἰῶνι», τέτοιοι διωγμοί, πὺν δημιουργοῦν μάρτυρες, ἀλλὰ καὶ πραγματικὰ ζωντανὲς Ἐκκλησίες; “Αὐτὸ δὲν τὸ σκεπτόμαστε ὅσο πρέπει, ἄς ἀκούσωμε τί γίνεται σήμερα στὴν ἀνατολικὴ Γερμανία καὶ ἰδιαίτερα στὸ ἀνατολικὸ Βερολίνο, ὅπως μᾶς τὸ περιγράφει τὸ περιοδικὸ Reader’s Digest σ’ ἓνα ἄρθρο γραμμῆνο ἀπὸ τὸν κ. Stanley High.

Ἐνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἐπιβλητικὰ προπολεμικὰ κτίρια πὺν στέκουν ἀκόμα ὄρθια στὸ ἀνατολικὸ Βερολίνο εἶναι ἡ Marien Kirche, ἡ μεγάλῃ ἐκκλησία τοῦ Βερολίνου, πὺν ὀρθώνεται σὰν σύμβολο τῆς ἀντιστάσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπέναντι στὸ ἀθεϊστικὸ ὕλιστικὸ καθεστὸς. «“Ἄς κτυποῦν οἱ καμπάνες τῶν ἐκκλησιῶν κάθε Κυριακῇ πρωτῇ», ἐκαυχᾶτο ἡ ἀθεϊστικῇ προπαγάνδα, «χωρὶς τὴν ἀνάγκη δραστηκῶν μέτρων, ἡ μὲρφωσις τῶν μαζῶν θὰ κατορθώσῃ νὰ τὶς μεταβάλλῃ σὲ μανσολεῖα».

Κι’ ὅμως παρὰ τὶς προβλέψεις αὐτὲς ὅταν, κάθε Κυριακῇ πρωτῇ, ἓνας ἡλικιωμένος ἄνθρωπος, μὲ τὸν ἐπισκοπικὸ σταυρὸ πάνω ἀπὸ τὸ ράσο του, ἀνεβαίνῃ στὸν ἄμβωνα, ἡ MarienKirche εἶναι κατὰμεστη ἀπὸ κόσμο. Ἄπ’ ἔξω τὸ πλῆθος εἶναι τόσο πολὺ, ὥστε καλεῖται ἡ ἀστυνομία νὰ τὸ διαλύσῃ. Τὸ πλῆθος ὑπακούει, ἀλλὰ φεύγει τραγουδῶντας χριστιανικὰ ἀγωνιστικὰ τραγοῦδια.

«Μὲ τὸν ἀθεϊσμὸ δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ συμβιβασμός», εἶναι τὸ σταθερὸ σύνθημα τοῦ Otto Dibelius, τοῦ ἐπισκόπου τοῦ

Βερολίνου. Καὶ τὸ σύνθημα αὐτὸ ἔκαμε τὴν Ἐκκλησία ἓνα ἰσχυρὸ φρούριο πίστεως καὶ ἐλευθερίας μέσα στὸ ἀθεϊστικὸ κράτος, ὅπου ἡ κυβέρνησις χρησιμοποιεῖ κάθε μέσο γιὰ νὰ ξεριζώσῃ τὸ Θεὸ ἀπὸ τὶς καρδιὲς τῶν ἀνθρώπων.

Ὁ ἀγὼνας ἀντιστάσεως τοῦ Dibelius δὲν εἶναι καινούργιος. Τὸ 1933, τὴν παραμονὴ τῆς ἀνόδου τοῦ Χίτλερ στὴν ἐξουσία, ἐδήλωσε: «Δὲν ἀντιστεκόμεθα κατὰ τῆς ἐξουσίας. Ἀλλὰ ὅταν τὸ κράτος ζητᾶ νὰ κυβερνήσῃ τὶς ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων, τότε πρέπει ν’ ἀντισταθοῦμε ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ».

Γιὰ τὴν ἀντίστασί του αὐτῇ, τὸ χιτλερικό κράτος τὸν ἀπεμάκρυνε ἀπὸ τὴ θέσι του. Ἐκεῖνος ἐξηκολούθησε τὴν ἀντίστασι. Ἀποτέλεσμα ἦταν ἡ φυλάκισις καὶ ἡ δίκη του. Ὅταν ὁ τότε ὑπουργὸς τῶν ἐκκλησιαστικῶν τὸν ρώτησε, γιατί ἔξακολουθεῖ ν’ ἀντιστέκεται, ἀφοῦ δὲν ἦταν πιὰ «ἐν ὑπηρεσίᾳ», ἐκεῖνος ἀπήντησε: «Ὁ χριστιανὸς δὲν εἶναι ποτὲ ἐκτὸς ὑπηρεσίας».

Σήμερα σὲ ἡλικία 77 ἐτῶν ὁ Dibelius κηρύττει ἀκόμη τὸ ἴδιο εὐαγγέλιο, χωρὶς ἀβαρίες. «Τὸ κράτος», λέγει, «δὲν εἶναι ὁ Θεὸς μας. Ὅφειλομε πάντα νὰ ὑπακούωμε στὸ Θεὸ πρῶτα καὶ ὕστερα στοὺς ἀνθρώπους». Τὸ ἀθεϊστικὸ κράτος τῆς ἀνατολικῆς Γερμανίας δὲν τολμᾶ νὰ τὸν φυλάκισῃ, γιατί φοβάται νὰ κάμῃ μιὰ κατὰ μέτωπον ἐπίθεσι. Προσπαθεῖ μόνον νὰ συκοφαντήσῃ τοὺς ἡγέτες τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὶς πιὸ ποταπὲς συκοφαντίες καὶ νὰ βάλλῃ τροχοπέδες σὲ κάθε χριστιανικῇ δρασί. Τὸ ἀθεϊστικὸ καθεστὸς τοῦ κομμουνισμοῦ προσπάθησε νὰ καταπνίξῃ τὸ Χριστιανισμὸ ἀρχίζοντας ἀπὸ τὰ παιδιά. Ἡ πατροπαράδοτη διδασκαλία τῶν θρησκευτικῶν στὰ σχολεῖα καταργήθηκε, καὶ ἀντὶ τῶν θρησκευτικῶν, τοὺς ἐτέβαλαν τὴ

διδασκαλία τοῦ διαλεκτικοῦ ὕλισμοῦ. Ὁ Dibelius τότε ἔκαμε μιὰ δραματικὴ ἐκκλήσι στους πιστοὺς νὰ δείξουν δύναμι, γιὰ νὰ σώσουν τὶς ψυχὲς τῶν παιδιῶν τους ἀπὸ τὸν κίνδυνο. Καὶ ἡ ἀπάντησις δόθηκε ἀμέσως. Ἐνας ὀλόκληρος στρατὸς καθηγητῶν, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἔδωσε τὸ παρόν. Ἐλάχιστο ἦταν τὸ ποσὸν ποὺ τοὺς ἔδινε ἡ πτωχὴ χριστιανικὴ κοινότης γιὰ νὰ ζήσουν — δὲν ὑπῆρχε ἄλλος τρόπος γιὰ νὰ κρατηθοῦν στὴ ζωὴ, ἀφοῦ ἡ κυβερνήσις τοὺς ἀπέκλεισε ἀπὸ κάθε ἐργασία — καὶ οἱ κυρώσεις ποὺ τοὺς ἐπεβλήθησαν ἦταν σκληρές. Τοὺς συνελάμβαναν γιὰ πλαστὲς κατηγορίες. Τὰ παιδιά τους ἦταν καταδικασμένα νὰ μείνουν ἀμόρφωτα. Παρ' ὅλα αὐτά, χιλιάδες τέτοιων καθηγητῶν ἐξηκολούθησαν τὸ ἔργο τους. Ὅταν τὸ κράτος τοὺς ἀπέκλεισε οὐσιαστικὰ ἀπὸ τοῦ νὰ χρησιμοποιοῦν τὰ σχολεῖα, τὰ καθηγητικὰ μαθήματα μετεφέρθησαν στὰ σπίτια. Τότε οἱ κρατικὲς ἀρχὲς γιὰ νὰ τοὺς ἀποθαρρύνουν ἀπηγόρευσαν τὴ συγκέντρωσι παραπάνω ἀπὸ δέκα ἀτόμων σὲ μιὰ αἴθουσα. Γιὰ νὰ ὑπερνικήσουν τὸ ἐμπόδιο αὐτὸ οἱ χριστιανοὶ ἐχώρισαν τὰ δωμάτια τῆς συγκεντρώσεως σὲ τρία ἢ τέσσερα μέρη, μὲ πάνινα παραβάν. Ὅταν ἡ ἀστυνομία τὸ ἔμαθε, ἀπηγόρευσε τελείως τὶς συγκεντρώσεις. Τότε τὰ καθηγητικὰ μαθήματα μετεφέρθησαν στὶς ἐκκλησίες, ὑπὸ μορφήν θρησκευτικῶν ἀκολουθιῶν, γιὰ τὸ ἀθεϊστικὸ κράτος τῆς ἀνατολικῆς Γερμανίας φοβᾶται τὴν κατηγορία, ὅτι ἐμποδίζει τὴ θρησκευτικὴ λατρεία.

«Ἄς στέλλουν» ἔλεγε τὸ 1956 μιὰ κομμουνιστικὴ προκήρυξις «οἱ ἀδιόρθωτοι καὶ ὀπισθοδρομικοὶ γονεῖς τὰ μαραζωμένα παιδιά τους στὸ καθηγητικὸ τῆς ἐνορίας τους. Ὅποωδῆποτε, δὲν θὰ τοὺς ἐπιτραπῇ νὰ χρησιμοποιήσουν τὰ δημόσια μέσα συγκοινωνίας. Δὲν θὰ ἔχη θέρμανσι γιὰ τὸ καθηγητικὸ τὸ χειμῶνα καὶ θὰ χάσουν καὶ τὴν εἰδικὴ μερίδα κονιοποιημένου γάλακτος».

Μ' ὅλο αὐτὸ τὸ διωγμὸ ποὺ κρατᾶει δέκα χρόνια τώρα, τὰ 90% τῶν παιδιῶν τῆς προτεσταντικῆς κοινότητος φοιτοῦν στὸ καθηγητικὸ. Γιὰ τὴ ρωμαιοκαθολικὴ

κοινότητα τὸ ποσοστὸ εἶναι ἀκόμη μεγαλύτερο.

Τὸ 1955 οἱ κομμουνισταὶ ἄρχισαν μιὰ εἰδικὴ ἐξόρμησι μὲ σκοπὸ νὰ ξεριζώσουν τὴν παλαιὰ θρησκευτικὴ τελετὴ τοῦ χρισματος καὶ νὰ τὴν ἀντικαταστήσουν μὲ τὴν ἀθεϊστικὴ τελετὴ τῆς Jugendweihe (ἀφιέρωσις τῆς νεότητος) «μιὰ (ὅπως ἔλεγαν) σεμνὴ τελετὴ, ὅπου οἱ νέοι καὶ οἱ νέες εἰσάγονται στὴν κοινωνικὴ ζωὴ». Στὴν ἐξόρμησι αὐτὴ ἔλαβαν μέρος πλῆθος ἀπὸ εἰδικούς προπαγανδιστὲς, ποὺ γύριζαν στὰ σπίτια καὶ στὰ σχολεῖα, γιὰ νὰ ἐγγράψουν μέλη γιὰ τὴ Jugendweihe.

Τὰ παιδιά ποὺ γράφτηκαν, πέρασαν ἀπὸ εἰδικὰ φροντιστήρια, ὅπου ἐδιδάσκοντο «τὶς ἐπιστημονικὲς βάσεις τῆς νέας προοδευτικῆς κοινωνίας μας» καὶ ὅτι «ἡ χριστιανικὴ πίστις εἶναι δεισιδαιμονία καὶ ἡ ὀργανωμένη χριστιανικὴ δράσις τὸ μέσο ποὺ μ' αὐτὸ οἱ ἀντιδραστικὲς δυνάμεις κατατιέζον τὸ λαόν». Κατεβλήθη κάθε προσπάθεια, ὥστε ἡ κομμουνιστικὴ αὐτὴ τελετὴ νὰ συμπίπτῃ μὲ τὶς τελετὲς τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ γιορτάζεται μὲ λάβαρα καὶ μουσικὲς. Τὸ σπουδαιότερο σημεῖο τῆς τελετῆς ἦταν ἡ στιγμή ποὺ τὰ παιδιά ἔδιναν τὴν ἐπίσημη ὑπόσχεσι τῆς Jugendweihe ποὺ στὴν οὐσία ἦταν ὑπόσχεσι ἀφροσιώσεως στὸν κομμουνισμό. Χιλιάδες νέοι ὑπῆρξαν θύματα αὐτῆς τῆς προπαγάνδας. Ἄλλὰ μὲ τὴ θαρραλέα ἀντίστασι τῶν χριστιανῶν, τὸ σχέδιο εἶχε πλήρη ἀποτυχία στὶς γενικὲς του γραμμὲς.

Ἡ ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία ἀπήνησε στὴν προσπάθεια αὐτὴ τῆς ἀθεϊστικῆς προπαγάνδας, μὲ μιὰ ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος διακήρυξι κατὰ τῆς Jugendweihe. Ἄλλὰ καὶ ἡ προτεσταντικὴ Ἐκκλησία ἔλαβε παρόμοια μέτρα. Κι' ἐδῶ ἀκούστηκε πάλι ἡ φωνὴ τοῦ ἐπισκόπου Dibelius: «Δὲν μπορείτε τὴ μιὰ μέρα νὰ πηγαίνετε στὴν Ἐκκλησία καὶ νὰ ἀπαγγέλλετε τὸ σύμβολο τῆς πίστεως πρὸς τὴν Ἁγία Τριάδα καὶ τὴν ἄλλη νὰ εὐρίσκεσθε στὴν τελετὴ τῆς ἀφιέρωσεως τῆς νεολαίας καὶ νὰ ὑπόσχεσθε ὑπακοὴ σὲ μιὰ ἀντίληψι περὶ ζωῆς, ἀντίθετη πρὸς τὴ χριστιανικὴ».

Παρ' ὅλους τοὺς ἐξευτελισμοὺς, τὶς συκοφαντίες καὶ τὶς ἀπειλὲς, κανένα ἡγε-

τικὸ στέλεχος, εἴτε κληρικός εἴτε λαϊκός, τῆς διαμαρτυρουμένης ἢ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας δὲν ὑπεστήριξε τὴν Jugend weihe.

Ὁ διωγμὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ στὴν ἀνατ. Γερμανία δὲν περιορίζεται μόνον στὴ νεολαία. Ἐνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα ἐπιτεύγματα τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης στὴ Γερμανία ἢ «ἀποστολὴ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ» (Bahnhofsmission) ἀποτελουμένη ἀπὸ ἐθελόντριες κοινωνικῆς ἐργατίδες, πὺν ἀνήκουν εἴτε στὴν προτεσταντικὴ, εἴτε στὴ ρωμαιοκαθολικὴ ὁμολογία, ἔγινε ὁ στόχος τῶν ἐκτελεστικῶν ὀργάνων τοῦ ἀθίου κράτους. Ἡ ἐργασία τῶν ἐθελοντριῶν αὐτῶν ἦταν ἡ περιθάλψις τῶν προσφύγων πὺν ἔφθαναν σιδηροδρομικῶς ἀπὸ διάφορα μέρη καὶ χρειάζονταν ἄμεση βοήθεια. Τὸ 1956 ἡ ὀργάνωσις αὐτὴ κατηγορήθηκε «ὡς δίκτυον κατασκοπείας» καὶ 17 ἀπὸ τὰ ἡγετικά στελέχη τῆς συνελήφθησαν καὶ ἐφυλακίσθησαν. Ἀπελύθησαν ὕστερα ἀπὸ μῆνες, ἀφοῦ ἀναγκάστηκαν νὰ ὑποστοῦν ἀφαντάστους ἐξευτελισμούς. Πολλῆς ἀπὸ αὐτέας, ἀφοῦ προηγουμένως τῆς ἐγύνωσαν τῆς ὑπεχρέωσαν ν' ἀντικρύσουν τοὺς ἀνακριτῆς στὴν κατάστασι αὐτὴ ἐπὶ ὄρες δλόκληρες.

Ἐξ ἄλλου κάθε ἐξόρμησις γιὰ τὴν ὕλικὴ ὑποστήριξι τῆς ἐκκλησίας ἀπαγορεύθηκε. Οἱ Χριστιανοὶ τῆς δυτ. Γερμανίας ἔσπευσαν νὰ βοηθήσουν τοὺς διωκομένους ἀδελφούς των, ἀλλὰ τὰ χρηματικά τους ἐμβάσματα ἐξηργυρώνοντο μὲ τὴν «ἐπίσημη» τιμὴ συναλλάγματος, δηλ. στὴν οὐσία ἔχχαναν τὰ τρία τέταρτα τῆς ἀξίας των.

Οἱ χριστιανοὶ τῆς ἀνατολικῆς Γερμανίας ἀπήντησαν στὰ περιοριστικά αὐτὰ μέτρα, μὲ τρόπο πὺν ἀπετέλεσε πραγματικὴ εὐλογία γιὰ τῆς χριστιανικῆς κοινό-

τητες. Μὲ δικούς των ἐράνους συγκεντρώνουν ποσὰ μεγαλύτερα ἀπ' ὅτι εἶχαν ἄλλοτε ποτε συγκεντρώσει.

Στὴν ὑπαιθρο, γιὰ νὰ ματαιώσῃ τὸν ἐκκλησιασμό, τὸ «κόμμα» ὀργανώνει τὴν ἐκτέλεσι ὀρισμένων «ἀγροτικῶν ἔργων» τὴν Κυριακὴ τὸ πρωί. Σ' ἕνα χωριὸ ὁ πάστορ ἔκλεισε τὸ ναὸ καὶ ἀκολούθησε τὸ ποιμνιὸ του στὰ χωράφια. Ὑστερα ἀπὸ τὴ δουλειά, παρὰ τῆς ἀπειλῆς τοῦ δημάρχου, τὰ 80% τοῦ πλήθους ἀκολούθησαν τὸν πάστορα στὴν ἐκκλησία.

Δὲ μπορούμε παρὰ νὰ θαυμάσωμε τὴν ἀντίθεσι αὐτὴ τοῦ χριστιανικοῦ λαοῦ τῆς ἀνατολικῆς Γερμανίας, πὺν δὲν εἶναι παρὰ ἕνα δείγμα τῆς ἀντιστάσεως ὄλων τῶν Χριστιανῶν πὺν βρίσκονται κάτω ἀπὸ τὸ ἀθεϊστικὸ καθεστῶς τῶν χωρῶν τοῦ παραπετάσματος, ὅπου ἡ φανερὴ ὁμολογία τῆς πίστεως δὲν ἔχει ὡς συνέπεια μερικῆς ἀκίνδυνες εἰρωνεῖες, ἀλλὰ βάζει σὲ κίνδυνο τὴ ζωὴ καὶ τοῦ πιστοῦ καὶ τῆς οικογενείας του. Ἄλλὰ δὲν φτάνει μόνον ὁ θαυμασμός μας, χρειάζεται νὰ τοὺς δώσωμε καὶ τὴν ἀγάπη μας. Καὶ ἡ ἀγάπη μας θὰ τοὺς δοθῆ, ὅταν τοὺς ἔχομε πάντα στὸ νοῦ μας. Ὅταν εἴμαστε κοντά τοὺς «ἐν πνεύματι» καὶ δὲν τοὺς ξεχνοῦμε στίς προσευχῆς μας. Θὰ εἶναι κ' αὐτὸ ἕνα δείγμα, ὅτι δὲν ἔχομε πάθει ἀθεράπευτη πνευματικὴ ἀβιταμίνωσι, καὶ ἐλάχιστος φόρος τιμῆς σ' ἕνα λαὸ πὺν, ὅπως λέγει ὁ ἀρθρογράφος, μπορεῖ νὰ ἐπαναλάβῃ σήμερα τὰ λόγια τοῦ Ἀποστόλου τῶν ἐθνῶν: «Πέπεισμαι γὰρ ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωὴ, οὔτε ἄγγελιοι, οὔτε ἀρχαὶ οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστώτα οὔτε μέλλοντα, οὔτε ὕψωμα οὔτε βάθος δυνήσεται ἡμᾶς χωρῆσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν».

Γ. Α. ΠΕΡΡΗΣ

ΚΟΝΤΑ ΣΤΟ ΠΑΡΑΣΤΡΑΤΗΜΕΝΟ ΠΑΙΔΙ

II

ΑΝΑΜΟΡΦΩΤΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

Έρχομαστε τώρα, στη συνέχεια της έρευνάς μας για το παραστρατημένο παιδί, στην εξέταση των αναμορφωτικών καταστημάτων. Πώς λειτουργούν, τί προσφέρουν, τί θα μπορούσαν να προσφέρουν τα αναμορφωτικά καταστήματα της χώρας μας, για να καταπολεμηθῆ ἡ ἐγκληματικότητα τῶν ἀνηλίκων;

Αναμορφωτικά καταστήματα λειτουργούν⁽¹⁾ δύο γι' ἀγόρια, τὸ ἓνα «στοιχειώδους ἐκπαίδευσως» γιὰ ἀγόρια 7 - 14 ἐτῶν καὶ τὸ ἄλλο «ἐπαγγελματικῆς ἐκπαίδευσως» γιὰ ἐφήβους 14 - 18 ἐτῶν, μὲ δυνατότητα παραμονῆς σ' αὐτὸ ὡς τὴν ἡλικία τῶν 21 χρόνων, ἐγκατεστημένα στὸ κτιριακὸ συγκρότημα μὲ πέντε πτέρυγες στὸν Κορυδαλλό, ἔτσι ὥστε νὰ ὑπάρχῃ κτιριακὴ ἀνεξαρτησία τῶν μικρῶν ἀπ' τοὺς μεγάλους. Γιὰ τὰ κορίτσια λειτουργεῖ κατ' οὐσίαν ἓνα μόνον, γιὰ μικρὰ καὶ μεγάλα τῶν ἴδιων ἡλικιῶν μὲ τ' ἀγόρια, στοὺς Ἀμπελοκήπους, μὲ ἓνα ὑποθετικὸ κτιριακὸ χωρισμό. Στὰ καταστήματα αὐτὰ «φοιτοῦν» σήμερα 180 ἐφηβοί, μὲ κίνησι ὅμως ὅλου τοῦ χρόνου (νεοεισερχόμενοι - ἐξερχόμενοι) γύρω στοὺς 300. 300 μικρὰ ἀγόρια μόνιμα, μὲ κίνησι ὅμως τῆς χρονιάς μέχρι 400 καὶ 160 κορίτσια ἀπ' τὰ ὁποῖα 60 ἡλικίας 7 - 14 ἐτῶν. Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ παιδιά συνοδεύονται ἀπὸ μιὰ ἀπόφασί τοῦ δικαστηρίου ἀνηλίκων, πού ἐκρίνε πὼς ἦταν ἀναγκαῖα ἢ εἰσαγωγή τους στὸ ἀναμορφωτικὸ κατάστημα, εἴτε γιὰ ἀναμόρφωσι ἀπ' τὴν ἠθικὴ διαφθορὰ πού ὡδηγοῦσε τὴν νεανικὴ ψυχὴ καὶ ζωὴ στὴν ἐγκληματικότητα, εἴτε γιὰ προστασία καὶ ἀπομά-

κρυνσι ἀπὸ ἀκατάλληλο γιὰ παιδιά, ἐγκληματικὸ, διεφθαρμένον οἰκογενειακὸ περιβάλλον. Ἄλλα πάλι εἶναι σταλιμένα ἀπ' τὸ Ὑπουργεῖο δικαιοσύνης⁽²⁾, μὲ σύμφωνη γνώμη τοῦ δικαστοῦ ἀνηλίκων, γιὰ τοὺς ἴδιους λόγους. Ἔτσι τὸ 1956 τὸ Ὑπουργεῖο δικαιοσύνης ἔστειλε 46 κορίτσια, 120 ἀγόρια 7 - 14 ἐτῶν καὶ 90 ἐφήβους. Θὰ πρέπη στὴν κίνησι αὐτὴ νὰ προσθέσουμε καὶ ἓνα ὄγκο ἀπὸ αἰτήσεις γονέων - κηδεμόνων, ἀστυνομίας, κοινωνικῶν λειτουργῶν πού περιμένουν τὸ ἄδειασμα κάποιας θέσεως γιὰ παιδιά ἀπ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα, πού εἴτε βρίσκονται σὲ ἠθικὸ κίνδυνον, παρυσιάζοντας κλίσι καὶ ροπή στὴν ἀλητεία, ἐγκληματικότητα καὶ διαφθορὰ, εἴτε κινδυνεύουν νὰ πέσουν σ' αὐτὴ τὴν κατάστασι λόγω κακοῦ περιβάλλοντος. Τὸ θλιβερὸ εἶναι πὼς ἡ ὑπαιθροσ καὶ οἱ ἐπαρχιακὲς πόλεις ἔχουν συμμετοχὴ στὴν κίνησι τῶν ἀναμορφωτικῶν καταστημάτων σὲ ἀνησυχητικὰ μεγάλον ποσοστό, γύρω στὰ 30%.

Στὴν ἔρευνα αὐτὴ γύρω ἀπ' τὴ λειτουργία τῶν ἀναμορφωτικῶν καταστημάτων, πρὶν γίνῃ ἐδῶ ὀποιαδήποτε διαπίστωσις γύρω ἀπ' τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ θεσμοῦ αὐτοῦ, εἶναι ἀνάγκη νὰ τονισθῆ πὼς δὲν ὑπάρχει καμμιά, μὰ καμμιά ἀπολύτως διάθεσις μεμψιμοιρίας ἢ πρόθεσις ἀσκήσεως αὐστηρῆς κριτικῆς κάτω ἀπ' τὴν ἐπίδρασι, ἴσως, παρομοίων θεσμῶν καὶ καταστημάτων ξένων χωρῶν. Καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνῃ αὐτὸ, γιατί, στὴ συνέχεια, θὰ ἐμφανισθοῦν τόσες ἀτέλειες, παραλείψεις καὶ παραβάσεις θεμελιωδῶν ἀξιομάτων καὶ δεδομένων τῆς ἀναμορφωτικῆς ἐπιστήμης, ὥστε νὰ εἶναι

1. Ὅρα καὶ Δ. Χριστοφίδη: «Τὰ ἀναμορφωτικὰ καταστήματα εἰς τὴν Ἑλλάδα», «Ἀκτίνες» 1952, σελ. 17 ἐπ.

2. Ἄρθρ. 2 παρ. 1 ἀν. ν. 2724/1940 «περὶ ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας ἀναμορφωτικῶν καταστημάτων».

ένδεχόμενο να γίνη μιὰ τέτοια παρανόησις καὶ παρεξήγησις τῶν προθέσεών μας. Ἡ πραγματικότης βοᾷ, ὅσοι πονοῦν γιὰ τὸ παραστρατημένο παιδί θλίβονται, ἀλλὰ ἡ κατάστασις δὲν βελτιώνεται. Τί φταίει; Μήπως ὁ κρατικὸς προϋπολογισμὸς; Μάλλον ὅμως δὲν εἶναι αὐτὸς ἢ μόνον αὐτὸς ὁ φταίχτης.

1. Προσωπικὸν ἀναμορφωτικῶν καταστημάτων.

Σκοπὸς τῆς εἰσαγωγῆς ἑνὸς παιδιοῦ, ἐφήβου, κοπέλλας στὸ ἀναμορφωτικὸν κατάστημα εἶναι⁽³⁾, σύμφωνα ἄλλωστε καὶ μετὸν νόμο⁽⁴⁾, ἡ προστασία, θεραπεία καὶ ἀγωγή πού θὰ βοηθήσουν στὴν ὁμαλὴ διάπλασι τοῦ χαρακτήρος τῶν ἀνηλίκων καὶ θὰ τοὺς θεμελιώσουν στὶς ἀρχές τῆς ἐντιμότητος καὶ τῆς ἠθικῆς. Πράγμα πὸν σημαίνει, πὼς γιὰ τὸ κάθε παιδί πὸν θὰ κλεισθῆ ἐκεῖ, θὰ καταβληθῆ ἰδιαίτερη κάπως προσπάθεια μελέτης τῆς προσωπικότητός του, τῶν προβλημάτων του καὶ τῶν ἀναγκῶν του, καὶ στενὴ γνωριμία καὶ ἀπὸ κατάλληλο καί, πάντως, σχετικὰ ἐκπαιδευμένο παιδονομικὸ καὶ ἐποπτικὸ προσωπικόν, ὥστε νὰ μπορέσῃ τὸ προσωπικὸ αὐτὸ νὰ ἐπιδράσῃ ἠθικοπλαστικὰ πάνω στὴ νεαρὴ ψυχὴ. Τὸ προσωπικὸ αὐτὸ συγκροτεῖται σήμερα καὶ στὰ τρία ἀναμορφωτικὰ καταστήματα κατὰ κύριον λόγον ἀπὸ φύλακες τῶν δικαστικῶν φυλακῶν, ἀπεσπασμένους ἐκεῖ, καὶ ἀπὸ δύο - τρεῖς στὸ καθ' ἓνα ἀποφοίτους γυμνασίου δίχως ἄλλες γνώσεις καὶ ἐκπαίδευσιν, ποῦχουν καὶ τὸν τίτλον τῶν ἐπιμελητῶν. Γιὰ τὴν ἀκρίβεια α) τοὺς διακόσιους ἐφήβους καὶ μετεφηβικῆς ἡλικίας 14 - 21 τοῦ Κορυδαλλοῦ τοὺς ἐποπτεύουν, παρακολουθοῦν, συναναστρέφονται καὶ ὑποτίθεται ὅτι τοὺς διαπλάσσουν τὸ χαρακτῆρα καὶ τὸ ἦθος, 15 φύλακες φυλακῶν, 1 ἐπιμελητῆς, πού, κατ' ἐξαίρεσις,

ἔχει πτυχίον νομικῆς καὶ εἶναι καὶ δάσκαλος καὶ ἓνας ἀπόφοιτος γυμνασίου, δηλαδὴ ὅλοι καὶ ὅλοι μαζὺ 17, πού, μετὰ ἀπ' τὴν ἀφαίρεσιν δύο τὴν ἡμέραν γιὰ τὴν ἐβδομαδιαία ἀνάπαυσίν τοὺς καὶ ἑνὸς τὸν μῆνα μετὰ τὴν ἐτήσια ἀδεία του, ἀντιστοιχοῦν στὴν κάθε ἐπτὰωρη βάρδια ἀπὸ 2 τὴν ἡμέραν καὶ 1 γιὰ ὅλη τὴν νύκτα, β) στὰ 300 ἀγόρια 7 - 14 ἐτῶν ἀντιστοιχοῦν 9 φύλακες καὶ 6 ἀπόφοιτοι γυμνασίου μετὰ τὶς ἴδιες ἀναλογίαις στὶς βάρδιαις καὶ γ) γιὰ τὶς 160 κοπέλλαις 7 - 21 ἐτῶν τὰ καθήκοντα αὐτὰ ἔχουν ἀνατεθῆ σὲ 4 παιδοκόμους - ἐπιμελητρίαις, ὀπόφοιταις γυμνασίου, καὶ 10 φύλακες γυναίκαίς φυλακῶν, ἀπ' τὶς ὁποῖαις ὅμως 3 ἀπασχολοῦνται στὸ λογιστήριον καὶ τὴν ἀποθήκην καὶ ἔτσι μένουσιν πάλιν μόνον 2 - 3 στὴν κάθε βάρδια.

Ἡ ποσοτικὴ καὶ ποιοτικὴ αὐτὴ σύνθεσις τοῦ προσωπικοῦ τῶν ἀναμορφωτικῶν καταστημάτων καθρεπτίζει τὸν τρόπο καὶ τὸν ρυθμὸ τῆς λειτουργίας τοὺς. Χωρὶς νὰ τολμήσῃ νὰ φιλοδοξήσῃ κανεὶς πληθῶρα ἀπὸ παιδαγωγούς, εἰδικούς παιδονόμους, ἐπιμελητὰς γιὰ τὰ τόσα παιδιά, φιλοδοξία πὸν θ' ἄβρισκε ἀντιμέτωπον ἀμέσως τὸν οικονομικὸν παράγοντα, δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ἐπισημάνῃ αὐτὴ τὴν ἀπόστασιν τῶν τελείως ἀκαταλλήλων γιὰ νέους καὶ νέαις φυλάκων τῶν φυλακῶν, ποῦναι πιά ἐξοικειωμένοι μετὰ τοὺς ἐγκληματικὸς τύπους καὶ συνηθισμένοι ἀπὸ τὴν μεταχείρισίν τοὺς. Ἡ μόνη θετικὴ ὑπηρεσία πὸν προσφέρουσιν καὶ μποροῦν νὰ κάμουν οἱ φύλακες αὐτοὶ εἶναι, ἐκτὸς ἀπ' τὴν φύλαξιν τοῦ κυρίου, τὸ χωρίσμα τῶν ἐφήβων κυρίως, συμπλεγόμενον ἐφήβων κ.λ.π. πὸν ἀποτελοῦν πράγματα καθημερινὰ καὶ πολὺ συνηθισμένα στὴ ζωὴ τοῦ ἀναμορφωτικοῦ. Ἐκεῖνο, πάντως, γιὰ τὸ ὁποῖον οὔτε λόγος δὲν μπορεῖ νὰ γίνεταί εἶναι ἡ «ἐξαιτομικευμένη μεταχείρισις». Ἡ γνωριμία τοῦ προσωπικοῦ μετὰ τὰ περισσότερα παιδιά φθάνει, χωρὶς νὰ φανῆ παράξενον, μέχρις ἐκεῖ πὸν ἀρχίζει δηλ. σταματᾷ στὴ φυσιογνωμία. Τὸ ἀκροατήριον τοῦ Α' τριμελοῦς πλημμελειοδικείου Ἀθηνῶν στὶς 7 Μαΐου π. ἔ. ἔχει ἀντίληψιν τοῦ πράγματος· ὁ «παιδονόμος» συνοδὸς τοῦ μικροῦ Ε. Φ. 11 χρὸ-

3. Δ. Καρανίκας: «Σωφρονιστικὴ». Θεσσαλονίκη 1948, τόμ. Α', 401 «προστασία, θεραπεία καὶ ἀγωγή εἶναι οἱ ὑψηλοὶ σκοποὶ τῆς ἐγκληματολογικῆς καὶ σωφρονιστικῆς πολιτικῆς, ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἀνηλίκους».

4. Ἀν. Νόμος 2724/1940 ἀρ. 1 «εἰδικὴ ἀγωγή πρὸς βελτιώσιν».

νων, τροφίμου του άναμορφωτικού, που είχε τραυματισθῆ πριν μπῆ στο α. κ. και γι' αυτό είχε κληθῆ στη δίκη αὐτῆ τὴν ἡμέρα, σὲ σχετικὲς ἐρωτήσεις τοῦ δικαστοῦ ἀνηλίκων Ἀθηνῶν, που συμμετεῖχε κατὰ σύμπτωσι στὴ σύνθεσι τοῦ τριμελοῦς τὴν ἡμέρα ἐκείνη, δὲν ἦταν σὲ θέσι νὰ ἀπαντήσῃ οὔτε γιὰ τὴν αἰτία καὶ τὸν τρόπο τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ μικροῦ, ποῦδειχνε πλήρη ἐξοικείωσι μὲ τὴν ἀτιμόσφαιρα τοῦ δικαστηρίου καὶ θάρρος παρὰ τὴν ἡλικία του στὶς ἀπαντήσεις του, ἀλλ' οὔτε καὶ τί παιδί ἦταν καὶ ποιά ἢ συμπεριφορὰ του μέσα στὸ κατὰστημα. Ἦταν δίκαιες οἱ παρατηρήσεις τοῦ κ. δικαστοῦ στὸν «παιδονόμο» ἀλλὰ καὶ δικαιολογημένη ἡ ἐκπληξις καὶ οἱ κρίσεις τοῦ ἀκροατηρίου.

Ὁ νόμος που ρυθμίζει τὰ τῆς λειτουργίας τῶν ἀναμορφωτικῶν καταστημάτων, προβλέπει⁽⁵⁾ καὶ μία σημαντικὴ θέσι, που ὅμως δέκα χρόνια τώρα περιμένει στὸν Κορυδαλλὸ τὸ πρόσωπο που θὰ τὴν ζωντανέψῃ, γιὰ νὰ δώσῃ στὸν παραστρατημένο ἔφηβο τὸ στήριγμα γιὰ τὴ ζωῆ, νὰ τοῦ δείξῃ τὸ δρόμο τῆς μετανόιας, τῆς ψυχικῆς γαλήνης καὶ ἰσορροπίας, νὰ τοῦ κἀνῃ τὴν γνωριμία μὲ Ἐκείνον που, ἴσως, κανεὶς δὲν βρέθηκε νὰ τὸν φέρῃ κοντά του. Ἔτσι, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει ἱερεὺς στὴν πολιτεία αὐτῆ τῶν πεντακοσίων παιδιῶν καὶ νέων, οἱ ψυχῆς αὐτῆς παρακολουθοῦν τὴν λειτουργία (φαντασθῆτε τώρα τὸ πὼς τὴν παρακολουθοῦν) ἀπ' τὸ ραδιόφωνο, ἐκτὸς ἀπὸ δύο - τρεῖς φορὲς τὸν χρόνον που ἔχουν λειτουργία, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ὄχι ἀνήμερα, ἑορτῆς ἢ Κυριακῆς, ἀφοῦ ὁ ἱερεὺς που τοὺς παραστέκει εἶναι ἀπληρολημμένος στὸ ναὸ ποῦναί ἐφημέριος. Ὅσο γιὰ κίνησι κατηχητικῶν καὶ ὁμάδων οἱ ἔφηβοι τοῦ «ἐπαγγελματικῶς» δύο χρόνια τώρα ἔχουν νὰ ἀκούσουν γιὰ κάτι τέτοιο. Ἄς μᾶς παρηγορήσῃ ἡ σκέψις, ὅτι λειτουργεῖ κανονικὰ γιὰ τὰ μικρὰ ἀγόρια καὶ τὰ κορίτσια. Τὰ τελευταῖα (τὰ κορίτσια) ἔχουν λειτουργία κάθε δεκαπέντε καὶ βρίσκουν καὶ ψυχικὸ ἀποκοῦμπι στὶς δύο ἀδελφές - μοναχές που ἔκτελοῦν καὶ αὐτῆς καθήκοντα παιδονομικοῦ προσωπικοῦ κλπ.

Δὲν ὑπάρχει ἱερεὺς μὰ οὔτε καὶ τὸ ἐκκλησάκι που ἔχουν προβλέψῃ εἴκοσι χρόνια τώρα τὰ σχέδια. Ἐνα ἐκκλησάκι, που θὰ μπορούσε νὰ εἶναι καταφύγιο τῶν δυστυχισμένων παιδιῶν, που μὲ τὴν ὑπέργεια ἡσυχία καὶ γαλήνη του θὰ μπορούσε νὰ προσφέρῃ στοὺς νέους σωτήριες ὥρες περισυλλογῆς. Πὼς καὶ γιατί δὲν ὠδηγήθηκε τὸ οἰκοδομικὸ συνεργεῖο τοῦ ἴδιου τοῦ ἀναμορφωτικοῦ νὰ κτίσῃ τὴν ἐκκλησία του, πράγμα που, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, τώρα πιά, τὸ βλέπετε νὰ γίνεται σ' ὄλους τοὺς στρατωνισμούς; Μήπως φταίῃ πάλι ὁ προὑπολογισμός; Ἡ μήπως εἶναι ἀπ' τὰ δευτερεύοντα πράγματα, που δέχονται ἀναβολή, τὸ ζήτημα τῆς θρησκευτικῆς ἀγωγῆς τῶν νέων; Καὶ μάλιστα τί νέων!⁽⁶⁾

Ἡ παρὰ πάνω σύνθεσις τοῦ προσωπικοῦ τῶν ἀναμορφωτικῶν καταστημάτων ἔχει καὶ ὅλας δώσει τὴν εἰκόνα τῆς ζωῆς τοῦ καθ' ἑνὸς ἀπ' τὰ τρία αὐτὰ καταστήματα περιθάλψεως, προστασίας καὶ «ἀγωγῆς» τῶν παραστρατημένων ἢ ἐγκαταλειμμένων παιδιῶν καὶ ἔχει δώσει ταυτόχρονα καὶ τὴν ἀπάντησι στὸ βασικὸ θέμα που λέγεται κατὰταξις τῶν τροφίμων τῶν καταστημάτων αὐτῶν. Καὶ ἡ ἀπάντησις αὐτῆ εἶναι ἀρνητικὴ, γιατί ἀπλούστατα δὲν γίνεται ἀπολύτως καμμιά ἄλλη κατὰταξις ἢ χωρισμός τῶν παιδιῶν ἐκτὸς ἀπ' αὐτὴν τῆς ἡλικίας που ἀναφέρεται στὴν ἀρχή. Ἔτσι στὸ καθένα ἀπ' τὰ τρία αὐτὰ ἀναμορφωτικά, τὰ παιδιά που κλείσθηκαν ἐκεῖ γιὰ νὰ προστατευθοῦν ἀπὸ τὸ διεφθαρμένο καὶ γενικὰ ἀκατάλληλο οἰκογενειακὸ περιβάλλον τους ἢ γιατί ἔδειχναν τὰ πρώτα συμπτώματα μιᾶς κάποιας κλίσεως στὴν ἀλητεία, ζοῦν ἀνακαταμένα μαζὺ μ' ἐκείνους που ἔχουν καὶ ὅλας προχωρημένη γνωριμία μὲ τὶς διαφορὲς μορφῆς καὶ ἐκδηλώσεις τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς ἐγκληματικότητος καὶ στενὲς δοσοληψίες μὲ τὴν ἀστυνομία καὶ τὸν ποινικὸ νόμο. Δὲν θὰ φανῆ καθόλου παράξενο ὕστερα ἀπ' αὐτὰ πὼς ὁ Κο-

6. Ὅρα Α. Ἀσπιώτη: «Ὁ ἔφηβος καὶ ἡ θρησκευτικὴ ζωῆ». Ἐκδόσις Ἰνστιτούτου Ἱατρικῆς Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς. Ἀθῆναι 1952.

5. Ἀρθρ. 23 καὶ 33 § 4 Α. Ν. 2724/1940.

ρυδαλλός στεγάζει 4 τοξικομανείς κι' άλλους τόσους συφιλιδικούς και πώς ανάμεσα στα κορίτσια των Άμπελοκήπων, που για ίδιους λόγους κλείσθηκαν εκεί, θρίσκονται σήμερα πέντε ανήλικες άγαμες μητέρες—δύο απ' αυτές την έγκυμοσύνη τους την πέρασαν εκεί—και άλλες πέντε μαζεμένες από οικους άνοχής.⁽⁷⁾ Τί θα φέρη ό συγχρωτισμός αυτός; Κι' άν, άς κάνουμε την άπίθανη ύπόθεση, κατορθωθή για λίγο τό ήθικό συμμαζευμα των παιδιών αυτών, δέν θ' άργήση να έλθη ό καινούργιος, με όλα τά νέα και τις έξελίξεις της έξω ζωής, για να άρχίσουμε πάλι απ' την άρχή τόν κύκλο της άμοιβαίας διαφθοράς. Σάν συμπλήρωμα της καταστάσεως αυτής έρχονται οι θάλαμοι με τά 60 κρεβάτια των κοριτσιών 7-14 έτών, με τά 30 και 35 δωρόρα των μικρών άγοριών και τά όμοια των έφήβων και μετεφηβικής ήλικίας, ανάμεσα στα όποια ξεχωρίζει ό θάλαμος με τά 66 (!) κρεβάτια σέ δύο όριζόντιες σειρές για έφήβους και μετεφηβικής ήλικίας 14-21 έτών⁽⁸⁾. Γυρίζοντας τόν καταθλιπτικό στρατώνα του Κορυδαλλού με τους σκοτεινούς διαδρόμους και τους ανήλικους κοιτώνες,⁽⁹⁾ σταματάς και στην αίθουσα-άναγνωστήριο με τρεις βιβλιοθήκες, φτιαγμένες απ' τό ξυλοργικό έργαστήριο του καταστήματος, και εκεί μαθαίνεις πώς δέν τις έχουν εκεί για πώλησι, αλλά, πώς, άδειες, χρόνια τώρα, περιμένουν βιβλία, βιβλία και έν-

τυπα για να βοηθήσουν τό παραστρατημένο παιδί, να χορτάσουν τή δίψα του για διάβασμα. Καθόλου παράξενο, ύστερα άπ' αυτό, γιατί οι κατονοημωμένοι έχουν έξασφαλισμένη σταθερή πελατεία στον Κορυδαλλό.

Η άτμόσφαιρα βέβαια είναι πολύ διαφορετική στο χωριστό κατάστημα της «στοιχειώδους εκπαιδύσεως», που πιάνει τις δυό πρώτες πτέρυγες, με τή βοήθεια της σχολικής εκπαιδύσεως άπ' τή μιá μεριά, και τήν εύκολία για βελτίωσι και άναμόρφωσι που δίνει ή ήλικία άπ' τήν άλλη.⁽¹⁰⁾ Τό κακό είναι μόνο πώς όσα παιδιά και κορίτσια δέν έχουν κατάλληλο οικογενειακό περιβάλλον για να μείνουν μετά τήν άποφοίτησι άπ' τό «στοιχειώδους εκπαιδύσεως», μεταάσσονται στο «έπαγγελματικής» με τις εύνόητες συνέπειες που έχει αυτός ό συγχρωτισμός, με τους διαφόρους τύπους των μεγάλων. Δηλαδή θεραπύεται τό κακό με τό χειρότερο. Για τά κορίτσια άλλωστε ύπάρχει πάντοτε αυτός ό κίνδυνος, μιá που επικοινωνούν με τις μεγάλες στα έργαστήρια οικοτεχνίας και στο σχολείο που πηγαίνουν, μετά άπ' τά μικρά, οι άναλφάβητες άπ' τις μεγάλες.

Έτσι σέ γενικές γραμμές διαγράφεται ή κατάσταση στα άναμορφωτικά καταστήματα άπό άπόψεως κατατάξεως. Και οι λύσεις στο θέμα δέν είναι και τόσο εύκολες με τις πολυτελείς απαιτήσεις της θεωρίας⁽¹¹⁾ άπ' τή μιá μεριά και τά περιορισμένα μέσα που θα μπορούν τώρα άμεσα να διατεθούν. Γι' αυτό ή σχετική προσπάθεια θα πρέπει με τις σημερινές συνθήκες

7. Άρθρ. 4 § 4 Α. Ν. 2724/1940 «ιδιαίτερα άναμορφωτικά καταστήματα ή ειδικά κχωρισμένα τμήματα θέλουν λειτουργήσι διά τους ανήλικους α) συφιλιδικούς β) φυματικούς γ) τραχωματικούς δ) άνωμάλους τύπους ε) γενιάδας έγκυμονούσας και στ') καθ' έξιν άπειθάρχους».

8. Κ. Γαρδίζα: ένθ' άνωτ. Γ' σελ. 679 «ός προς τους παίδας δυνάμεθα να έχωμε κοινούς κοιτώνας, άλλ' ός προς τους έφήβους ένδείκνυται άτομικόν δωμάτιον».

9. Μ. Μαυρομάτη: «Μέσα και έπιτεύματα έν τή μερίμνη ύπερ των παρεκτροπόμενων ανηλίκων». *ΰκδοσις ύπουργείου δικαιοσύνης 1955, σελ. 12 «ό αριθμός των καταστημάτων αυτών είναι άνεπαρκής και τά κτήρια εις τά όποια στεγάζονται, εάν δέν είναι έντελώς άκατάλληλα, δέν παρέχουσι πάντως τάς δυνατότητας μιáς έκτεταμένης έργασίας».

10. Οι άπόφοιτοι αυτών των ά. κ. είναι άσφαλώς που έδωκαν τά ίκανοποιητικά στοιχεία βελτιώσεως άγοριών στη στατιστική έρευνα, που έγινε άπ' τόν διευθυντήν του ά. κ. στοιχειώδους εκπαιδύσεως άρρένων. Όρα Χ. Προκοπίδη: «Άναμόρφωσις παραστρατημένων παιδιών εις τήν Ελλάδα». Περιοδικόν «Κοινωνική Πρόνοια» 1957, τεύχος 5, σελ. 11

11. Ί. Παπαζαχαρίου: «Οί ανήλικοι έγκληματίαι», Άθήναι 1934, τεύχος Β', σελ. 183, Α Πιπινέλη — Ποταμιάνου: ένθ' άνωτέρω σελ. 94 κ. άλλ.

και προϋποθέσεις να περιστραφῆ γύρω ἀπ' τὶς πάρα κάτω βασικὲς ἐπιδιώξεις:

1) Νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀμέσως οἱ μικρὲς ἡλικίες 7 - 14 ἐτῶν ἀπ' τὸν Κορυδαλλὸ καὶ τοὺς Ἀμπελοκήπους, ἔτσι ὥστε νὰ ἀντιμετωπισθῆ κατὰ κάποιον, πρόχειρον βέβαια, τρόπο ἢ κατάστασις ἀπὸ ἀπόψεως κτιριακοῦ ἀδιαχωρήτου. Ἀκόμη τὸ κτίριο τῶν Ἀμπελοκήπων θάπρεπε νὰ ἐγκαταλειφθῆ ὁλότελα, ὄχι μόνο γιὰ τὶς ἄλλες του ἀτέλειες, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ κεντρικὴ του θέσις, μὲ θέα ἀπ' τὰ παράθυρα καὶ τὴν αὐλὴν τὸ διπλανὸ γυμνάσιον ἀρρένων ἀπ' τὴ μιὰ μεριά καὶ τὶς ἐξέδρες τοῦ Παναθηναϊκοῦ ἀπ' τὴν ἄλλη, δὲν ὑποβοηθεῖ στὴν ἀναμορφωτικὴ προσπάθεια παραστρατημένων κοριτσιῶν. Ἀπ' τὴν ἀξιοποίησιν τῆς ἰδιοκτησίας αὐτῆς τοῦ Δημοσίου θὰ μπορούσε νὰ ἀντιμετωπισθῆ τὸ θέμα τῶν νέων ἐγκαταστάσεων κατὰ μεγάλο ποσοστὸ. Πάντως, ἄσχετα μὲ τέτοιες ἐνέργειες καὶ συνδυασμοὺς τοῦ ἀπώτερου, μᾶλλον, μέλλοντος, θὰ πρέπη νὰ μείνουμε καὶ νὰ ἐπιμείνουμε σήμερον στὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν μικρῶν ἡλικιῶν καὶ τὴν ἐγκατάστασίν τοὺς ἔξω ἀπ' τὴν πόλιν ἢ καὶ σὲ ἐπαρχίαις. Ἡ δαπάνη γι' αὐτὲς τὶς ἐγκαταστάσεις πὸν θάνα, ἴσως, καὶ ἡ μόνη μεγάλη, θὰ διευκολύνῃ τὴν ὅλη προσπάθεια καὶ θὰ ἀποδώσῃ πολὺ περισσότερα ὄχι μόνο ἀπὸ ἠθικῆς ἀλλὰ καὶ οικονομικῆς ἀπόψεως, ἄς ὑπολογισθῆ καὶ αὐτὸ, μὲ τὴν βελτίωσιν καὶ καλύτερην ἀναμόρφωσιν ὄλων τῶν ἡλικιῶν πὸν καὶ παραγωγικοὶ καὶ ἀποδοτικοὶ πολῖτες, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, θὰ γίνον καὶ δὲν θὰ ἀπασχολοῦν καὶ ἐπιβαρύνουν στὸ μέλλον τὸν κρατικὸ προϋπολογισμό.

2) Τὸ ἀναμορφωτικὸν κατὰστῆμα τοῦ Ὠρωποῦ πρέπη νὰ ἀποδοθῆ τὸ ταχύτερον στὸν προορισμὸν του. Στὰ ἐγκαίνιά του, στίς 19 Μαρτίου 1952, εἰπώθησαν τόσοι ὠραῖοι λόγοι¹²⁾ καὶ ἐστηρίχθησαν τόσες

12. Ὁ τότε ὑπουργὸς τῆς δικαιοσύνης ἐδήλωσε μεταξύ ἄλλων καὶ τὰ ἀκόλουθα: (Σωφρονιστικὴ ἐπιθεώρησις 1952, σελ. 100) «Ἡ χώρα μας, χωρὰ γεωργικῆ, στερεῖται ἀναμορφωτικοῦ κατὰστῆματος ἀποβλέποντος εἰς τὴν ἀγροτικὴν διαπαιδαγώγησιν τῶν ἀνηλίκων,

ἐλπίδες γιὰ τὴν ἀπόκτησιν ἐνὸς τουλάχιστον ἀγροτικοῦ καὶ ναυτικοῦ ἀναμορφωτικοῦ κατὰστῆματος, πὸν τόσο χρειάζεται στὸν τόπον μας¹³⁾ καὶ πὸν θὰ μπορούσε νὰ ἀπορροφήσῃ μεγάλο ἀριθμὸν ἐφήβων καὶ μεταφηβικῆς ἡλικίας τροφίμων τοῦ Κορυδαλλοῦ. Δὲν εἶναι ἄλλωστε καὶ συνεπὲς γιὰ τὸ κράτος νὰ ἀθετῆ τὶς ὑποσχέσεις του πάνω σ' ἓνα τόσο σπουδαῖον καὶ σημαντικὸν θέμα καὶ νὰ παραμελῆ τὴν ἀναμόρφωσιν τῶν ἐκατοντάδων νέων γιὰ νὰ πειραματίζεται σὲ νέους θεσμοὺς¹⁴⁾ ἀμφιβόλον σκοπιμότητος. Ἐκτὸς ἂν αὐτὸ γίνεται γιὰ νὰ ἐμφανιζόμενοι στὰ διεθνή συνέδρια σὰν συγχρονησμένοι γύρω ἀπ' τὶς τελευταῖες λέξεις τῆς σωφρονιστικῆς, πρᾶγμα πὸν θάταν βέβαια ἰδεῶδες, ἀλλὰ μὲ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι θάχαμε ἐκπληρώσει ὅλες τὶς ἄλλες μας ὑποχρεώσεις πὸν προβάλλον ἐπιτακτικὴν προτεραιότητα.

3) Μετὰ τὴν καταπολέμησιν τῆς κτιριακῆς ἀσφυξίας μὲ τοὺς δύο παρὰ πάνω τρόπους θὰ μπορῆ νὰ γίνῃ προσπάθεια κάποιαις γενικῆς διαλογῆς καὶ κατατάξεως. Νὰ ξεχωρισθοῦν τουλάχιστον ὁλότελα, χωρὶς καμμία οὔτε κτιριακὴ οὔτε ἄλλης μορφῆς ἐπικοινωνία ὅλοι οἱ ἀνώμαλοι τύποι, δύστροποι χαρακτήρες, πολὺ διεφθαρμένοι καὶ γενικὰ δύσκολοι στὴν ἀναμόρφωσίν τοὺς νέοι, στίς δύο πτέρυγες τοῦ Κορυδαλλοῦ πὸν εἶναι σήμερον τὸ «στοιχειώδους» καὶ οἱ πολὺ μπασμένες στὴ διαφθορὰ νέες στὺς χώρους τοῦ «στοιχειώδους» στοὺς Ἀμπελοκήπους, ἔτσι ὥσ-

τῶν ἐξ ἀγροτικῶν περιοχῶν προερχομένων, ὥστε οὗτοι νὰ καταστῶσι χρήσιμοι εἰς τὴν κοινωνίαν, νὰ ἀποκτήσουν πληρετέραν μόρφωσιν εἰς τὰς ἐν γένει γεωργικὰς ἐργασίας, τὴν κτηνοτροφίαν, τὴν μελισσοκομίαν, τὴν ἄλιειαν. Αὐτὸ τὸ κενὸν πληροῦ τὸ θεμελιούμενον ἔργον. Ἐν ἐπιγνώσει τῆς σπουδαιότητος αὐτοῦ...».

13. Κ. Γαροδικὰ: ἔνθ' ἀνωτέρω Γ'. σελ. 575 καὶ Ε. Σπανοῦ: «Ἡ σωφρονιστικὴ ἀγωγή τῶν ἀνηλίκων» (γιὰ τὰ ἐν Ἀγγλίᾳ συστήματα) Ποιν. Χρονικὰ 1957 σελ. 279 ἔπου ἐν ὑποσ. θετικὰ προτάσεις γιὰ τὸν τρόπο καὶ τὰ μέσα ὁργανώσεως ναυτικῶν ἀναμορφωτικῶν κατὰστῆματων.

14. Σήμερον στὸν Ὠρωπὸ ἐφαρμόζεται σύστημα γεωργικοῦ ἀνοικτοῦ σωφρονιστικοῦ κατὰστῆματος μὲ ἐλαχίστους καταδίκους πὸν ἐργάζονται ἐπὶ λόγῳ τιμῆς»

τε να μειωθῆ στο ἐλάχιστο δυνατὸ ὄριο ὁ κίνδυνος τῆς ἀμοιβαίας διαφθορᾶς.

4) Θὰ ὑπάρξῃ τότε καὶ ἡ δυνατότης ἐνὸς χωριστοῦ τμήματος γιὰ τὴν «παρατήρησι»⁽¹⁵⁾ καὶ ψυχολογικὴ ἐξέτασι⁽¹⁶⁾ δίχως τὴν ὁποία δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ προχωρήσῃ ἡ διαλογὴ καὶ ἡ κάποια σχετικὴ ἀτομικὴ μεταχειρίσεις τῶν ἀνηλίκων.

5) Νὰ ὀργανωθῆ τὸ σύστημα τῆς τοποθετήσεως μικρῶν παιδιῶν σὲ ξένες οἰκογένειες. Οἱ γνωστὲς καὶ εὐνόητες ἀντιρρήσεις⁽¹⁷⁾ γύρω ἀπ' τὸ σύστημα αὐτό, τῆς δυσκολίας δηλαδὴ ἀπὸ τῆ μιᾶ μεριά νὰ βρεθοῦν οἰκογένειες πού νὰ δεχθοῦν στὸ σπίτι τους ἕνα ἀτίθασο, δύσκολο παιδί καὶ τοῦ κινδύνου τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν παιδιῶν ἀπ' τὶς οἰκογένειες αὐτές, ἀπ' τὴν ἄλλη, εἶναι ζητήματα, πού μποροῦν νὰ ἀντιμετωπισθοῦν μὲ τὴν καλὴ ὀργάνωσι τοῦ συστήματος. Ἔτσι θὰ πρέπῃ :

α) Νὰ γίνωνται τοποθετήσεις μόνον μικρῶν παιδιῶν, μέχρι 12 τὸ πολὺ χρόνων, πού μποροῦν νὰ προσαρμοσθοῦν μᾶλλον εὐκόλα. σὲ οἰκογενειακὸ περιβάλλον ἄλλο ἀπ' τὸ δικό τους καὶ πού ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ κλειστοῦ συστήματος στὰ ἀναμορφωτικὰ καταστήματα θὰ ἐπιδρῶσῃ πολὺ ἐπικίνδυνα στὴ διάπλασι τοῦ ψυχικοῦ κόσμου καὶ τοῦ χαρακτήρος των. Σήμερα ἀπ' τὰ 300

15. Ὁ ἀν. ν. 2724 ἀρθρ. 5 § 2 προβλέπει ἴδρουσι «κέντρον παρατηρήσεως ἀνηλίκων» ὄρα καὶ Δ. Καρανίκα : ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 414 «Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἀγωγῆς τόσον τῶν εὐαγῶν ὅσον καὶ τῶν δυσαγῶν εἰς τὰ ἀναμορφωτικὰ καταστήματα δέον ἀπαραιτήτως νὰ ληφθῶσι ὑπ' ὄψιν καὶ τὰ ἀκόλουθα καὶ δῆ: α) λειτουργία περιπτέρου παρατηρήσεως εἰς ὃ θὰ κρατῆται ἐπὶ ἕνα ἕως τρεῖς μῆνας πᾶς νεοεισερχόμενος ἀνήλικος πρὸς παρακολούθησιν καὶ μελέτην τοῦ χαρακτήρος καὶ τῆς ψυχολογικῆς ἰδιοσυστάσις αὐτοῦ, ἵνα κατόπιν τοποθετηθῆ εἰς τὸ ἀρμόζον πρὸς τὴν προσωπικότητά του τμήμα τοῦ καταστήματος» καὶ Γ. Παπαζαχαρίου : «Μεταχειρίσεις ἀνηλίκων παρὰ τοῖς ἀντιστοιχοῖς δι' αὐτὸς καταστήμασι», Περιοδικὸν «Παιδί» 1938 τευχ. 39 σελ. 6.

16. Μ. Μπακατσούλα : «Ἡ ψυχολογικὴ ἐξέτασις τοῦ καταδίκου», Σωφρον. ἐπιθ. 1954 σελ. 43.

17. Γ. Κατωπόδη : «Κοινωνικὴ ἀναπροσαρμογὴ τῶν ἀνηλίκων», Σωφρονιστικὴ ἐπιθεωρ. 1952 σελ. 167.

παιδιά τοῦ ἀναμορφωτικοῦ «στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως» τοῦ Κορυδαλλοῦ τὰ 140 εἶναι ἡλικίας 7 — 12 χρόνων καὶ ἀπ' τοὺς 3.992 ἀνηλίκους, πού τὸ 1955 πέρασαν ἀπ' τὸ δικαστήριον γιὰ κάποια ἀξιοποίησι πράξι, οἱ 500 εἶχαν τὴν ἡλικία τῶν 7—12 ἐτῶν. Ἀπομακρύνοντας ἀπ' τὰ ἀναμορφωτικὰ τὰ παιδιά τῆς ἡλικίας αὐτῆς θὰ ἐξοικονομήσωμε θέσεις γιὰ ἰσάριθμα ἀπ' αὐτὰ πού γιὰ πολὺ καιρὸ περιμένουν ἀπάντησι τοῦ ὑπουργείου δικαιοσύνης γιὰ εἰσαγωγὴ καὶ θὰ διευκολύνωμε τὸ ἔργο τῶν δικαστῶν ἀνηλίκων μὲ ἕνα ἐπὶ πλέον μέτρον ἀναμορφώσεως, γιὰ τὸ ὁποῖον παρέχεται ἔμμεσα⁽¹⁸⁾ ἔξοδος ἐφαρμογῆς καὶ ἀπὸ τὸν ποινικὸ νόμο τοῦ 1950.

β) Ἀπ' τὰ παιδιά τῆς πάρα πάνω ἡλικίας νὰ ἀποκλειῶνται τὰ ἀτίθασα καὶ πολὺ δύσκολης ἀγωγῆς καὶ νὰ περιορίζεται μᾶλλον τὸ σύστημα σ' ἐκεῖνα πού, μένοντας στὸ διεφθαρμένο περιβάλλον τους, διατρέχουν κινδύνους διαφθορᾶς καὶ προωθήσεως στὴν ἀλητεία, ἐγκληματικότητα καὶ ἄλλες μορφῆς τῆς διαφθορᾶς. Ἔτσι πιὸ εὐκόλα θὰ βρεθοῦν οἰκογένειες πού θὰ στελεχώσουν τὸν θεσμὸ αὐτό. Αὐτὰ τὰ παιδιά νὰ φεύγουν ὅσο τὸ δυνατό γρηγορώτερα καὶ μακρύτερα ἀπ' τὸν τόπο τῆς ἀνηθικότητος. Κι' ἂν δὲν ὀργανώθηκε ἀκόμη ἐπίσημα τὸ σύστημα αὐτὸ τῆς προστασίας τῶν μικρῶν δυστυχημένων αὐτῶν παιδιῶν, ὅμως σὲ κάποιες συνουκίες στὸν Πειραιᾶ, αὐτὸ τὸν καιρὸ, ἔχει δημιουργηθῆ ἕνα περίεργο ἀλλὰ καὶ πολὺ θλιβερὸ ἐπάγγελμα ἀνθρώπων, πού ἀντὶ 400—500 δραχ. τὸν μῆνα παίρνουν γιὰ «προστασία» δέκα, δεκαπέντε παιδιά αὐτῆς τῆς ἡλικίας, πού ἔχουν μητέρες γυναῖκες ἐλευθεριῶν ἠθῶν, πού ἡ παρουσία τῶν παιδιῶν τους τοὺς εἶναι ἐνοχλητικὴ. Μόνον πὼς τὰ παιδιά διαισθάνονται, ἀλλὰ καὶ ἀργὰ ἢ γρήγορα μαθαίνουν καὶ ξέχουν πολὺ καλὰ τὸν λόγο τῆς ἀπομακρύνσεώς τους καὶ τὴν προέλευσι τῶν χρημάτων πού δίνονται γιὰ τὴ συντήρησι

18. Κ. Γαρδίκια : ἐν ἀνωτ. σελ. 624 καὶ εἰς Ποινικὰ χρονικά, 1951 σελ. 265 ἐπ. «Οἱ ἀνήλικοι ἐγκληματῆαι».

τους. 'Αλλά κι' αν μαζευθούν σήμερα όλα αυτά τα παιδιά, πού θά πάνε; Στά ασφυκτικά γεμάτα αναμορφωτικά καταστήματα; Τό Πατριωτικό Ίδρυμα με την πείρα που έχει πάνω στο θεσμό αυτό για παιδιά βρεφικής ηλικίας, θά μπορούσε σέ συνεργασία με τό ύπουργείο δικαιοσύνης νά οργανώσει στην 'Αθήνα, αλλά και στις επαρχίες και κυρίως εκεί, με τά επαρχιακά του παραρτήματα, τό έργο αυτό. Σήμερα έχει 5—6 μόνο τέτοια παιδιά.

γ) Όσο για τό ζήτημα τής εκλογής των οικογενειών που, φυσικά, δέν θά πρέπει νάχουν παιδιά ίδιων ηλικιών και πού, έκτός απ' τήν αναμφισβήτητη έντιμότητα και ήθικη υπόστασί τους, θά πρέπει νά έχουν και συναίσθησι τής κοινωνικής υπηρεσίας που καλούνται νά προσφέρουν, καθώς και για τό άλλο, τής επιτηρήσεως δηλαδή και παρακολουθήσεως των από ειδικούς επιμελητάς, είναι θέματα οργανωτικά και τεχνικά που ασφαλώς θά βρουν τήν πιο κατάλληλη αντιμετώπισί τους, αν πάρουν τό όλο ζήτημα στά χέρια τους άνθρωποι κατάλληλοι, που έχουν αποθέματα αγάπης για τό παιδί.

Αυτές τις διαπιστώσεις φέρνει μια πρόχειρη ματιά στο μεγάλο θέμα τής αναμορφώσεως του παραστρατημένου παιδιού. Κενά, παραλείψεις, ατέλειες, αμέλειες πάνω σε βασικά θέματα τής όλης προσπάθειας, για να παραλείψουμε πολλά άλλα λεπτομερειακά που θα μας έβγαζαν έξω απ' τα πλαίσια του παρόντος.

Κατηγορείται ο προϋπολογισμός σαν υπεύθυνος για όλα και για την έλλειψη οργανώσεως άρτιας αντιεγκληματικής πολιτικής και για την άτελή αναμορφωτική προσπάθεια, λές και εκεί που υπάρχει άφθονο τό χρήμα δέν παρατηρείται αύξησης τής παιδικής διαφθοράς και παιδικής εγκληματικότητας. "Αν και βέβαια ένα νοικοκύρεμα και αυτού, θα άφρινε περιθώρια και θα έδινε προτεραιότητα σε δαπάνες για τέτοιους σκοπούς, ώστε όχι μόνον να μη χρειάζεται κτίσιμο νέων φυλακών, για τις όποιες άκούσαμε μόλις λί-

γους μήνες πριν,⁽¹⁹⁾ αλλά ν' άχρηστευόντουσαν μερικές και απ' αυτές που έως τώρα λειτουργούν. Δέν είναι όμως τό χρήμα ή μόνον τό χρήμα που μας λείπει. Τό θέμα και τό πρόβλημα βρίσκει τή λύσι του στην αίτία του. Πίσω από τον κάθε νεαρό υπόδικο ή τρόφιμο του αναμορφωτικού κρύβεται ένα χαλασμένο σπίτι, μια άθμελίωτη οικογένεια, ένα όλο και χειρότερο άμεσο οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον. Και δέν είναι μόνον ή φτωχογειτονιά που στέλνει πελατεία στο δικαστήριο και τό αναμορφωτικό. "Έχουν και οι «καλές οικογένειες» τό μερίδιό τους και σ' αυτές τις εκδηλώσεις και προσπάθειες. Αυτή τή στιγμή βρίσκεται στον Κορυδαλλό νεαρό βλαστάρι πολυτάλαντου, που μαζί με τά άφθονα χαρτζιλίκια (μεγαλύτερα απ' τό μηνιαίο εισόδημα δύο τριών οικογενειών δημοσίων υπαλλήλων) του έδινε και τις κατάλληλες οδηγίες για τον πιο άνάλογο με την εποχή μας και τήν «θέσι τους» τρόπο καταναλώσεως και άλλος δεκαεξάχρονος τακτικός θαμώνας των νυκτερινών κοσμικών κέντρων διασκεδάσεως, που έκλεβε πρώτα απ' τους στενούς συγγενείς και ύστερα και από οικογενειακούς φίλους δεκάδες χιλιάδων δραχμών για τά νυκτερινά του ξεφαντώματα. Μόνο πως είναι σπάνιες αυτές οι περιπτώσεις, γιατί τό μόνον που φροντίζει να μη θίγη ο κόσμος αυτός είναι ο ποινικός νόμος, που είναι και ο νόμος που μπορεί να τους εξισώσει με τή φτωχογειτονιά. Έκδηλώσεις και σύμπτωμα τής χαλασμένης οικογένειας, είναι τό διεφθαρμένο εγκληματικό παιδί. Αυτή «ή κρίσις στη σημερινή οικογένεια»⁽²⁰⁾ είναι ή πληγή που πρέπει να γιατρευτή, για να βαδίση και τό παιδί τό δρόμο του, τό δρόμο τής άληθινής μορφώσεως, και να μην έχη ανάγκη από αναμόρφωσι.

ΕΥΑ ΠΟΛΙΤΑΚΟΥ

19. Νέες φυλακές Κορινθίας.

20. Π. Μελίτη: Γιά ν' άνοιξη ο δρόμος», 'Αθήναι 1957.

ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΔΡΑΣΙΣ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ

«Σ' αὐτὴ τὴν χρονικὴ στιγμὴ τῆς ἱστορίας, μέσα σὲ μιὰ ταραγμένη ἀνθρωπότητα, οἱ Ἐκκλησίες χρησιμοποιοῦν ὅσο πρέπει ὄλες τὶς δυνατότητες ἀνθρωπίνου ὕλικου, πὺν θὰ μπορούσαν νὰ ἔχουν στὴ διάθεσί τους, γιὰ νὰ ἐκπληρώσουν τὴν ἀποστολὴ τους στὸν κόσμο; Εἰδικότερα χρησιμοποιοῦν τὰ χαρίσματα καὶ τὴν προθυμία τῶν γυναικῶν μὲ τρόπο δημιουργικό;»

Στὰ ζωτικὰ αὐτὰ ἐρωτήματα καὶ μάλιστα στὸ δεύτερο, προσπαθεῖ νὰ μᾶς δώσῃ τὴν ἀπάντησι ἡ μελέτη τῆς Dr. Kathleen Bliss «Ἡ ὑπηρεσία καὶ ἡ θέσις τῶν γυναικῶν στὶς Ἐκκλησίες» (The service and status of women in the Churches).

Ἀφορμὴ γιὰ τὴ συγγραφὴ τοῦ ἐνδιαφέροντος αὐτοῦ βιβλίου ἔδωσε ἡ πρώτη συνέλευσις τοῦ παγκοσμίου συμβουλίου τῶν ἐκκλησιῶν στὸ Ἄμστερνταμ τὸ 1948. Τὸ θέμα «ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τῶν γυναικῶν στὴν Ἐκκλησία» προεκάλεσε ἐκεῖ ζωηρότατο ἐνδιαφέρον. Οἱ ἐκθέσεις διαφόρων χωρῶν γιὰ τὴ θέσι καὶ τὴ συμβολὴ τῆς γυναίκας στὴν ἐπιτυχία τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας βρῆκαν τέτοια ἀπήχρησι, ὥστε ἀπεφασίσθη νὰ συγκεντρωθοῦν ὅλα τὰ σχετικὰ στοιχεῖα σὲ εἰδικὸ τόμο.

Σκοπὸς τοῦ βιβλίου, ὅπως σημειώνει στὸν πρόλογο ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ παγκοσμίου συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν W. A. Visser 't Hooft, δὲν εἶναι νὰ δώσῃ λύσεις στὸ ζήτημα τῆς θέσεως πὺν πῆραν οἱ Ἐκκλησίες ἀπέναντι στὴ γυναῖκα ἢ στὰ προβλήματα πὺν προκύπτουν ἀπὸ τὶς σχέσεις ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Ρόλος του εἶναι κυρίως νὰ δείξῃ σὲ ποῖο σημεῖο βρίσκονται σήμερα οἱ Ἐκκλησίες ἀπὸ τὴν ἄποψι τῆς καθοδηγήσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς χρησιμοποίησεως τῆς γυναικείας δραστηριότητος καὶ ποῖα σχετικὰ ζητήματα καλοῦνται ν' ἀντιμετωπισθῶν.

Αἱ «Ἀκτίνες» ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἐκδόσεώς τους μέχρι σήμερα παρακολουθοῦν

μὲ ἀπροκατάληπτο ἐνδιαφέρον καὶ ἀντικειμενικότητα κάθε κίνησι, κάθε προσπάθεια, κάθε ἔργο κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης καὶ πολιτισμοῦ, πὺν ἔχει κύριο συντελεστή του τὴ γυναῖκα. Καὶ τοῦτο γιὰτὶ, ὅπως γράφει καὶ ὁ Π. Μελίτης, «εἶναι τόσο ποικίλη ἡ ἀξία τῆς συμβολῆς τῆς γυναίκας εἰς τὴν ὅλην μᾶς κοινωνικὴν ζωὴν». Καὶ «ὀφείλομεν πολλὰ εἰς τὴν γυναῖκα, εἰς τὴν φωτεινὴν γυναῖκα τοῦ Πνεύματος καὶ εἴμεθα χρεῶσται, ἡ ἀνθρωπότης ὀλόκληρος ἀπέναντί της»⁽¹⁾.

Δὲν θὰ ἦταν συνεπῶς ἔξω ἀπὸ τὰ ἐνδιαφέροντα τοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ τοῦ περιοδικοῦ τούτου ἡ παρουσίσις σὲ ἀδρῆς γραμμῆς τῆς μελέτης τῆς K. Bliss γύρω ἀπὸ τὴ θέσι καὶ τὶς ὑπηρεσίεις τῆς γυναίκας μέσα στὶς χριστιανικῆς Ἐκκλησίες.

Στὸ πρῶτο κεφάλαιο μὲ τίτλο «Γυναῖκες, Ἐκκλησία καὶ κοινωνία» γίνεται μιὰ σύντομη ἱστορικὴ ἀνασκόπησις τῆς θέσεως τῆς γυναίκας στὴν Ἐκκλησία καὶ παρατηρεῖται ὅτι διὰ μέσου τῶν αἰῶνων ἄλλοτε ἐτιμήθη ἡ γυναῖκα χάρις στὰ προσόντα καὶ τὴν κοινωνικὴ καὶ τὴν ἄλλη ποικίλη εὐεργετικὴ δράσι της, παίροντας ἔτσι τὴ θέσι πὺν τῆς ἄξιζε καὶ ἄλλοτε παρεγνωρίσθη μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀποθάρρυνσι καὶ τὸν μαρασμὸ τοῦ ζήλου της. Παραδείγματα γιὰ τὴν πρῶτη περίπτωσι ἀναφέρονται ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία μεταξὺ 4ου καὶ 9ου αἰῶνος, ὁπότε ἤκμασαν οἱ διακόνισσες τοῦ Βυζαντίου⁽²⁾.

Σημειώνεται μάλιστα ὅτι καὶ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι ἀπασχολήθησαν μὲ τὴ ρύθμισι τοῦ ἔργου τῶν γυναικῶν στὴν Ἐκκλησία, γεγονός πὺν δείχνει τὴν πλατεῖα του ἐξάπλωσι καὶ τὴ σημασία πὺν ἐδίδοτο εἰς αὐτό. Γιὰ τὴ δευτέρη περίπτωσι χαρακτη-

(1) «Ἀκτίνες» 1944, σ. 2, «Τὸ θέμα».

(2) Βλ. Φοίβης Στεφανᾶ : «Ἡ διακόνισσα στὸ Βυζάντιο», «Ἀκτίνες» 1946, σ. 270 κ. ἔξ.

ριστικό παράδειγμα από τους τελευταίους αιώνας αναφέρεται της Florence Nightingale, πού όταν έγραψε (τό 1852) σ' ένα κληρικό της εποχής της, τόν Stanley μερικώς σκέψεις της σχετικά με την Έκκλησία της Άγγλιας και του έδήλωνε ότι ήταν πρόθυμη να δώσει τὸ πνεῦμα, τὴν καρδιά και τὰ χέρια της στην ὑπηρεσία της, ἔπαιρνε τὴν ἀποκαρδιωτικὴ ἀπάντησι ὅτι τὸ καλύτερο πού θὰ εἶχε νὰ κάνει ἦταν νὰ γυρίσῃ κοντὰ στὴ μητέρα της και νὰ πλέξῃ μετὰ τὸ «βελονάκι». Ἔτσι ἄφινε ἡ Έκκλησία τῆς Άγγλιας νὰ τῆς φύγῃ ἀπὸ τὰ χέρια μία δύναμις ἀνυπολόγιστης ἀξίας. Ἄλλο τὸ ζήτημα ὅτι ἡ Nightingale οὔτε ἀποκαρδιώθηκε ἀπὸ τὴν ἀρνητικὴ αὐτῆς στάσι και τὴν «τύφλωσι» οὔτε ὑπήκουσε στὴ συμβουλὴ πού τῆς δόθηκε, ἀλλὰ γεμάτη πίστι στὴν ἑσωτερικὴ δυνατὴ κλῆσι νὰ ἀνακουφίσῃ τὸν ἀνθρώπινο πόνο, κατέφυγε στὸ ἴδρυμα διακονισσῶν Kaiserwerth τῆς Γερμανίας και ἀπὸ κεῖ ἐπῆρε τὴν ὄθησι και τὴν ἐμπνευσμένη κατεύθυνσι γιὰ τὴ φωτεινὴ της πορεία και τὴν ἐπιτέλεσι ἐνὸς ἀληθινὰ μεγαλειώδους ἔργου.

Εἶναι εὐκόλο, σημειώνει ἡ συγγραφεύς, νὰ μεγαλοποιήσῃ κανεὶς τὴ θέσι τῶν γυναικῶν στὴν Έκκλησία σὲ παρωχημένες ἐποχές. Εἶναι ὅμως γεγονός, ὅτι τὴν διοίκησι τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τὴν εἶχαν πάντοτε οἱ ἄνδρες. Γι' αὐτὸ και τὸ ζήτημα τῆς θέσεως τῆς γυναικας στὴν Έκκλησία δὲν εἶναι «γυναικεῖο» ζήτημα. Ὁρθότερο εἶναι νὰ ὀνομασθῇ «ἀνδρικό». Ἐξαρτᾶται δηλαδὴ βασικὰ και ἀπὸ τὸ πῶς τὸ ἀντιμετωπίζουν οἱ ἄνδρες κάθε ἐποχῆς και ποιῆς δυνατότητες δράσεως δίνουν στὴ γυναῖκα. Καὶ ἀκόμη ἡ θέσις τῶν γυναικῶν στὴν Έκκλησία ἐηρεάζεται και ἀπὸ τὶς κοινωνικὰς συνθήκας. Ἀνάμεσα σὲ ἄλλα ἀναφέρεται ὡς παράδειγμα ἡ παρακμὴ τοῦ ἔργου τῶν διακονισσῶν τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς, ἔνεκα τῆς τάσεως τῶν εὐσεβῶν γυναικῶν νὰ κλειώνεται σὲ μοναστήρια, πράγμα πού τὶς κατεδίκαζε σὲ ἀπραξία και ἀδράνεια. Ἀποτέλεσμα τούτου ὑπῆρξε, συνεχίζει ἡ συγγραφεύς, ἐκεῖνο πού ἔχουν ὑποστηρίξει αἱ «Ἀκτίνες», ὅτι δηλαδὴ ἡ Έκκλησία δὲν

μπόρεσε νὰ καταλάβῃ τὴν σημασία τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου (συμπεριλαμβανομένων σ' αὐτὸ ὅλων τῶν γυναικῶν) και νὰ δῆσ' αὐτὸ ἕνα ἰδεῶδες χριστιανικὸ τρόπο ζωῆς. Ἡ δὲ ζωικότης τῆς πρωτοβουλίας τῶν λαϊκῶν και τὸ ὑπέροχο ἔργο τῶν γυναικῶν σὲ μερικὰς ἀπὸ τὶς ὀρθόδοξες Έκκλησίες σήμερα, ὀφείλεται σὲ μιὰ παλαιότητα ἀντίδρασι πού θέλησε ἀκριβῶς νὰ κτυπήσῃ τὴν συνθηκολόγησι τῆς Έκκλησίας πρὸς ἕνα ἀντιχριστιανικὸ ἰδεῶδες τῆς σχέσεως ἀνδρῶν και γυναικῶν.

Αὐτὰ βέβαια εἶναι θέματα πού ἐπιδέχονται πολλὴ συζήτησι και ἔχουν τὸν ἀντιλόγους. Τὸ δὲ θέμα τῆς κριτικῆς τῆς Έκκλησίας εἶναι πολὺ λεπτὸ και δύσκολο, ὅπως ὑπογραμμίζει ἡ συγγραφεύς. «Ἐπειρευαισθησία στὴν κριτικὴ ὀδηγεῖ ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος σὲ μιὰ τάσι νὰ κρίνουν ὀρισμένες ἐκκλησιαστικὰς ὀργανώσεις τὴν πνευματικὴν ὑγεία τους ἀπὸ τὴ δράσι και τοὺς ἀριθμούς και νὰ συγκεντρώνουν ὅλες τὶς δυνάμεις τους στὸ νὰ δικαιώνουν τὸν ἑαυτό τους. Σὲ ἄλλα πάλι σημεῖα τῆς ζωῆς τῆς Έκκλησίας, ἡ κριτικὴ ὀδηγεῖ σὲ μιὰ ἀμυντικὴ και φοβισμένη στάσι» στὸ νὰ καταδικάζεται πέρα γιὰ πέρα ἡ συμμετοχὴ τῶν γυναικῶν στὴ σύγχρονη χριστιανικὴ κίνησι και νὰ μὴ γίνετα δεκτὸς οὔτε πειραματισμὸς οὔτε προχώρημα».

Ἐν τῷ μεταξύ, καθ' ὃν χρόνον ἐγίνοντο στὸ παρελθὸν συζητήσεις περὶ τοῦ τί θὰ μπορούσαν οἱ γυναῖκες (ἀπὸ τὴν ἀποψι φυσικῶν ἰκανοτήτων) νὰ προσφέρουν, ἢ τί θὰ ἔπρεπε (ἀπὸ θεολογικῆς πλευρᾶς) νὰ κάμουν στὰ εὐκράτα κλίματα τῆς Εὐρώπης και τῆς Ἀμερικῆς, αὐτὲς εἶχαν ἤδη ἀναλάβει ἔργα εὐποιίας και ἀγάπης σὲ ἐλώδεις μακρονῆς περιοχὰς ἢ σὲ χώρες πού τὶς καψάλιζε ὁ καυτερός ἥλιος, πράγμα πού ἔκανε τὶς κατὰ τόπους Έκκλησίες νὰ ντρέπωνται.

Ἄλλ' αὐτὸ συμβαίνει συχνά. Μικρὰς ὀμάδες ἢ κινήσεις νὰ διδάσκουν τὴν Έκκλησία. Καὶ εἶναι παρατηρημένο ὅτι σὲ τέτοιες ὀμάδες, κατὰ ἕνα μεγάλο ποσοστὸ πρωτοστατοῦν γυναῖκες, τόσο στὴ πατρίδα τους ὅσο και στὶς ἱεραποστολὰς τῆς Ἀσίας και τῆς Ἀφρικῆς.

Σὲ τρεῖς βασικὰς κατηγορίες κατατάσσ-

σει ή συγγραφεὺς τὶς ὑπηρεσίαις τῶν γυναικῶν στὶς διάφορες Ἐκκλησίας⁽³⁾.

Στὴν καθεμίᾳ ἀπὸ τὶς κατηγορίες αὐτὲς ἀφιερώνει ἀπὸ ἓνα κεφάλαιο τοῦ βιβλίου τῆς. Στὴν πρώτη περιλαμβάνεται ἡ ἐθελοντικὴ ἐργασία τῶν γυναικῶν, τὴν ὁποίαν προσφέρουν κυρίως διὰ μέσου τῶν χριστιανικῶν ὁργανώσεων. Εἶναι μία μορφή δράσεως πού κυρίως τὶς τελευταῖες δεκαετίαι ἔχει ἀναπτυχθῆ καὶ ἐπεκαθῆ. Στὴ δευτέρῃ κατηγορίᾳ ὑπάγονται οἱ γυναῖκες, πού ἀφιερώνουν ὅλο τὸ χρόνον τους στὰ ἔργα τῆς Ἐκκλησίας, παίρνοντας εἰδικὴ ἐκπαίδευσιν γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ καὶ συνήθως μισθοδοτοῦνται.

Ὁ τρίτος τρόπος ἐργασίας γυναικῶν στὴν Ἐκκλησία συνίσταται στὴν διαρκῶς αὐξανομένη συμμετοχὴ τους σὲ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα. (Ἴσως τὴν ἀνάγκη αὐτὴ ἐδημιούργησε ὁ πόλεμος, πού ἀνάγκαζε τοὺς ἄνδρες ν' ἀπομακρύνωνται καὶ ἀνελάμβαναν οἱ γυναῖκες τὸν διακανονισμό σχετικῶν ζητημάτων). Τὸ θέμα αὐτὸ ἀφορᾷ τὴν Προτεσταντικὴ Ἐκκλησία στὶς διάφορες ἀποχωρήσεις τῆς, (μέσα σ' αὐτὸ ὑπάγεται καὶ ἡ ἀνάδειξις γυναικῶν κληρικῶν) καὶ δὲν πρόκειται νὰ μᾶς ἀπασχολῆσῃ στὸ ἄρθρον τοῦτο.

**

Ἀπὸ τὶς ἐκθέσεις τῆς γυναικείας δράσεως πενήντα περίπου χωρῶν πού ἔλαβαν μέρος στὴ σχετικὴ ἔρευνα, γίνεται φανερό ὅτι ὅλες σχεδὸν οἱ γυναικεῖες χριστιανικὲς ὁργανώσεις ξεκίνησαν ἀπὸ τὴν ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν ἐπίσημη Ἐκκλησία. Ἔτσι, γιὰ ν' ἀναφέρουμε ἓνα μόνον παράδειγμα, στὴ Χιλή «οἱ γυναικεῖες ὁμάδες ἢ σωματεῖα ἔχουν ἀναλάβει περισ-

(3) Σημειωτέον ὅτι στὴν ἔρευνα αὐτὴ δὲν περιλαμβάνεται ἡ ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία καὶ τοῦτο γιὰτὸ μόνον Ἐκκλησίας—μέλη τοῦ παγκοσμίου συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν ἔστειλαν ἐκθέσεις, ἡ δὲ Καθολικὴ Ἐκκλησία δὲν εἶναι μέλος τοῦ συμβουλίου. Μιὰ ἰδέα γιὰ τὸ ἔργο πού ἐπιτελεῖ ἡ διεθνὴς ἔνωση τῶν καθολικῶν γυναικείων ὁργανώσεων, στὴν ὁποία συμμετέχουν μέλη ἀπὸ 63 χωρῶν τοῦ κόσμου δίδει τελευταῖος ἓνα ἄρθρον στὴν ἐφημερίδα «Καθολικὴ» (9-10-1957) μὲ τίτλον «Τὸ ἐν Ρώμῃ παγκόσμιον συνέδριον τῆς διεθνοῦς ἐνώσεως γυναικείων καθολικῶν ὁργανώσεων».

σότερο ἀπὸ τὸ πενήντα τοῖς ἑκατὸ τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας». Καὶ εἶναι ἀξιοσημείωτο τὸ γεγονός, ὅτι σὲ πολλὰς χώρας καὶ μεμονωμέναι ἀκόμη γυναικεῖες μορφές, ἀλλὰ καὶ μικρὲς ὁμάδες γυναικῶν συναντῶνται, γιὰ νὰ μελετήσουν τὴν Ἁγία Γραφή ἢ γιὰ νὰ ἐπισκεφθοῦν ἀρρώστους. Προκειμένου ν' ἀνακουφίσουν τὸν ἀνθρώπινον πόνον δὲν λογαριάζουν, οὔτε κόπους, οὔτε ἔξοδα.

Ἰδιαιτέρῃ θέσι στὴν ἐθελοντικὴ ἐργασία τῶν γυναικῶν πῆραν, ἀπὸ τὶς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος οἱ ἱεραποστολές, πού μιλοῦν στὴ γυναικεία ψυχὴ μ' ἓνα ἐντελῶς ξεχωριστὸ τρόπο. Πολλὲς γυναῖκες ἀπὸ τὴν Εὐρώπη καὶ τὴν Ἀμερικὴ, ἄγαμοι καὶ ἔγγαμοι, ἀψήφησαν μὸχθους καὶ κινδύνους καὶ ξεκίνησαν γιὰ ἄγνωστες χώρας μακρυνές, γιὰ νὰ μεταδώσουν κάτι ἀπὸ τὴ φλόγα τῆς χριστιανικῆς καρδιάς τους σὲ θάρβαρες καὶ ἀπολίτιστες φυλές. Κι' ἄλλες πού δὲν μπορούσαν νὰ κάνουν οἱ ἴδιαις τὸ δύσκολον αὐτὸ ἔργο, ἴδρυσαν συλλόγους, πού εἶχαν σκοπὸν τὴν ἠθικὴ καὶ ὕλικὴ ὑποστήριξι τῶν ἱεραποστολῶν. Θὰ μπορούσε κανεὶς ν' ἀναφέρῃ ἐνδεικτικῶς τὴν «Ἱεραποστολικὴ Ἐταιρεία τοῦ Λονδίνου», πού πρώτη ἔστειλε στὴ Μαλάκκα τὸ 1827 μιὰ μεμονωμένη γυναῖκα, τὴν Miss Mary Newell, τὴν «γυναικεία ἱεραποστολικὴ ἔταιρεία τῶν μεθοδιστῶν», πού ἰδρύθηκε τὸ 1819 στὴ Νέα Ἰόρκη, τὴν «ἱεραποστολικὴ ἔταιρεία κυριῶν τῆς Κίνας», πού ὁργανώθηκε τὸ 1848 στὴ Βαλτιμόρη, τὴν «ἔταιρεία κυριῶν τῆς Σκωτίας», πού ἔστειλε σὲ ἔξωτερικὸν τὴν πρώτη ἄγαμον γυναῖκα τὸ 1838, τὴν «ἱεραποστολικὴ ἔταιρεία τῆς Ὀλλανδίας», πού ἰδρύθηκε τὸ 1797 κ. ἄ. (4).

Παράλληλας μὲ τὶς ἱεραποστολές σὲ μακρυνές χώρας εἶναι καὶ οἱ ἐσωτερικὲς ἱεραποστολές (home missions), πού περιλαμβάνουν δύο τομεῖς δράσεως, τὴ μετάδοσι

4) Βλ. Β. Ἐράστον: «Τὸ κοινωνικὸ ἔργο τῶν ἱεραποστολῶν» «Ἀκτίνες» 1945, σ. 88 κ. ἔξ. καὶ σ. 183 κ. ἔξ. καθὼς καὶ τὸ ἄρθρον «Le laïcат missionnaire» στὸ περιοδικὸ «Informations catholiques internationales» (1er 1957) πού δίνει ἐνδιαφέρουσας πληροφορίες γιὰ τὶς γυναικεῖες ἱεραποστολές τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας.

τῆς χριστιανικῆς ἀλήθειας (evangelism) καὶ τὴν κοινωνικὴ πρόνοια. Μεταξὺ τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ μεγαλυτέρων ἐσωτερικῶν ἱεραποστολῶν, ἀναφέρεται ἡ ἐσωτερικὴ ἱεραποστολὴ στὴν Γερμανία. Ἡ ἀρχὴ τῆς συμπίπτει μὲ τὰ δύσκολα χρόνια τῆς φτώχειας καὶ τῆς ποικίλης δυστυχίας, πού ἀκολούθησαν τοὺς ναπολεωντείους πολέμους. Οἱ Ἐκκλησίαι στάθηκαν τότε ἀδύνατες καὶ ἀπαθεῖς ὡς ἐπίσημα καθιδρύματα. Βρέθηκαν ὁμως ἄνδρες καὶ γυναῖκες, πού ἀνέλαβαν νὰ ἐπιτελέσουν τὸ ἔργο τους αὐτό. Ἴδρυτὴ τῆς ἐσωτερικῆς ἱεραποστολῆς τῆς Γερμανίας θεωροῦν τὸν Ἐμμανουὴλ Wichern, ὁ ὁποῖος μαζὶ μὲ τὴ μητέρα του, τὴν ἀδελφὴ του καὶ μία θυγατέρα φίλων, ἴδρυσεν ἔξω ἀπὸ τὸ Ἀμβούργο ἕνα ὄρφανοτροφεῖο. Μέσα σὲ εἴκοσι χρόνια ὁ Wichern ἴδρυσεν ἄλλα εἴκοσι παρόμοια ἱδρύματα γιὰ ἐγκαταλελειμμένα ἀγόρια καὶ κορίτσια, ἐνῶ παράλληλα ἐφρόντισεν γιὰ τὴν ἴδρυσιν ἀδελφότητος, πού ἀπετελέσθη ἀπὸ ἀφιερωμένους ἀνθρώπους καὶ κατήρτισεν στελέχη γιὰ τὸ λεπτὸ αὐτὸ ἔργο. Ἡ ἀδελφότης αὕτη ἔγινε ἡ καρδιά τῆς ἐσωτερικῆς ἱεραποστολῆς γιὰ ὁλόκληρην τὴν Γερμανία. Ἀπὸ τὸ μεγάλο αὐτὸ πνευματικὸ κέντρο προῆλθαν κοινωνικοὶ ἐργάται, πού ἀφιέρωσαν ὁλοκληρωτικὰ τὴ ζωὴ τους σὲ ὄρφανοτροφεία, σωφρονιστήρια, φυλακὲς, νοσοκομεία καὶ ἄλλα ἄστυλα τοῦ πόνου. Σήμερα ἡ πλειονότης τῶν ἀνθρώπων, πού προσφέρουν τὶς ὑπηρεσίες τους στὶς ἀμέτρητες προσπάθειες καὶ ὀργανώσεις τῆς ἐσωτερικῆς ἱεραποστολῆς εἶναι γυναῖκες. Εἶναι δὲ ἀδύνατον, ὅπως ἀναφέρει ἡ σχετικὴ ἔκθεσις, νὰ συγκεντρωθοῦν ἀριθμοὶ ἀπὸ τὴν ἐργασία, πού γίνεται σὲ ὅλη τὴ Γερμανία. Τόσοι εἶναι οἱ τομεῖς δράσεως καὶ τόσο πλατεῖα ἡ ἔκτασις καὶ οἱ πολὺμορφες ἐπιδράσεις τους στὸ κοινωνικὸ σύνολο.

Ὅπως στὴ Γερμανία ἔτσι καὶ στὴν Ὀλλανδία, ὑπάρχει πλῆθος προτεσταντικῶν ἱδρυμάτων, πού ἱδρύθησαν ἀπὸ τὴν ὀλλανδικὴ ἐσωτερικὴ ἱεραποστολή. Νοσοκομεία, σανατόρια, ὄρφανοτροφεία, ψυχιατρεῖα, γηροκομεία (ἀναφέρονται τριακόσια γηροκομεία μόνον αὐτῆς τῆς ὀργανώσεως) καὶ διάφορα ἄλλα εἰδικὰ ἄστυλα (γιὰ ἐπιληπτικούς, γιὰ καθυστερημένα παιδιά καὶ ἐ-

φήβους, γιὰ ἀναπήρους, γιὰ ἀσθενικὰ παιδιά κ. ἄ.). Ἰδιαίτερη φροντίδα καταβάλλουν γιὰ τὴν ἠθικὴ ἐξυγίαναι παραστρατημένων γυναικῶν καὶ κοριτσιῶν, γιὰ τοὺς φυλακισμένους, γιὰ τὴν ἱεραποστολὴ στὰ τραῖνα⁽⁵⁾, γιὰ τὴν υἰοθέτησι παιδιῶν. Δεκάδες χιλιάδων γυναικῶν μετέχουν στὸ ἔργο αὐτὸ τῆς ἐσωτερικῆς ἱεραποστολῆς στὴν Ὀλλανδία, προσφέροντας ἄλλες χροῖμα, ἄλλες προσωπικὴ ἐργασία, ἄλλες πνευματικὴ συμπαράστασι καὶ ὑπηρεσίες καθαρὰ ἱεραποστολικῆς καὶ ἄλλες ὅλο τὸν χρόνον καὶ τὶς δυνάμεις τους ὡς στελέχη τῆς πολὺπλευρης αὐτῆς κοινωνικῆς προσπάθειας.

Οἱ ἐκθέσεις ὅλων τῶν χωρῶν, πού ἔλαβαν μέρος στὴν ἔρευνα, ἀναφέρουν οἰκοτροφεία θηλέων στὶς μεγάλες πόλεις, προετοιμασία γιὰ τὸν γάμον καὶ τὴ δημιουργίαν οἰκογενείας, ἐπισκέψεις στὰ σπίτια, πρόνοια γιὰ τοὺς πρόσφυγας, γηροκομεία, ἀναρρωτήρια καὶ ἀναπαυτήρια (rest homes). Ἰδιότυπο εἶναι ἕνα Ἴδρυμα τοῦ στρατοῦ τῆς Σωτηρίας, στὸ Λονδίνο, ὅπου περισυλλέγονται μαζὶ μὲ τὰ παιδιά τους, γυναῖκες καταδικασμένες ἀπὸ τὰ δικαστήρια ἐπὶ παραμελήσει τῶν παιδιῶν τους καὶ διδάσκονται πῶς νὰ τὰ φροντίζουν καὶ πῶς νὰ γίνουν καλὲς νοικοκυρές. Ἐπίσης ἕνα ἀπὸ τὰ καλύτερα ὀργανωμένα τμήματα κοινωνικῆς ἐργασίας εἶναι τῆς ὀλλανδικῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας στὴ Νότιο Ἀφρική. Ἡ νοτιοαφρικανικὴ συνομοσπονδία γυναικῶν τοῦ Τράνσβααλ ἐργάζεται μεταξὺ τοῦ ἐθρῶπαϊκοῦ πληθυσμοῦ, ἰδιαίτερα στὶς τάξεις τῶν ἀπόρων, ἱδρύει κέντρα ὑγιεινῆς περιθάλψεως στὰ χωριά, λέσχες γιὰ τὴν ἐκπαίδευσιν κοριτσιῶν στὴν τέχνην τοῦ νοικοκυριοῦ, καθὼς καὶ πρότυπο μαιευτήριον, ὅπου ἐκπαιδεύονται ἀδελφές νοσοκόμοι.

Ἐντύπωση κάνει στὸν Ἕλληνα ἀναγνώ-

(5) Εἶναι ἕνας πολὺ ἐνδιαφέρων τομεὺς ἱεραποστολικῆς ἐργασίας, πού ἀπευθύνεται στὰ κορίτσια πού ταξιδεύουν καὶ φροντίζει νὰ τὰ προστατεύῃ ἀπὸ ἠθικούς κινδύνους, νὰ τοὺς παρέχῃ φαγητὸ καὶ στέγη. Γραφεῖα καὶ καντίνες ὑπάρχουν σὲ ὅλους τοὺς σιδηροδρομικοὺς σταθμούς τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ὀλλανδίας. Τὴν προσπάθειαν αὕτη, ὅπως κάθε χριστιανικὴ προσπάθεια, τὴν χτύπησαν καὶ τὴν διέλυσαν οἱ καὶ στὴν Γερμανίαν, ἀνασυστήθηκε ὁμως καὶ πάλι ἀργότερα χάριν τῶν αἰχμαλώτων.

στη ἡ ἔκτασις, πού παίρνουν στό βιβλίον τῆς K. Bliss οἱ πληροφορίες ἀπό τήν ἐθελοντική γυναικεία κοινωνική δράσι στήν Ἑλλάδα. Μὲ ἐνθουσιασμό μιλάει ἡ συγγραφεύς, γιά τὸ ὑπέροχο κοινωνικὸ ἔργο τῶν γυναικῶν στὰ χρόνια τοῦ ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου, τῆς γερμανικῆς κατοχῆς καὶ τοῦ ἀπαισίου λιμοῦ. Ἀσχετα πρὸς ὠρισμένες ἀνακρίβειες ἢ ἐσφαλμένες πληροφορίες πού ἔχουν δοθῆ, (ὅπως π.χ. ὅτι στήν ὀρθόδοξη ἑλληνικὴ Ἐκκλησία δὲν ὑπῆρχαν καὶ δὲν ὑπάρχουν ἐθελοντικὲς γυναικεῖες κινήσεις), τὸ γεγονός εἶναι ὅτι τονίζεται ἡ μεγαλειώδης προσφορά 5.000 Ἑλληνίδων ὑπὸ τῆν ἔμπνευσι καὶ καθοδήγησι τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν γιά τὴν ἀνακούφισι τοῦ δεινοπαθοῦντος λαοῦ, τῶν ἀπροστατευτῶν οἰκογενειῶν τῶν ἐπιστράτων, τῶν πεινασμένων παιδιῶν καὶ τῶν σκελετωμένων γερόντων πού πέθαιναν στοὺς δρόμους. Ἡ «ἐθνικὴ ὀργάνωσις χριστιανικῆς ἀλληλεγγύης», εἶχε στίς ἐνορίες παραρτήματα ἀπὸ κυρίες, πού ἔκαναν ἐπισκέψεις στὰ σπίτια τῶν ἐπιστράτων, ἀνελάμβαναν μὲ συγκινητικὴ προθυμία τὴν πνευματικὴν, ὑγιεινὴν καὶ ὑλικὴν ἀκόμη ἀνακούφισι τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν. Ὑπογραμμίζεται ἡ προσπάθεια γιά τὴν νομιμοποίηση παρανόμων συμβιώσεων, γιά τὴν βάπτισι παιδιῶν, τὴν υἰοθέτησι ἄλλων κ. ἄ.

Τὸ Φεβρουάριον τοῦ 1942 ὀργανώθησαν εἰδικὰ συσσίτια γιά παιδιά προσχολικῆς ἡλικίας. Στὸ τέλος τοῦ ἰδίου ἔτους λειτουργοῦσαν 89 συσσίτια, τὰ ὁποῖα προσέφεραν δώδεκα ἑκατομμύρια μερίδες φαγητοῦ μέσα σὲ δέκα μῆνες. Μέσα σὲ τρομερὲς δυσκολίες ἰδρύθησαν δώδεκα ὀρφανοτροφεῖα γιά παιδιά, πού εἶχαν ἀρρωστήσει ἀπὸ τὴν πείνα καὶ τὴν ἀδυναμία καὶ «ἔπρεπε νὰ μάθουν νὰ χαμογελοῦν». Ἡ ὀργάνωσις εἶχε τμήμα ἱματισμοῦ, ἰατρικὸν τμήμα, πού ἐπέτυχε χιλιάδες ἐμβολιασμούς, μικρὰς χειρουργικῆς ἐπεμβάσεις καὶ ἐφρόντισε ἰδιαιτέρως γιά τὶς ἄρρωστες μητέρας, καθὼς καὶ γοαρφεῖο βοήθειαι τῶν οἰκογενειῶν τῶν φυλακισμένων ἢ τῶν ἐκτελουμένων ὁμηγρον, τοῦ ὁποῖου τὸ ἔργο ἦταν ἐξαιρετικὰ λεπτὸ καὶ ἐπικίνδυνον. Ἡ ὀργάνωσις συνειργάσθη μὲ τὸν διεθνή Ἐρυθρὸν Σταυρὸν στήν Ἀθήνα, τὸν Πειραιᾶ, καὶ σὲ ἄλλες

ἐπαρχιακὰς πόλεις. Ξεχωριστὰ ἀναφέρεται ὁ Βόλος, ὅπου οἱ χριστιανὲς Ἑλληνίδες ἔδωσαν 40.000 μερίδες φαγητοῦ σὲ Ἱταλοὺς αἰχμαλώτους, πρὶν γυρῶσιν στήν πατρίδα τους. Στὸν Βόλον ἰδρύθηκα μία «Χριστιανικὴ Ἑστία», πού ὑπῆρξε κέντρο πνευματικῆς ἀκτινοβολίας. Σ' αὐτὴν ἐγίνοντο συζητήσεις καὶ διαλέξεις ἐπάνω σὲ θέματα χριστιανικοῦ περιοχομένου — ἀπὸ τοὺς ὁμιλητὰς πολλὰς ἦσαν γυναῖκες — ἐκεῖ ἠδρῆσε ἕνας σύλλογος ἀπὸ ἑξακόσιες μητέρες καὶ ἀκόμη λειτουργοῦσαν ὁμάδες μελέτης τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ μεταδόσεως τῆς χριστιανικῆς ἀλήθειας. Ἡ ὥραία αὐτὴ προσπάθεια συνεχίσθη καὶ μετὰ τὸν πόλεμον.

Τὸ ἔργο τῶν γυναικῶν τῆς Ἑλλάδος, καταλήγει ἡ συγγραφεύς, δὲν εἶναι μόνον ἄξιο κάθε ἐκτιμήσεως καὶ ἐπαίνου αὐτὸ καθ' ἑαυτό. Ἀποτελεῖ ὑπόδειγμα γυναικείας κοινωνικῆς ἐργασίας, πού εἶναι ἄγνωστη σὲ ἄλλα μέρη τοῦ κόσμου. Παρόμοιες ἀνταποκρίσεις ὑπάρχουν καὶ ἀπὸ τὶς ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες τῆς Αἰγύπτου. Καὶ στή Γαλλία ἔγινε σχετικὴ προσπάθεια, ἀλλὰ σὲ πολὺ πῶ περιωρισμένη κλίμακα, μεταξὺ τῶν προσφύγων ἀπὸ τὶς γυναῖκες τῆς Γερμανίας. Ἐπίσης καλὴ ἐργασία ἔγινε σὲ στρατόπεδα προσφύγων τῆς Γερμανίας, τῆς Παλαιστίνης καὶ τῶν Ἰνδιῶν. Ἀλλὰ καὶ γυναῖκες τῆς Ἑλβετίας, τῆς Σουηδίας, τῆς Βρετανικῆς Κοινοπολιτείας καὶ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, πού δὲν κατορθώσαν οἱ ἴδιες ἀπὸ τὰ πολεμικὰ δεινὰ, θέλησαν νὰ συμπαρασταθοῦν στίς χῶρες πού ἔζησαν τὴν φρίκην τοῦ πολέμου, στέλλοντες χρηματικὴν βοήθειαν καὶ δέματα.

Ἐνας ἄλλος τομεύς, στὸν ὁποῖον ἔχουν στρέψει τὴν προσοχὴν τους οἱ γυναικεῖες ὀργανώσεις εἶναι τὸ σπῆτι, ἡ οἰκογένεια καὶ ἡ ἀνατροφή τῶν παιδιῶν. Ἐτσι μερικὰ ἀπὸ τὰ ἑλβετικὰ προτεσταντικὰ σωματεῖα γυναικῶν, πού ἐνώθησαν τελευταῖα σὲ μία συνομοσπονδία, ἔχουν ὀργανώσει συμβουλευτικὰ κέντρα μητέρων καὶ δίδουν μαθήματα ραπτικῆς, μαγειρικῆς καὶ παιδοκομίας. Παρόμοιες προσπάθειαι γίνονται στή Γερμανία καὶ ἰδιαιτέρα στή Βαυαρία, ὅπου ἐπὶ χιτλερικοῦ καθεστώτος μία μικρὴ ὁμάς γυναικῶν ἴδρυσεν σπῆτια-ἀνα-

παυτήρια για ἔξαντλημένες ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ τὶς κακουχίες μητέρες. Ἐκεῖ εὗρισκαν θαλπωρὴ καὶ στοργικὴ περιποίησι γιὰ τὴν ἀνάγκησιν τῆς ὑγείας τους. Ἀξιοσημείωτη εἶναι ἡ «Ἐνωσις μητέρων» στὴν Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀγγλίας. Εἶναι μία κίνησις μὲ μισὸ περίπου ἑκατομμύριο μέλη καὶ σκοπὸς: «Τὴν ὑποστήριξι τῆς ἱερότητος τοῦ γάμου, τὴν ἔμπνευσι σὲ κάθε μητέρα τοῦ αἰσθήματος τῆς εὐθύνης γιὰ τὴν ἀνατροφὴ τῶν παιδιῶν της καὶ τὴν ὀργάνωσι σὲ κάθε τόπο ὁμάδος μητέρων, πὺ θὰ ἐνώνωνται μὲ τὴν προσευχὴ καὶ θὰ προσπαθοῦν μὲ τὸ παραδειγμά τους νὰ ὀδηγοῦν τὶς οἰκογένειες τους πρὸς τὴν ἀγνότητα καὶ τὴν ἀγιότητα».

Ἀξιοπρόσεκτο ἐπίσης εἶναι τὸ κομιτᾶτο χριστιανικοῦ σπιτιοῦ στὶς Ἰνδίες, πὺ ἀποτελεῖται ἀποκλειστικὰ ἀπὸ γυναῖκες καὶ ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἄλλους τομεῖς δράσεως ἐκδίδει περιοδικὸ «Τὸ χριστιανικὸ σπίτι».

Ἐνδιαφέρουσες πληροφορίες μᾶς δίνουν οἱ ἐκθέσεις, πὺ προέρχονται ἀπὸ τὸ Μπεχουαναλάντ καὶ τὴν Νότιο Ροδεσία. Μία ἱεραπόστολος πὺ ἐργάσθηκε ἐκεῖ τριάντα χρόνια, ὠργάνωσε μία γυναικεία κίνησι, πὺ ἀριθμεῖ σήμερα τριακόσια παραρτήματα. Ὁ κυριώτερος ἀπὸ τοὺς σκοποὺς, πὺ ἐπιδιώκουν, εἶναι νὰ διδάξουν τὶς γυναῖκες τὶς ἀρχὲς τῆς χριστιανικῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς ἀνάμεσα σὲ φυλές, ὅπου ἡ πολυγαμία ἦτο καθεστῶς. Τὸ ἴδιο ἱεραποστολικὸ πνεῦμα γιὰ τὴ μετάδοσι τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ τὴν ἀνύψωσι τῆς γυναικάς ἐμπνέει καὶ τὶς γυναικεῖες ἱεραποστολικὲς ὀργανώσεις τῆς Ἰαπωνίας, τῆς Σουμάτρας, τῶν Φιλιππίνων νήσων, τῆς Κούβας, τῆς Burma κ. ἄ.

Ἐνα ἐνδιαφέρον συμπέρασμα, πὺ βγαίνει ἀπὸ τὰ γραφόμενα πολλῶν ἐκθέσεων εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ὁ πόλεμος καὶ οἱ τεράστιες ἀνάγκες ἀνασυγκροτήσεως πὺ ἐδημιούργησε, ὤθησε τὶς γυναῖκες ὅλου τοῦ κόσμου σὲ ἔργα κοινωνικῆς ἀντιλήψεως καὶ ἀλληλοβοηθείας καὶ διὰ μέσου τῶν ἐθνικῶν δεσμῶν συνῆψε καὶ τοὺς θρησκευτικὸς δῶμοὺς μέσα στὶς Ἐκκλησίες.

**

Καιρὸς νὰ ἐξετάσουμε τὴν τάξι τῶν γυναικῶν πὺ ἀφιερῶνουν ὅλο τὸν χρόνον τους στὰ ἔργα τῆς Ἐκκλησίας. «Κανεῖς δὲν μπορεῖ νὰ ξέρη, γράφει ἡ ἀνταπόκρισις ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ, πόσες γυναῖκες σήμερα χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ τὶς ἀμερικανικὲς Ἐκκλησίες σὲ διάφορες ὑπηρεσίες. Εἶναι ἐπαγγελματίαι, ἐργάτριες, ἱεραπόστολοι (ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς ἱεραποστολῆς), διακόνισσες, διευθύντριες θρησκευτικῆς ἐκπαιδεύσεως, γιατροί, ἀδελφές σὲ ἐκκλησιαστικὰ νοσοκομεῖα, κοινωνικὲς ἐργάτιδες, δασκάλες, συγγραφεῖς καὶ ἐκδόται χριστιανικῶν περιοδικῶν. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἕνα μέρος τῶν ἐργασιῶν πὺ ἐπιτελοῦν».

Γι' αὐτὸ εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ περιγράψη κανεῖς λεπτομερῶς τοὺς διαφόρους τομεῖς ἐργασίας, στοὺς ὁποίους ἀφιερῶνουν ὅλο τὸν χρόνον τους οἱ γυναῖκες πὺ ἔταξαν τὸν ἑαυτὸ τους σ' αὐτὰ τὰ ἔργα. Ζωηρὸ ἐνδιαφέρον προκαλεῖ στὸν ἀναγνώστη ἡ περιγραφή τοῦ ἔργου τῶν «διακονισσῶν» στὴν Γερμανία. Ἡ ἰδέα τῆς ἀνασυστάσεως τῆς τάξεως τῶν διακονισσῶν στὴν προτεσταντικὴ Ἐκκλησία τῆς Γερμανίας, στὰ ἀχνάρια τῆς τάξεως τῶν «διακονισσῶν» τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας⁽⁶⁾ ὀφείλεται στὸν νεαρὸ πάστορα Fliedner (1822). Τὸ ξεκίνημα ἔγινε ἀπὸ τὸ χωριὸ Kaiserwerth. Ἡ πρόοδος καὶ ἐπέκτασις τοῦ ἔργου τῶν διακονισσῶν, οἱ ὁποῖες προσέφεραν τὶς ὑπηρεσίες τους κυρίως ὡς ἀδελφές σὲ νοσοκομεῖα καὶ ὀρφανοτροφεία, ἀλλὰ καὶ στὶς ἐνορίες γιὰ τὴν ἐξυπηρέτησι ποικίλων ἀναγκῶν, ὑπῆρξε καταπληκτικὴ. Πλήθος ἀδελφοτήτων μὲ σκοπὸ τὴν ἐκπαιδεῦσι νέων διακονισσῶν, ἰδρύθησαν σ' ὅλη τὴ Γερμανία, ἀλλὰ καὶ στὴν Ὁλλανδία, τὴ Νορβηγία, τὴ Γαλλία, τὴν Αὐστρία, τὴν Οὐγγαρία, τὴν Φιλανδία καὶ ἀργότερα στὴν Ἀμερικὴ. Στὴν Ἀγγλία οἱ διακόνισσες δὲν εἰδικεύονται στὴ νοσοκομειακὴ περίθαλψι, ἀλλὰ σὲ θεολογικὲς σπουδές, καὶ χρησιμοποιοῦνται σὲ σχολεῖα καὶ στὶς ἐνορίες.

(6) Εὐαγγέλιον Θεοδώρου: «Ἡ χειροτονία» ἢ «χειροθεσία» τῶν διακονισσῶν, Ἀθῆναι 1954.

Πολλές προτεσταντικές Ἐκκλησίες, ἐκτὸς τῆς τάξεως τῶν διακονισῶν, ἔχουν τὶς λεγόμενες ἐκπαιδευμένες ἐνοριακὲς ἐργατίδες. Τὶς στρατολογοῦν, τὶς μορφώνουν σὲ εἰδικὰ κολλέγια καὶ τὶς χρησιμοποιοῦν ἐπὶ μισθῷ γιὰ τὰ κυριακὰ σχολεῖα καὶ ἄλλα ἔργα μεταξὺ τῆς νεότητος: Γιὰ κύκλους μελέτης Ἁγίας Γραφῆς, γιὰ κατήχησι, γιὰ ἐπισκέψεις στὰ σπίτια καὶ νοσοκομεῖα, εἰδικώτερα σὲ μαιευτήρια, γιὰ ὁμαδικὲς ἐργασίαι μεταξὺ γυναικῶν, παιδιῶν καὶ ἠλικιωμένων, καὶ γιὰ ἄλλα ἔργα κοινωνικῆς προνοίας.

Ἰδιόμορφος εἶναι καὶ ὁ τύπος τῆς «γυναίκας τῆς Βίβλου» (Biblewoman). Εἶναι γνωστὴ στὶς ἱεραποστολὰς ἀπὸ τὴν Κίνα μέχρι τὴ Νότιο Ἀμερική. Τὸ ἔργο τῆς εἶναι, ἀφοῦ πάρη ὥρισμένη ἐκπαίδευσίς ἀπὸ τὶς γυναῖκες ἱεραποστόλους (αὐτὴ εἶναι, φαίνεται, πάντοτε ἰθαγενής), νὰ πηγαίνει ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι στὶς πόλεις καὶ τὰ χωριά, νὰ καθοδηγῇ τὶς γυναῖκες πῶς νὰ μελετοῦν τὴ Βίβλο, νὰ τοὺς διηγῆται ἱστορίες ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφή καὶ νὰ προσεύχεται μαζί τους.

Ὁργανωμένα τάγματα καὶ κοινότητες γυναικῶν ἔχει νὰ παρουσιάσῃ ἡ ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία τὰ τελευταῖα ἑκατὸ χρόνια. Ἄλλα διακονοῦν στὸν ἐκπαιδευτικὸν τομέα. Τὰ μέλη τοὺς διδάσκουν σὲ σχολεῖα, ποὺ ἐποπτεύονται ἀπὸ τὸ τάγμα. Ἄλλα ὑπηρετοῦν στὸ νοσηλευτικὸν τομέα (νοσοκομεῖα, ἀναρρωτήρια, γηροκομεῖα). Ἄλλα ἰδρύουν ὄρφανοτροφεία καὶ ἄλλα εἰδικεύονται σὲ ἔργα κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης, ἐπισκέψεις σὲ σπίτια καὶ γενικὰ βοηθοῦν σὲ διάφορες ἀνάγκες τῶν ἐνοριῶν.

Οἱ ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίες ἔχουν τέτοια τάγματα καὶ ἀδελφότητες σὰν συνέχεια τῆς μακρᾶς παραδόσεως τοῦ μοναχικοῦ βίου. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι τὰ περισσότερα μοναστήρια βρισκονται σήμερα σὲ περίοδο παρακμῆς. Ἄλλὰ ὄχι ὅλα. Ἀπὸ τὴ σύγχρονη ὀρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀναφέρονται ἡ γυναικεία μονὴ τοῦ ἁγίου Ἱεροθέου στὰ Μέγαρα, ἀπὸ ὅπου τὸ ὑπουργεῖο δικαιοσύνης διορίζει μοναχὲς στὶς γυναικεῖες φυλακὰς, στὸ ἀναμορφωτικὸν κατὰστημα θηλέων καὶ σὲ ἓνα πρεβαντόριο, καὶ ἡ γυναικεία ἀδελφότης «Εὐσέβεια» (ἐ-

χει πάρει τὸ ὄνομα τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς «Ζωῆς», ἀρχιμανδρίτου Εὐσεβίου Μαθιπούλου), ὁ γυναικεῖος δηλαδὴ τομεὺς τῆς κινήσεως τῆς «Ζωῆς», ποὺ παρουσιάζει γνωρίσματα μοναχικοῦ τάγματος. Ἀφοῦ περιγραφή ἢ συγγραφεὺς μὲ λίγα λόγια τὴν ἱστορία, τὴ σύστασι καὶ τὴν ἀποστολὴ τῆς «ἀδελφότητος θεολόγων ἢ Ζωῆ» προχωρεῖ στὴν περιγραφὴ τοῦ ἀντιστοίχου πρὸς τὴν «Ζωὴ» ἔργου, ποὺ ἐπιτελεῖ ἡ «Εὐσέβεια» (ἔτος ἰδρύσεως 1938) μέσα στὸν γυναικεῖο κόσμον. Τὰ μέλη τῆς «Εὐσεβείας» εἶναι πτυχιούχοι τοῦ πανεπιστημίου καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ἱεραποστολικῆς. Ἔχει ἀναλάβει τὴν ὁργάνωσι καὶ ἐποπτεία τῶν κατηχητικῶν σχολείων θηλέων, ἐκδίδει περιοδικὸ καὶ βιβλία, ἐκπαιδεῖ δασκάλους, κάνει ἱεραποστολικὰς ἐξορμήσεις σὲ πολλὰς ἐπαρχιακὰς πόλεις καὶ χωριά καὶ παρακολουθεῖ τὶς κατὰ τόπους γυναικεῖες χριστιανικὲς κινήσεις. Ἐπίσης ἡ «Εὐσέβεια» ἐργάζεται μεταξὺ τῶν φοιτητριῶν τῆς φοιτητικῆς χριστιανικῆς κινήσεως, μεταξὺ ἐπιστημόνων γυναικῶν, ἐργαζομένων κοριτσιῶν, καθὼς καὶ ἀδελφῶν νοσοκόμων, οἱ ὁποῖες ἐργάζονται ὡς ὀργανωμένον σύνολο καὶ καταρτίζει στελέχη γιὰ τοὺς διαφόρους τομεῖς τῆς ἱεραποστολικῆς τῆς προσπαθείας. Ἀντίστοιχη γυναικεία ὁργάνωσις δὲν ὑπάρχει σὲ ἄλλῃ χώρα.

Ἐν συνεχείᾳ ἀναφέρονται προσπάθειες ἀναζωπυρώσεως τῆς μοναχικῆς ζωῆς μὲ ἐπιδίωξι ἀνταποκρίσεως στὶς σύγχρονες κοινωνικὰς ἀνάγκες στὴ Ρωσσία, στὴν Αἴγυπτο (ἀπὸ γυναῖκες τῆς κοπτικῆς Ἐκκλησίας), στὶς Ἰνδίες (Ἀσράμ), στὸ Λίβανο (θρησκευτικὸν τάγμα Καλφαγιάν) καὶ ἄλλου.

Μὲ ἰδιαίτερη προσοχὴ στέκει ὁ ἀναγνώστης στὴν ἀξιόλογον προσπάθειαν ποὺ ἔκαμε ἢ συγγραφεὺς κόμησσα Εὐγενία Ἐφριμόβσκυ στὴ Ρωσσία τὸν 19ον αἰῶνα, νὰ συνδυάσῃ τὸ ἰδεῶδες τῆς μοναστικῆς ζωῆς μὲ τὴν κοινωνικὴν πρόνοια. Ἐπιθυμία τῆς ἦταν ἡ ἀναζωογόνησις τοῦ παλαιοῦ θεομοῦ τῶν διακονισῶν. Καὶ ἀποτέλεσμα, ἡ ἱδρυσις μεγάλου ὄρφανοτροφείου μὲ χίλια κορίτσια, ποὺ ἔγινε περίφημον μορφωτικὸν καὶ πνευματικὸν κέντρο. Δυστυχῶς ἡ ρωσικὴ ἐπανάστασις τὸ διέλυσε. Ἡ διάδοχος τῆς

Έφμιόβσκυ, Έλισάβετ Σκόμπτσοφ, ώργάνωσε επίσης αξιόλογο κοινωνικό έργο υπό τόν τίτλο «μοναχισμός μέσα στον κόσμο».

Γενικά παρατηρείται σέ πολλά μέρη του κόσμου (όπως και στή Γερμανία μεταπολεμικώς) ή τάσις νά σχηματίζονται ομάδες γυναικών πού επιθυμούν νά ζήσουν μία ζωή αὐτοσυγκεντρώσεως και προσευχῆς, πειθαρχίας και ασκήσεως.

Έξαιρετικά ενδιαφέρον είναι τὸ τελευταίον κεφάλαιο του βιβλίου τῆς K. Bliss με τίτλο «Change and opportunity», όπου παρουσιάζεται ή ἀλλαγή τῆς θέσεως τῆς γυναίκας στην εποχή μας ἐν σχέσει με προηγούμενες εποχές. Είναι μία ἐπαναστατική ἀλλαγή αὐτή, πού συνέβη στή θέσι τῆς γυναίκας μέσα στην κοινωνία. Η σύγχρονη γυναίκα δέν ἠμπορεῖ πλέον νά περιορισθῆ μόνο στα καθήκοντα τῆς οἰκοδόσποινας του παλαιού καιροῦ, οὔτε νά ικανοποιηθῆ στα πλαίσια μόνο του οἰκογενειακού της περιβάλλοντος. Ἐπειτα είναι και οἱ οικονομικοί λόγοι πού ἐπιβάλλουν τήν ἀνάγκη τῆς ἐξωσπιτικῆς ἐργασίας της, πράγμα πού δημιουργεῖ τόσα προβλήματα. Τὸ κατάλαβαν αὐτὸ οἱ Ἐκκλησίες, πῆραν τὸ θέμα «στα ζεστά», ἔβγαλαν τὰ ἀπαραίτητα συμπεράσματα; Νά μερικά ζωτικά ἐρωτήματα, πού βάζουν τὸν ἀναγνώστη σέ σοβαρὸς σκέψεις.

Γενικότερα, βοηθοῦνται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία οἱ γυναῖκες, ἔγγαμοι ἢ ἄγαμοι, γιὰ νά κατανοοῦν τὰ γυναικεία προβλήματα τῶν ἄλλων γυναικῶν στίς ὁποῖες θέλουν νά ἐπιδράσουν, ὥστε νά ἐπιτύχουν στή σύγχρονη ζωὴ σὰν χριστιανὲς και σὰν γυναῖκες; Δέν είναι δυνατόν νά δοθῆ ἀπάντησις στὸ ἐρώτημα αὐτό, ἀν δέν κατανοηθῆ ἡ γυναικεία φύσις και ἡ θέσις τῆς γυναίκας στην κοινωνία. Χρειάζεται μία ἔρευνα, πού θὰ ξεκινήσῃ μέσα ἀπὸ τοὺς κόλπους του Χριστιανισμοῦ, ἀπὸ ἀνθρώπους πού ενδιαφέρονται και ποιοῦν γι' αὐτὸ τὸ θέμα. Καὶ ἀπαιτεῖται ἐμβάθυνσις, μεγάλη πείρα, διαίσθησις και κατανόησις.

«Μὴ θυμώσετε, γράφει μία ἀνταποκρί-

τρια ἀπὸ τὸ Βερολίνο, ἀν σᾶς πῶ ὅτι στὸ κατὰ τὰ ἄλλα ἐνδιαφέρον ἐρωτηματολόγιο του Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν δέν συμπεριλαμβάνεται κάποια σπουδαία ἐρώτησις. Η ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας δέν περιορίζεται μόνο στίς ὁργανώσεις της. Πραγματῶνεται μέσα στα σπίτια και στίς οἰκογένειες, τὰ ἐργοστάσια και τὰ γραφεῖα, ὅπου οἱ χριστιανοὶ συναντῶνται μεταξύ τους. Γι' αὐτὸ τὸ πρῶτο ἐρώτημα θὰ ἔπρεπε νά εἶναι: Πῶς αἰσθάνονται οἱ γυναῖκες στή ζωὴ τους τὴν Ἐκκλησία; Τί εὐκαιρία δίνει στίς γυναῖκες ἡ Ἐκκλησία, γιὰ νά τὴν ἀντιπροσωπεύουν ὅπως πρέπει στὸ σπίτι και στὸ ἐπάγγελμα;

Ἄλλ' εὐτυχῶς οἱ γυναῖκες ἀρχίζουν νά δίνουν στήν πράξι τὴν ἀπάντησι σ' αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα, με τὸ νά φέρουν σ' ἐπαφὴ με τὸ εὐαγγέλιο τὴν οἰκογένεια, τὸ περιβάλλον και τὸ ἔργο τους. Ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς με τὰ ποικίλα ἔργα τῆς ἀλληλεγγύης και ἀγάπης πού ἀναλαμβάνουν ἀσκοῦν ποιμαντικὸ λειτουργήμα. Πάντως ἡ μακρὰ πείρα πού ἔχει ἡ γυναίκα ὡς νοικοκυρὰ, ὡς μεταλαμπαδεύτρια τῆς ζωῆς και παιδαγωγὸς τῶν νεαρῶν ὑπάρξουν, τὴν κάνει ικανὴ νά μεταβάλλῃ σ' ἕνα εἶδος «σπιτικοῦ» γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα, τὴν κοινωνία, πού ὁ ἄνδρας τὴν ἐδημιούργησε, ἀλλὰ και τὴν ἀπεγύμνωσε ἀπὸ τὴν ψυχὴ με τὴν τεχνική.

Καὶ εἶναι ἕνα φωτεινὸ σημεῖο γιὰ τὸν αἰῶνα μας ἡ τέτοια ἀναμορφωτικὴ και ἀναπλαστικὴ δράσις τῆς χριστιανῆς γυναίκας. Γιατί, πρέπει νά τὸ ποῦμε, ἀν εἶναι κάτι πού θὰ μείνῃ στήν ἱστορία ἀπὸ τὴ γυναικεία συμβολὴ στὸν 20ὸν αἰῶνα, αὐτὸ εἶναι οἱ ἀφανεῖς ἠρωίδες τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης εἴτε ὀνομάζονται ἱεραπόστολοι, εἴτε κοινωνικὲς ἐργάτιδες και ἀδελφὲς νοσοκόμοι. Γιὰ τὴν τεράστια αὐτὴ ἐργασία πού ἐπιτελεῖται στὸ ὄνομα Ἐκείνου πού εἶναι ἡ «Ἀγάπη» μπορεῖ νά εἶναι ὑπερήφανο τὸ «ἀσθενὲς φύλο».

ΣΤΑΜΑΤΙΑ Δ. ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΤΑΙ Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΣΤΟΝ ΑΡΡΩΣΤΟ;

Μαζὺ μὲ τὴν ἀνηουχία καὶ τὴν στενοχώρια γιὰ τὸν ἐπικείμενο θάνατο τοῦ ἀρρώστου του, μαζὺ μὲ τὴν ἀγωνία ποῦ τοῦ ὑποβάλλει ἡ αἰσθησις τῆς ἀδυναμίας του νὰ ἀποτρέψῃ τὸ τέλος ποῦ ἔρχεται ἀδυσώπητο, ὁ γιατρὸς ἀντιμετωπίζει καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ τί θὰ πῆ στὸν ἄρρωστό του σχετικὰ μὲ τὴν ἀσθενεία του, ἂν θὰ πρέπει νὰ τοῦ ἀποκαλύψῃ ὅτι τὸ τέλος ἐγγίζει, καὶ τὸ πῶς καὶ πότε εἶναι ὀρθὸ νὰ τοῦ τὸ ἀνακοινώσῃ.

Ὁ μελλοθάνατος ἄρρωστος ὑποφέρει ὄχι μόνον σωματικὰ ἀλλὰ καὶ ψυχικὰ, καὶ καθῆκον τοῦ γιατροῦ εἶναι νὰ ἀνακουφίσῃ, ὅσο τοῦ εἶναι δυνατόν, τὸν πόνο του. Γι' αὐτὸ, θὰ χρησιμοποιοῦσθε βέβαια κάθε φαρμακευτικὸ ἢ ἄλλο μέσον ποῦ τοῦ παρέχει ἡ ἐπιστήμη. Ὅμως σημαντικὸ ποσοστὸ τῆς ἀνακουφίσεως ποῦ θὰ κατορθώσῃ νὰ τοῦ παράσῃ, θὰ ἐξαρτηθῇ καὶ ἀπὸ τὰ λόγια ποῦ θὰ τοῦ πῆ καὶ ἀπ' τὴν προσωπικὴ στάσι τοῦ γιατροῦ ἀπέναντι στὸν ἀσθενῆ του, ποῦ ἀντιμετωπίζει τὸν θάνατο.

Τὸ ἐρώτημα, ὅμως, παραμένει: θὰ πρέπει νὰ λεχθῇ στὸν ἄρρωστο ὅτι θὰ πεθάνῃ; Γιατὶ δὲν εἶναι μόνον ὁ γέρος ἄρρωστος ποῦ βρίσκεται στὸ κρεβάτι τοῦ θανάτου... Εἶναι καὶ ὁ ἔφηβος τῶν 16—17 χρόνων ποῦ πρωτοπλέκει τὰ ὄνειρά του, καὶ προετοιμάζει τὸ μέλλον του, ἢ ἀκόμη ὁ νέος τῶν 25—30 ποῦ σχεδιάζει τὴν δημιουργία οἰκογενείας, ὅταν ἔξαφνα τοῦ παρουσιάζεται μία χρονία νόσος (ἐκφυλιστικὴ ἢ μὴ) τοῦ νευρικοῦ συστήματος ποῦ εἶναι γνωστὸν — μὲ βάσι τοῦλάχιστον τὰ δεδομένα ποῦ παρέχει ἡ μέχρι σήμερα ἰατρικὴ γνῶσις καὶ πείρα—ὅτι ἴσως δὲν θὰ ἐπιφέρει σὲ μικρὸ χρονικὸ διάστημα τὸν θάνατο τοῦ πάσχοντος, ἀσφαλῶς ὅμως θὰ τὸν καταστήσῃ ἀνίκανον γιὰ τὸ ὑπόλοιπο ἢ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ζωῆς του. Θὰ πρέπει λοιπόν, σὲ τέτοιες περιπτώσεις, νὰ ἀνακοινωθῇ ἡ ἀλήθεια, καὶ πῶς;

Αὐτὸ ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν ἓνα ἀπὸ τὰ δυσκολότερα προβλήματα τῆς ἰατρικῆς.

Καὶ οἱ ἰατρικὲς αὐθεντίες ποτὲ δὲν συνεφώνησαν στὸ σημεῖο αὐτὸ. Φυσικὰ, εἶναι ἀδύνατον νὰ τεθοῦν κανόνες ἀπόλυτοι ποῦ νὰ ἀκολουθοῦνται χωρὶς παρέκκλισι σὲ κάθε περίπτωσι, καὶ τοῦτο γιὰτὶ κάθε σοβαρῶς πάσχων ἢ ἐτοιμοθάνατος ἀσθενῆς ἀποτελεῖ περίπτωσι ξεχωριστή. Μποροῦν, ὅμως, νὰ τεθοῦν ὀρισμένες γενικὲς ἀρχές.

Στὸ προκείμενο ἄρθρο μας θὰ καταβληθῇ προσπάθεια νὰ ἐκτεθοῦν ὅλες οἱ σοβαρὲς ἀπόψεις ἐπὶ τοῦ θέματος. Παραλείπομε μόνον νὰ ἀναπτύξωμε τὴν νομικὴ πλευρὰ τοῦ θέματος, ἀπὸ τὴν ὁποία προβάλλεται ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι πρέπει νὰ ἀνακοινώνεται ἡ ἀλήθεια στὸν ἐτοιμοθάνατο ἀσθενῆ ἢ τοῦλάχιστον σὲ κάποιο μέλος τῆς οἰκογενείας του, ὥστε νὰ δίδεται εὐκαιρία τακτοποιήσεως ἐκκρεμῶν ὑποθέσεων (περιουσιακὲς ἐκκρεμότητες, διαθήκη κλπ.).

**

Ἀρχίζομε ἀπὸ τὶς σκέψεις ποῦ ὁ καθηγητῆς τῆς ψυχιατρικῆς Brian Bird διατυπώνει στὸ βιβλίον του «Talking with patients» ποῦ ἐξεδόθη τελευταίως. Στὸ κεφάλαιο «ὁ μελλοθάνατος ἄρρωστος», ὁ καθηγητῆς Bird ὑποστηρίζει ὅτι ὁ γιατρὸς κατ' ἀρχὴν ποτὲ δὲν πρέπει ν' ἀποκαλύπτῃ τὴν ἀλήθεια στὸν ἀσθενῆ του, ἔστω καὶ ἂν αὐτὸς ἐπιμένει νὰ τὴν μάθῃ. Ὁ γιατρὸς δὲν πρέπει νὰ ἐμπιστεύεται στὴν δῆθεν «γενναιότητα» τοῦ ἀρρώστου. Πρέπει νὰ εἶναι σὲ θέσι νὰ διαβλέπῃ πίσω ἀπὸ τὰ λόγια του τὴν πραγματικότητα, πρέπει πάντοτε νὰ ὑποπέυεται ὅτι τὰ λόγια δὲν ἀποτελοῦν ἔκφρασι τῆς ἐσωτερικῆς πραγματικότητος τοῦ ἀρρώστου. Θὰ ἔλθῃ στιγμή ὅπου ὁ ἀσθενῆς θὰ ἀποκαλύψῃ τὰ πραγματικὰ του αἰσθήματα, καὶ ὅπου θὰ γίνῃ ἐμφανὲς ἓνα ρήγμα στὴν πανοπλία «γενναιότητος» ποῦ αὐτὸς ἐξωτερικὰ ἐμφανίζει. Ὁ γιατρὸς θὰ τὸ διακρίνῃ μέσα στὰ μάτια του, στὴ φωνή του ἢ στὴν ἐπιλογὴ τῶν λέξεων ποῦ χρησιμο-

ποιεί. Άλλά και αν ακόμη δεν κατορθώσει ο ιατρός να ανακαλύψη τον κρυμμένο φόβο του άσθενούς, πρέπει να θεωρήσει ως δεδομένο ότι ο φόβος αυτός υπάρχει. Κατά κανόνα και αν ακόμη ο άρρωστος επιμένει στις ερωτήσεις του, ή επιμονή του αυτή είναι ένα είδος «τυπικού προτύπου» («patterned formality») που σημαίνει ότι ο άρρωστος ενδιαφέρεται μόνο να ερωτήσει, χωρίς στην πραγματικότητα να θέλει να πάρη και την απάντησι. Υπάρχει στην ανθρώπινη ψυχή ένας εξαιρετος μηχανισμός, που σπρώχνει τους άρρωστους να ελπίζουν, όταν δεν υπάρχει έλπίς, να κωφεύουν σε όλα τα προηγήματα του θανάτου. Ο μηχανισμός αυτός που ονομάζεται «άρνησις» (mechanism of denial), ενεργεί όπως περίπου και ή μορφίνη.

Η μορφίνη είναι και αυτή κατά κάποιον τρόπο άρνησις: αρνείται την παρουσία του πόνου και της άνησυχίας, αφού δεν απομακρύνη το πραγματικό αίτιό του. Με τον ίδιο τρόπο και ο ισχυρός αυτός «μηχανισμός άρνήσεως» απομακρύνει τον ψυχικό πόνο αποβάλλοντας την πραγματικότητα. Όταν ο μηχανισμός αυτός λειτουργή αποδοτικά, είναι ασυγκρίτως ισχυρότερος από κάθε φάρμακο. Πολύ συχνά βλέπει κανείς άρρώστους, με άκέραιες τις αισθήσεις, να άργοπεθαίνουν από καρκίνο, να παρακολουθούν τη σταθερή μείωσι του βάρους των, να βλέπουν εμφανείς καρκινωματώδεις εξελαλαγές στον οργανισμό τους, να μην είναι ικανοί ούτε και να ντυθούν μόνοι τους και όμως, παρ' όλα αυτά, να κάνουν σχέδια για το μέλλον και να μιλούν για την ώρα που θα είναι πάλι τελείως υγιείς. Αυτός ο «μηχανισμός άρνήσεως» λειτουργεί χωρίς την επίγνωσι του άρρώστου, και διαφέρει από άρρωστο σε άρρωστο. Και ο γιατρός εκπλησεται πολλές φορές, βλέποντας τον μηχανισμό αυτό να λειτουργή και σε ανθρώπους διανοητικά καλλιεργημένους και δυσκολεύεται ν' αντίληφθή πως ένας μορφωμένος είναι δυνατόν να είναι τόσοσ ανόητος. Και όμως, πρέπει να υιοθετήση αυτόν τον φυσικό, «εκ καταβολής» μηχανισμό άμύνης και να αναστείλη

κάθε επιθυμία του ν' αποκαλύψη την αλήθεια στον άρρωστο, γιατί αν κατακημύνη τον μηχανισμό αυτό, επεξάνει την δυσφορία και την άγωνία του.

Αναφέρεται το περιστατικό άσθενούς με λευχαιμία ταχείας εξέλιξεως, που ερώτησε αν ή ασθένειά του είναι θανατηφόρος. Το ερώτημά του το έθεσε με τρόπο ήρεμο και λογικό, μαζύ με την υπόδειξι ότι ήταν ώριμος, μορφωμένος και πιστός άνθρωπος· εδήλωσε ότι ο θάνατος δεν τον φοβίζει, ότι προτιμά να γνωρίση την αλήθεια και ότι δεν θέλει να ζή με απάτες. Αφού πρώτα εξεφέρθηκε, ο γιατρός του διεμόρφωσε τη γνώμη ότι ο άνθρωπος αυτός θα όφειλετο από την γνώσι της αληθείας και του την απεκάλυψε. Στην αρχή ο άρρωστος εφάνηκε ευγνώμων και ευχαριστημένος. Έπεσκέπετο φίλους και γνωστούς, έκανε καλή χρήσι του χρόνου του, έμιλούσε με ήρεμο για τον θάνατο. Όλα αυτά όμως έγινονα χωρίς επίγνωσι, ώσαν ο θάνατος να απειλούσε κάποιο άλλο πρόσωπο και όχι τον ίδιο τον άσθενή. Τέλος, αιφνιδίως, ο άρρωστος απέκτησε επίγνωσι του γεγονότος του επερχομένου θανάτου και τότε τον κατέλαβε πανικός και μετέπεσε σε κατάστασιν υπερβολικής άγωνίας, που τον συνώδευσε ως τον θάνατο. Κανείς λοιπόν, σύμφωνα με τη γνώμη του καθηγητού Bird, δεν μπορεί να δεχθί την «καταδίκη» του θανάτου. Η πραγματικότητα του ατομικού, του προσωπικού θανάτου είναι κάτι το असύλληπτο. Και γι' αυτό ο ιατρός έχει χρέος να στηρίξη την φυσική αυτή άμυνα στην ψυχή του άρρώστου.

Υπάρχουν, βέβαια, και άτομα που έχουν πλήρη επίγνωσι του επερχομένου θανάτου, που τον αποδέχονται και τον αντιμετωπίζουν χωρίς φόβο, με στωικότητα, ακόμη και με χαρά. Όμως, τέτοιες περιπτώσεις αποτελούν την εξαίρεσι. Για τον μέσο τύπο, το σύννηθες άτομο, ο θάνατος είναι κάτι που αντιμετωπίζεται με άρνησι, που ο γιατρός πρέπει να κατανοή και να σέβεται.

**

Το θέμα που εξετάζομε, άπετέλεσε το αντίκειμενο ένδιαφερούσης συζητήσεως

σέ συνεδρίασι τής 'Ιατρικής 'Εταιρείας τής Ν. 'Υόρκης στο New York Hospital - Cornell Medical Center. Τα πρακτικά τής συνεδριάσεως αυτής έδημοσιεύθησαν στο επίσημο όργανο τής εταιρείας «New York Medicine» τόν 'Ιανουάριον του 1957.

Προεδρεύων τής συνεδρίας ήταν ό γνωστος στους Ιατρικούς κύκλους καθηγητής τής Κλινικής Παθολογίας στο Cornell University Medical College, Cl. Forkner. Οί απόψεις του, άν και πολύ σοβαρές, έπροκάλεσαν πολλές διαφωνίες. Έκτός του Forkner έκαναν εισηγήσεις και οί Carl Binger, άλλοτε έκτακτος καθηγητής τής Κλινικής Ψυχιατρικής στο Cornell Univ. Med. College, που ήσκησε επί πολλά έτη την παθολογία ως ειδικευμένος παθολόγος, Arthur Sutherland, ψυχίατρος, έπικουρικός καθηγητής τής κλινικής παθολογίας στο ίδιο Πανεπιστήμιο καθώς και ό ειδικώς προσκληθείς Theodor Speers, πάστορ στην Central Presbyterian Church τής Ν. 'Υόρκης.

Ό καθηγητής Forkner κατεφέρθη κατά τής αντίληψεως ότι πρέπει να αποκρύπτεται ή Ιατρική αλήθεια από τόν άρρωστο. «Η μακρά Ιατρική μου πείρα, είπε, με ώδήγησε στο συμπέρασμα ότι είναι άσυγκρίτως καλύτερα να είμαστε ειλικρινείς απέναντι στους άρρώστους που υποφέρουν από σοβαρές ασθένειες. Η πείρα μου με δίδαξε, ότι ό φόβος του άγνωστου είναι πολύ μεγαλύτερος από τόν φόβο του γνωστου». Και συνέχισε, υποστηρίζων ότι οί ασθeneis που δεν γνωρίζουν από τί πάσχουν, και όμως βλέπουν την κατάστασί τους να χειροτερεύη όλο και περισσότερο, εύρίσκονται σέ κατάστασι τρόμου. «Όταν όμως τους αποκαλυφθή ή αλήθεια, έστω και άν είναι καταστρεπτική, ή γνώσις αυτή προκαλεί μέσα τους ένα αίσθημα ικανοποίησεως, που τους γαληνεύει και τους κάνει να δέχονται την άρρώστεια τους με μεγαλύτερη ψυχική ήρεμία. Όμως για να πραγματοποιηθή αυτή ή μεταβολή πρέπει άπαραιτήτως ό γιατρός να κερδίση την έμπιστοσύνη του άρρώστου του, πράγμα

που τό επιτυγχάνει με τό να είναι ειλικρινής απέναντι του.

«Έχω, έτόνισε ό καθηγητής Forkner άπαράβατη τακτική να ανακοινώνω σ' όλους τους ασθeneis μου την αλήθεια, και διαπιστώνω ότι, στην περίπτωση αυτή, έπεμβαίνει ένας «προστατευτικός μηχανισμός» (protective mechanism) που ή φύσις του δεν μάς είναι αρκετά καλά γνωστή. Έστω και άν λεχθή στον ασθeneή ότι υποφέρει από λευχαιμία ή από καθολική καρκινωματώδη μετάστασι, ό προστατευτικός αυτός μηχανισμός, ό όποιος λειτουργεί αυτόμάτως, τόν ένδυναμώνει ώστε να προσαρμόζεται στις επικίνδυνες καταστάσεις. Γνωρίζει καλά την σοβαρότητα τής νόσου του. Όμως προστατεύεται από κάποια «ύπερφυσική δύναμι (supernatural power) που προέρχεται άπ' έξω και ή όποία τόν συνοδεύει και δεν τόν αφήνει να περιπέση σέ κατάστασι άγωνίας και καταθλίψεως».

Άφου άνέφερε συγκεκριμένες περιπτώσεις επιβεβαιωτικές των απόψεών του, ό Forkner έτόνισε, ότι άν, από τό ένα μέρος, ή αλήθεια πρέπει ν' αποκάλυπτεται, από τό άλλο είναι έντελώς άστοχη και επιβλαβής ή διατύπωσις προβλέψεων σχετικά με την θανατηφόρο εξέλιξι τής νόσου και τόν χρόνον ζωής που άπομένει άκόμη στον ασθeneή.

Δεν είναι σπάνιες οί περιπτώσεις που οί γιατροί τους έδωσαν μόνον λίγων μηνών ζωή και που όμως, έζησαν πολύ περισσότερο από τους προφήτες αυτούς τής Ιατρικής. Ό Forkner άνέφερε πολλά τέτοια περιστατικά που είδε στο διάστημα τής Ιατρικής του σταδιοδρομίας. Έτσι για μιá ασθeneή γυναίκα, ή διάγνωσις των γιατρών ήταν ότι έπασχε από χρονία μυελογενή λευχαιμία, που είχε διαπισωθή και έργαστηριακώς. Όλοι όσοι την έξήτασαν προέβλεψαν ότι θα έζούσε τό πολύ έξ μήνες. Αυτό όμως δεν έμπόδισε καθόλου την ασθeneή, που μάλιστα ήξερε τη γνώμη των γιατρών, να ζήση τριάντα όλόκληρα χρόνια ύστερα άπ' την εμφάνισι τής νόσου και να εργάζεται έντατικά για την οικογένειά της.

Τό ίδιο συνέβη και με ένα διατρεπή

γιατρό του Cornell Univ. College που είχε μιá όπλ ή στο κρανίο. Οί ακτινολόγοι την έχαρακτήρισαν ως καρκινωματώδη μετάσταςι και ή ιστολογική εξέτασις έπεβεβαίωσε τή διάγνωσι. Καί όμως άργότερα άπεδείχθη ότι ό γιατρός αυτός δέν έπασχε από καρκίνο, παρ' όλον ότι ή ιστολογική εξέτασις ήταν θετική!

Γι' αυτό πρέπει ό γιατρός, έτόνισε ό Forkner, νά άποφεύγη, ιδίως σέ περιπτώσι θανατηφόρου άσθενείας, κάθε παρακινδυνευμένη και έπιβλαβή πρόβλεψι. Νά έξηγη ή άκόμη, ότι ή διάγνωσις, καθώς και ή πρόγνωσις μπορεί νά είναι έσφαλμένες και ότι οί καλύτεροι γιατροί και τά καλύτερα νοσοκομεία υπόκεινται σέ λάθη.

**

Ό ιατρός Binger ύπήρξε πιό συντηρητικός και διεφώνησε με τό μονολιθικό τής γραμμής του Forkner. Ό Binger ύπεστήριξε την άποψιν, ότι όδηγοΰσα άρχή στην άντιμετώπισι του θέματος δέν πρέπει νά είναι τό έρώτημα αν ή άποκάλυψις τής αλήθειας στον άσθενή θα τον ώθήση ή όχι, σέ άπόπειρα αυτοκτονίας, αλλά τό έρώτημα αν ή άποκάλυψις αυτή θα τον έξυπηρετήση, αν θα τον βοηθήση ν' αναρρώσει από την άρρώστεια, για την όποία συμβουλεύεται τον γιατρό του. Καί, ανάμεσα σ' άλλα, άνέφερε και τό περιστατικό μιās κυρίας, ή όποία τον συνεβουλεύθη, περισσότερο σαν φίλο παρά σαν γιατρό, για μιá άκραχορδόνα (wart) στη δεξιά κνήμη, που ήταν πολύ έμφανής. Κατά την εξέτασι ό γιατρός έπρόσεξε ένα μελανό στίγμα εις την άριστερή κνήμη. Υποψιαζόμενος μελανοσάρκωμα, την παρέπεμψε σέ δερματολόγο, ό όποιος τό άφήςρεσε, ή δέ ιστολογική εξέτασις έπεβεβαίωσε την διάγνωσι. Ό γιατρός δέν άνεκοίνωσε στην πελάτιδά του την αλήθεια. Τής συνέστησε μόνον νά άφαιρέση και τό άλλο στίγμα ως άσχημο αισθητικώς. Καί στην πρώτη και στις 2 άλλες έξετάσεις οί βουβωνικοί λεμφαδένες ήταν φυσιολογικοί. Έπέρασαν 10 χρόνια και ό γιατρός ούτε στην ίδια ούτε στο σύζυγό της άνεκοίνωσε την αλήθεια, γιατί τότε θα έπρεπε νά την

προειδοποίηση ότι αυτό τό μελανό στίγμα μπορούσε νά έξελιχθ ή σέ καρκίνο. Έθεώρησε σαν γιατρός σκοπιμότερο, νά αναλάβη την πλήρη ευθύνη, χωρίς νά προκαλέση άδικαιολόγητο άγωνία στην άρρωστη.

Στην περίπτωση όμως όπου ό άρρωστος φέρνει τον γιατρό σέ δύσκολη θέση, με τίς έρωτήσεις του και την έπιμονή του νά μάθη την αλήθεια, θα πρέπει ό γιατρός νά του την άποκαλύπτει. Άδικαιολόγητος άγωνία δέν βοηθεί τον άσθενή και πρέπει ό γιατρός νά κάνη τό πάν για νά την έμποδίση.

Ό γιατρός Binger έπέστησε ύστερα την προσοχή στη διαφορά που ύπάρχει ανάμεσα στην θανατηφόρο και την σοβαρή άσθένεια. Στην πρώτη περίπτωση, και έντιμο και άνθρωπιστικό είναι νά άντιμετωπισθούν τά γεγονότα από κοινού με τον άρρωστο. Αυτό θα άποτελέση πολύτιμη πείρα και για τον άρρωστο και για τον γιατρό, άκόμη και για την οικογένεια του άσθενούς. Έάν ό άρρωστος είναι στο κρεβάτι του θανάτου και του λέμε «Δημήτρη, αύριο θα γίνης καλά», τότε κάνομε κάτι που είναι άνήθικο.

Η σοβαρή άσθένεια πάλι δέν είναι κατ' ανάγκην θανατηφόρος. Μπορεί όμως, νά άκρωτηριάση π.χ. τον άσθενή, και νά έμποδίση την συνήθη του δραστηριότητα.

Άνασκειάζων τίς άπόψεις του Forkner, ό Binger παρετήρησεν, ότι ιατρός τής όλκής και τής προσωπικότητας του Forkner δέν ήμπορεί νά βλάβη τον άσθενή, έστω και αν του άποκαλύψη πλήρως την αλήθεια, γιατί κατέχει ένα είδος «θεραπευτικής προσωπικότητας» (healing personality). Αυτή ή θεραπευτική ιδιότης, και ή ευγένεια, που άποτελεί τό ύπόβαθρό της, γίνονται αισθητές στον άρρωστο και επιδρούν ευεργετικά έπάνω του. Τό τί άκριβώς θα του πούμε δέν έχει και τόση σημασία. Σημασία έχει ό τρόπος τής συμπεριφοράς μας, τά αισθήματά μας άνέναντί του, ή ένεργητικότητα, ό χρόνος και ή προσοχή που του άφιερώνομε. Αυτά άποτελούν την μόνη γλώσσα που άντιλάμβάνεται ό άσθενής.

**

Ο ιατρός Sutherland ήκολούθησε την ίδια περίπου γραμμή σκέψης με τον Binger. Έτόνισε, ότι δεν υπάρχει ένας μόνον τύπος (standard) ασθενούς. Συνεπώς ένας άπλός, ομοιόμορφος κανών πού να εφαρμόζεται σ' όλες τις περιπτώσεις δεν έχει πρακτική αξία. Δεν είναι δυνατόν να γνωρίζη κανείς την αντίδρασι των άρρώστων, όπως γνωρίζει τις αντιδράσεις του πιάνου ή της γραφομηχανής.

Σχολιάζων την παρατήρησι του πάστορος Speers, την σχετική με την άμοιβαία έμπιστοσύνη ανάμεσα στο γιατρό και τον άρρωστο, ο Sutherland υπεγράμμισεν ότι αυτό είναι το πιο ενδιαφέρον σημείον του θέματος, γιατί υποβοηθεί την ένισχυσι του άρρώστου και τον κάνει ικανό να άφομοιώνη δυσάρεστες πληροφορίες. Η ίδια πληροφορία όταν ανακοινώνεται από γιατρό πού έχει χαρακτηρη θεριμό, ένισχυτικό και εύγενικό, έκλαμβάνεται πολύ διαφορετικά παρά εάν μεταδοθή από άλλον, πού είναι ψυχρός και στέκεται σέ άπόστασι από τον άρρωστο του. "Αν δεν προϋπάρξη ή δημιουργία καλών σχέσεων ανάμεσα στον γιατρό και τον άρρωστο, τότε ή δυσάρεστη πληροφορία έξογκώνεται ή διαστρέφεται από τον ασθενή, ενώ ή εύχάριστη δεν γίνεται πιστευτή.

**

Ο πάστορ Speers, πού διαθέτει σημαντική νοσοκομειακή πείρα, ανέφερε ότι πολλές φορές συνωμίλησε με άρρώστους του νοσοκομείου, πού είχαν μάθει την αλήθεια σχετικά με την νόσο τους και πού όμως, παρ' όλο αυτό, αντιμετώπιζαν το τέλος με τέτοιο πνεύμα θάρρους και ήρωϊσμού, ώστε φεύγοντας από κοντά τους να αισθάνεται κανείς υπερήφανος, ότι είναι άνθρωπος.

«Νομίζω, είπε ο πάστορ, ότι δεν είναι όρθο να άποφεύγωμε να δώσωμε στους ανθρώπους την εύκαιρία να εκδηλώσουν το ύλικό πού έχουν μέσα τους. Εάν προσπαθοῦμε συνεχώς, να τους θεωροῦμε και να τους κάνωμε να σκέπτονται σαν παιδιά, είναι βέβαιο, ότι ή προσπάθειά μας αυτή θα άποτύχη».

Σε έπίρρωσι όλων αυτών ο πάστορ Speers ανέφερε το περιστατικό ενός έφηβου στο Memorial Hospital πού έπασχε από κακοήθη όγκο. Ο νέος αυτός έγνωρίζε την αλήθεια, έκανε όμως το πάν για να την άποκρύψη από τους γονείς του. Και οι γονείς πάλι, ενώ ήξεραν την ασθένεια του παιδιού τους, του την έκρυβαν, σύμφωνα με τις οδηγίες του γιατροῦ. Αυτό το «παιχνίδι της τυφλόμυγας» συνεχίστηκε έως το τέλος και έτσι οι γονείς δεν είχαν την εύκαιρία ν' αντιμετώπισουν από κοινού με το παιδί τους την όμη πραγματικότητα άνοιχτά, με θάρρος και έντιμότητα' ενώ μια τέτοια αντιμετώπισις —έφ' όσον μάλιστα, ο καθένας χωριστά ήξερε την αλήθεια — θα είχε πολλά να προσφέρει στις τελευταίες εβδομάδες ζωής του νέου.

Ο π. Speers αναφέρθηκε ακόμη στην περίπτωση όπου εκλήθη να δη ένα γιατρό πού ήξευρε, ότι έπασχε από λευχαιμία, και ο όποιος έσπευσε να συστήση τον επισκέπτη κληρικό, σέ έναν άλλον νεαρό καθολικό ιερέα, πού επίσης γνώριζε ότι έπασχε από κάποια κακοήθη ασθένεια. Και οι δύο αντιμετώπιζαν την ασθένεια τους με ζηλευτό θάρρος και υπομονή, τόσο ώστε κάθε ένας πού έρχόταν σ' έπαφή μαζί τους, αισθανόταν φεύγοντας μια ξεχωριστή πνευματική άνωσι.

Τελειώνοντας ο πάστορ Speers έτόνισε ότι είναι κυριολεκτικώς άνεκτίμητη για τον άρρωστο ή έμπιστοσύνη πού τρέφει προς τον γιατρό του, όπως και άντιστρόφως άνεκτίμητος είναι για τον γιατρό ή έμπιστοσύνη του άρρώστου του.

**

Συνοψίζοντας όλες τις άπόψεις πού εκθέσαμε, θα μπορούσαμε να καταλήξωμε στα έξής θετικά πορίσματα:

1) Ο γιατρός πρέπει να χρησιμοποιή την ιδική του κρίσι προκειμένου να μεταδώση στον άρρωστον πληροφορίες σχετικώς με την ασθένεια του. Φυσικά ώρισμένες γενικές αρχές ήμπορούν να ισχύουν.

2) Δεν υπάρχει τυπική (standard) νόσος, τυπικός ασθενής ή τυπικός γιατρός και γι' αυτό είναι δύσκολο να καθορισθί

τυπική, ομοιόμορφος μέθοδος (standard procedure), ώστε να καθοδηγηθῆ ὁ γιατρός γιὰ τὸν τρόπο πὺ θὰ πρέπει νὰ χρησιμοποιήσῃ, ὅταν πρόκειται νὰ μεταδώσῃ ἰατρικὲς πληροφορίες στὸν ἀσθενῆ του.

3) Ἡ ἐκπαίδευσις καὶ διαφώτισις τοῦ κοινοῦ σχετικῶς μὲ τὴν ἀσθένεια καὶ τὶς ἰατρικὲς προόδους πὺ κάνουν ὁ τύπος, τὸ ραδιόφωνο, ἡ τηλεόρασις καὶ οἱ διαλέξεις εἶναι σήμερα γεγονὸς ἀναμφισβήτητο. Αὐτὸ ὅμως, τὸ γεγονὸς ἔρχεται σὲ ἀντίθεσι μὲ τὴν ἀντίληψι πολλῶν γιατρῶν νὰ μὴν ἀποκαλύπτουν τὴν ἀληθινὴ φύσι τῆς ἀσθενείας στοὺς ἀρρώστους των.

4) Ὁ πῶς σημαντικὸς παράγων δὲν εἶναι τὸ τί θὰ πῶμε στὸν ἀρρώστο, ἀλλὰ τὸ πῶς θὰ τὸ ποῦμε. Ἡ κατανόησις, ἡ εἰλικρίνεια, ἡ ταπεινότης καὶ οἱ ἄλλες ἀνθρωπιστικὲς ἀρετὲς ἔχουν πρωταρχικὴ σημασία γιὰ τὸν γιατρό.

5) Ἡ ἐμπιστοσύνη τοῦ ἀρρώστου στὸν γιατρό εἶναι ἕνας παράγων, πὺ συντελεῖ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον στὴν ὁ-

μαλὴ προσαρμογὴ του στὴν νέα κατάστασι, πὺ δημιουργεῖ ἡ σοβαρότης τῆς ἀσθενείας του. Ἀποτυχία σχετικὴ μὲ τὴν ἀποκάλυψι τῆς ἀληθείας στὸν ἀσθενῆ, μπορεῖ νὰ θέσῃ σὲ κίνδυνο καὶ πολλὲς φορὲς νὰ καταστρέψῃ τελείως τὴν ἐμπιστοσύνη αὐτῆ.

6) Στὴν ἐκτεθεῖσα συζήτησι τῆς ἰατρικῆς ἐταιρείας τῆς Ν. Ὑόρκης ἐπεκράτησε συμφωνία μεταξὺ τῶν ψυχιάτρων, τῶν ἄλλων κλινικῶν ἰατρῶν, τοῦ ἱερέως καὶ τοῦ νομικοῦ, ὅτι πρέπει ν' ἀποκαλύπτεται ἡ ἀλήθεια στὸν ἀσθενῆ, ὅταν πρόκειται γιὰ θανατηφόρο νόσο. Αὐτὸ ὅμως, δὲν σημαίνει, ὅτι πρέπει ὅλες οἱ λεπτομέρειες τῆς ἀσθενείας νὰ συζητοῦνται μπροστὰ στὸν ἀρρώστο.

Εἰς τελευταίαν ἀνάλυσι καὶ σ' αὐτὸ τὸ πρόβλημα, πὺ θέτει τὸ παρὸν ἄρθρον, ἡ προσωπικότης τοῦ ἱατροῦ θὰ συναντήσῃ τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀρρώστου.

T. ΕΥΔΟΚΑΣ

ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ

*Χριστούγεννα. Καὶ πανάσχαρη ἡ νύχτα
Καὶ παλιὲς στὴν ψυχῆ μου χτυποῦν οἱ καμπάνες.
Καὶ σὰ μάγια τῆς νύχτας τυλιγμένο, νησί μου,
—Βλογημένα σὰν χρόνια, Καλυμνιὲς ὅπου μάνες
Καὶ πατέρες μας ζοῦσαν—ἔχεις γύρει στὸν ὕπνο....
...Κι ἀγιασμένα τὰ σπίτια
Καὶ προσομένουν σὲ ἀλήθεια,
Γιὰ νὰ γίνῃ τὸ θᾶμα.....
Ξάφρον : «Σηκωθῆτε! Σηκωθῆτε!»
—Μὲς τὴν κοῦρα τῆ νύχτα—
Καὶ σηκώνονται μάνες καὶ παιδιὰ, πατεράδες,
Καὶ ξυπνοῦν τὴν «Καλή», τὴ Μαριὰ, τοὺς γειτόνους,
Καὶ ξυπνοῦνε σὰ σήθη τοὺς ἀγιάτρεντους πόρους.
Ἄν μποροῦσα νὰ ζήσω τὰ παλιά μου τὰ χρόνια,
Στὴν ψυχῆ τοῦ λαοῦ μου, στοῦ πατέρα τὰ χέρια,
Γιὰ νὰ ψάλλω καὶ πάλι μὲ φωνὴ ὡς τ' ἀστέρια
Τὸ Χριστὸ πὺν γεννιέται,
Γιὰ νὰ ζήσῃ αἰῶνια.*

ΣΚΕΥΟΣ ΣΥΡΙΩΤΗΣ

ΑΠΟΨΕΙΣ

ΕΙΚΟΣΙ ΧΡΟΝΙΑ

“Οποιοι ξεφυλλίστην τούς είκοσι τόμους τῶν «Ἀκτίνων», πού συνεπληρώθησαν τὸν περασμένον Δεκέμβριον, θά ἀποκομίσῃ μίαν ἐντύπωσιν ἰδιαζόντως χαρακτηριστικὴν. Τὰ εἴκοσι χρόνια πού συνεπληρώθησαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ τούτου εἶναι πράγματι εἴκοσι χρόνια μιᾶς πνευματικῆς ἐργασίας, διὰ τὴν ὁποίαν ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ ἐκφέρῃ αὐτὴν ἢ ἐκείνην τὴν κρίσιν, ἀναλόγως, εἰς τὸ τέλος τῶν πεποιθήσεων του καί—διατί νὰ τὸ κρύβωμεν—καὶ τῶν προτιμήσεων του, ἀλλὰ δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἀρνηθῇ ὅτι ἠκολούθησε πάντοτε καὶ ἀπαρεγκλίτως ἓνα μοναδικὸν σκοπὸν : τὴν χάραξιν γραμμῆς διὰ τὸν ἀληθινὸν πνευματικὸν προσανατολισμὸν τοῦ ἔθνους μας.

“Ἄμα ἀνοίξετε τὸν πρῶτον τόμον καὶ διαβάσετε τὴν πρώτην σελίδα, τὸ πρῶτον ἄρθρον πού ἐδημοσιεύθη εἰς τὰς «Ἀκτίνας», θά τὸ ἰδῆτε ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἄρνησιν. Εἰς τὴν ἄρνησιν ἢ ὅποια, ὅταν ἀκόμη δὲν εἶχε ξεσπάσει ὁ δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος καὶ εὐρισκόμεθα εἰς τὸν μεσοπόλεμον, ἐκυθέρνα εἰς τὴν νοοτροπίαν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ ἄρνησις αὐτὴ εἶχε θεθαίως ἀρχίσει νὰ γερνᾷ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1938, ὅταν ἐκυκλοφοροῦσε τὸ πρῶτον τεύχος τῶν «Ἀκτίνων». Ἀλλὰ τὸ γέραςμα αὐτὸ δὲν ἦτο ἀρκετόν. Ζωὴ δὲν εἶναι ἢ ἄρνησις τῆς ἀρνήσεως, ζωὴ εἶναι μία θέσις. Θέσις ἢ ὅποια θά εὐρίσκεται εἰς ἐπαφὴν μὲ ὅλα τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς καὶ νὰ προσπαθῇ νὰ διδῇ ἀπαντήσεις. Καὶ εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτὴν ἐπρόκειτο νὰ ἀφιερωθοῦν αἱ «Ἀκτίνες».

Θά ἠθέλαμεν τώρα νὰ ἦτο δυνατόν, ὅλοι οἱ ἀναγνώσται τῶν γραμμῶν αὐτῶν νὰ ἡμποροῦσαν νὰ ἀναδιφήσουν τούς εἴκοσι τόμους τῶν «Ἀκτίνων», πού ἐξεδό-

θησαν ἕως τώρα, διὰ νὰ ἰδοῦν ἐὰν ναὶ ἢ ὄχι κατὰ τὴν εἰκοσαετίαν αὐτὴν, μῆνα μὲ τὸν μῆνα, χρόνο μὲ τὸν χρόνο, ἢ προσπάθεια αὐτὴ κατεβλήθη, ἐκφαινομένη ἀπὸ τὴν πρώτην ἕως τὴν τελευταίαν σελίδα ἐκάστου φύλλου!

ΔΙΑ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Ἄλλὰ δὲν ἔχει νόημα νὰ θέλωμεν νὰ κρύψωμεν καὶ ἓνα ἄλλο γεγονός. “Ὅτι ἓνα τέτοιο ξεφύλλισμα τῶν τόμων τῶν «Ἀκτίνων» εἶναι συγχρόνως ἐπισκόπησις τῶν ἀνησυχιῶν ἀλλὰ καὶ τῆς προόδου πού ἐπετέλεσεν ὁ πολιτισμὸς μας κατὰ τὰ ἔτη αὐτὰ εἰς τὴν ἐπιστήμην, τὰ γράμματα, τὴν τέχνην. Ἐκεῖ, εἰς τὸν πρῶτον τόμον τῶν «Ἀκτίνων», θά ἰδῆτε διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ γίνεται λόγος περὶ ἀτομικῆς ἐνεργείας. Ἐκεῖ θά ἰδῆτε τὴν κριτικὴν τοποθέτησιν τῶν θεμάτων τοῦ Φροῦδισμού, εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ὄνομα τοῦ Φρόυντ ἐμεσουράνει, εἰς τὸν οὐρανὸν τῆς Ἑλλάδος τοῦλάχιστον. “Ὅσον προχωροῦμε, γίνονται αἱ πρῶται γνωριμίαι μὲ τοὺς κορυφαίους, τοὺς γίγαντας τῆς παγκοσμίου ἐπιστήμης, μὲ ὀνόματα πού ἦσαν ἄγνωστα εἰς τὴν Ἑλλάδα κανεὶς δὲν τὰ ἤξευρε καὶ κανεὶς δὲν τὰ ἐπρόσεχε τότε, τώρα εἶναι πασίγνωστα. Millikan, Max Planck, Jeans, De Broglie, Eddington. Καὶ συγχρόνως θά δεῖξῃ, ἓνα τέτοιο ξεφύλλισμα, σιγὰ—σιγὰ, πῶς ἐξελλίσσεται ἢ ἀνθρωπίνῃ σκέψις ἐπὶ τῶν μεγάλων πνευματικῶν προβλημάτων, ἰδίως μετὰ τὸν πόλεμον.

Ἔτσι ἀπὸ τὴν ἄρνησιν ὡς δῆθεν θεμέλιον τοῦ πολιτισμοῦ, πού ἐνεφανίζετο εἰς τὸ φύλλον τοῦ Ἰανουαρίου 1938 ἕως τὸ ἄρθρον τοῦ Paul Ricœur «πίστις καὶ πολιτισμὸς» τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1957, βλέπει κανεὶς, πέρα γιὰ πέρα, εἰς μίαν, ἅς μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ τὸ εἰπῶμεν καθα-

ρά, διὰ τὴν Ἑλλάδα πρωτοφανῆ ποικιλίαν θεμάτων καὶ πολυμέρειαν ἐρεύνης, τὴν ἐξέτασιν τῆς πορείας τὴν ὁποίαν ἔχει κάμει ἡ διαμόρφωσις τοῦ πνευματικοῦ μας πολιτισμοῦ κατὰ τὴν χρονικὴν αὐτὴν περίοδον. Ἦμπορεῖ τὸ παρὸν περιοδικὸν νὰ καυχήθῃ, ὅτι ὅποιος τὸ παρηκολούθησε κατὰ τὴν εἰκοσαετίαν πού ἐπέερασε, παρηκολούθησε τὴν διαμόρφωσιν τοῦ πολιτισμοῦ μας. Ὁ ἀναγνώστης τῶν «Ἀκτίνων» ἦτο συνοδοιπόρος (ἂς ἀποκατασταθῇ τέλος πάντων αὐτὴ ἡ λέξις) εἰς τὴν πορείαν, τὴν ὁποίαν ἐπιτελεῖ ὁ πολιτισμὸς μας, διὰ νὰ εἶναι ἀληθινὰ πνευματικὸς πολιτισμὸς, δηλαδὴ ἀληθινὸς πολιτισμὸς.

Ἡ ΜΟΝΗ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΙΣ

Ἄλλὰ, ἐννοεῖται, δὲν ἔλειψαν καὶ αἱ δυσχερείαι, αἱ ὁποῖαι ἦσαν πολὺ περισσότεραι ἀπὸ ὅσας ἤμπορεῖ κανεὶς νὰ φαντασθῇ. Ὁ ἀναγνώστης, ὁ ὁποῖος ἴσως καμμιά φορὰ ἀσχάλλει, διότι ἕνα τεῦχος δὲν εἶναι κατὰ τὴν γνώμην του εἰς αὐτὸ ἢ εἰς ἐκεῖνο ἢ εἰς αὐτὸ τὸ σημείον τόσον «δυνατό», ὅσο θὰ ἔπρεπε, δὲν ἤμπορεῖ νὰ φαντασθῇ μὲ πόσας δυσχερείας παλαίει ἡ ἔκδοσις τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ, καὶ πόσα ἐμπόδια πρέπει νὰ ὑπερνικῶνται μῆνα μὲ τὸν μῆνα.

Θὰ ἀναφέρωμεν ἐδῶ τρεῖς ἐκ τῶν δυσχερειῶν αὐτῶν : Ἡ πρώτη εἶναι ὁ πόλεμος ὁ ἰδεολογικὸς, ὁ πόλεμος πού διεξάγεται ἀπὸ ἀντιπάλους, οἱ ὁποῖοι, διὰ λόγους κοσμοθεωριακοῦς, βλέπουν τὰς «Ἀκτίνας» ὡς κάτι τὸ ὅποιον δὲν τὸ συμπαθοῦν. Αὐτοῦ τοῦ πολέμου δείγματα θὰ ἰδῆτε, φέρ' εἰπεῖν, εἰς τὰ ἔτη τῆς κατοχῆς, τὸ 1943, ὁπότε ἐξεδόθη τὸ τόσον γνωστὸν ἐκεῖνο πανηγυρικὸν πασσαλινὸν τεῦχος τοῦ 1943, ἴσως ἡ καλύτερα πνευματικὴ ἐξόρμησις πού ἔγινε εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κατοχῆς. Θὰ τὰ ἰδῆτε κατόπιν τὸ 1948, μὲ τὴν ἔκδοσιν τῆς «Διακηρύξεως» τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνωσεως Ἐπιστημόνων».

Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ δευτέρα δυσκολία, ὀφειλομένη εἰς τὸ ὅτι ἕνα τέτοιο περιοδικὸν ἐνῶ ἔχει πολλὰς ἀξιώσεις, προσ-

φέρει εἰς τὸν ἐργάτην του προσφορὰν ἴσην...τῷ μηδενί!

Δὲν ὑπάρχει δυσκολώτερον πράγμα ἀπὸ τοῦ νὰ γράψῃς ἕνα ἄρθρον διὰ τὰς «Ἀκτίνας». Πρέπει νὰ εἶναι ἐπιστήμη (ἢ ἀντιστοίχως γράμματα, τέχνη κλπ.), ἀλλὰ πρέπει νὰ εἶναι καὶ διὰ τὸ πολὺ κοινὸν προσιτόν, χωρὶς πάλιν νὰ χάνῃ τὰς ἀξιώσεις του ὡς μιᾶς προσφορᾶς πρωτοτύπου καὶ ἱκανοποιούσης καὶ τὸν δύσκολον ἀναγνώστην. Ἐναντι ὄλων αὐτῶν ὁ συνεργάτης τῶν «Ἀκτίνων» δὲν ἔχει καμμίαν ἄλλην ἱκανοποίησιν πλην ἐκείνης, πού τοῦ δίδει ἡ συνείδησίς του. Καὶ τὸ ὅτι, ἐπὶ εἴκοσι χρόνια τώρα, εὐρίσκονται συνεργάται διὰ νὰ γεμίζουν τὰς σελίδας τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ, εἶναι ἕνα γεγονός πού πρέπει ἰδιαίτερος νὰ χαιρετισθῇ.

Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ μία τρίτη δυσχέρεια. Ἡ δυσχέρεια εἶναι ὅτι τὸ περιοδικὸν αὐτὸ εἶναι ὑπερβαλλόντως πρωτοπορικόν. Γράφεται μᾶλλον διὰ τὸ μέλλον παρὰ διὰ τὸ παρὸν. Οὔτε ἡ διανοητικὴ, οὔτε ἡ πνευματικὴ στάθμη ἔχει ἀκόμη φθάσει εἰς τὸ σημεῖον νὰ ἐκτιμᾶται καὶ νὰ ἀξιοποιῆται τοιαύτη προσφορά. Αἱ «Ἀκτίνες» ὁμοιάζουν μὲ ἕνα ἐργαστάσιον πολεμικοῦ ὕλικου, τὸ ὁποῖον παράγει ἐν γνώσει τοῦ ὅτι ἀκόμη δὲν ὑπάρχουν ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι θὰ ξεύρουν νὰ ἀξιοποιήσουν τὸν ὄπλισμόν πού προσφέρεται. Ἄλλ' αὐτὸ, θεβαίως, ἀνεβάζει τὴν ἀξίαν τῆς ἐργασίας πού γίνεται καὶ συγχρόνως ὑπάρχει ἡ ἱκανοποίησις ἀπὸ τὴν δικαίωσιν πού καὶ ὁμως παρέχεται σιγά - σιγά.

ΘΛΙΒΕΡΟΝ ΚΑΙ ΕΥΤΡΑΠΕΛΟΝ

Θὰ κλείσωμεν τὸ σημεῖον τῶν δυσχερειῶν μὲ τὸ πλέον θλιβερόν καὶ τὸ πλέον εὐτράπελον συγχρόνως σημεῖον. Ἀπὸ μέρους διαφόρων προσώπων, πού διεκδικοῦν ἡγετικὴν θέσιν, ἐκτοξεύονται κατηγορίαι κατὰ τῶν «Ἀκτίνων» — διατί νομίζετε; Διότι αἱ «Ἀκτίνες» κτυποῦν τὴν ἄρνησιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐνῶ τώρα δὲν ὑπάρχει τέτοιο πράγμα εἰς τὸν τόπον μας καί, λέγουν, κανεὶς πλὴν δὲν

πιστεύει εἰς τὴν ἄρνησιν καὶ εἰδικώτερον εἰς τὸν ὕλισμόν.

Δὲν ὑπάρχει πλέον ἄρνησις εἰς τὸν τόπον μας; Ἴσως! Ἀλλά... κάτι θὰ συν-έβαλε καὶ τὸ περιοδικὸν αὐτὸ διὰ τὰ μὴν ὑπάρχει πλέον — ἂν δὲν ὑπάρχει — ἢ ἀρνητικὴ αὐτὴ νοοτροπία. Ὅταν τὸ 1938 τὸ περιοδικὸν ἐξεδίδετο, τότε ἐμεσοῦράναι ἢ ἄρνησις, Ὅταν ἢ πατρίς, ἢ «μητρός τε καὶ πατρός καὶ τῶν ἄλλων προγόνων ἀπάντων τιμιωτέρα καὶ σεμνότερα καὶ ἀγιωτέρα»... ἐξεδίδει τὰ διδασκτικὰ βιβλία ποῦ ἦσαν γεμάτα ἀπὸ ἀντιχριστιανικὴν ἄρνησιν, ὅπως ἀπέδειξεν ὑπόμνημα, τοῦ ὁποῦ περιλήψις ἐδημοσιεύθη εἰς τὰς «Ἀκτίνας», τότε κανεῖς ἀπὸ τοὺς ἐπικριτὰς αὐτοὺς δὲν διεμαρτύρητο. Ἄφιναν εἰς ἄλλους νὰ «βγάλουν τὸ φεῖδι ἀπὸ τὴν τρύπα», νὰ δώσουν τὴν ἐπιστημονικὴν ἐνίσχυσιν εἰς τὴν χριστιανικὴν προσπάθειαν, τὴν ὅποιαν κατέβαλε τὸ καθ' αὐτὸ κηρυκτικὸν ἔργον. Καὶ τώρα ὅπου, θεθαίως, καὶ ἡ παγκόσμιος στροφή εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν τέχνην, ἀλλὰ καὶ ἡ διὰ τῶν «Ἀκτίνων» ἐπαφὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ κοινοῦ μὲ τὴν στροφήν αὐτὴν ἔκαμαν τὴν ἄρνησιν νὰ χάσῃ εἰς δύναμιν, τώρα... τώρα διατυπώνουν τὴν κατηγορίαν ὅτι πᾶμε νὰ κάνομε τὴν πίστιν ἐπιστήμην, ὅτι παραβιάζομεν ἀνοικτὰς θύρας κλπ.!

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΙ

Ὅπωςδὴποτε, ἄς κλείσωμεν τὰ περὶ τοῦ ἔργου τῶν «Ἀκτίνων» σημειώματα. Μετὰ δυσφορίας τὰ γράφομεν, ἀλλὰ εἴκοσι χρόνια εἶναι αὐτὰ καὶ ἐπὶ τέλους, ἔάν, ἔναντι οἰουδὴποτε ἄλλου πανηγυρισμοῦ, ἐφιλοξένησεν ἢ παροῦσα στήλη κάτι, θὰ ἀναγνωρισθῇ ὅτι τοῦτο εἶναι ὁ λιτότερος δυνατὸς πανηγυρισμὸς τῆς γενομένης ἐργασίας.

Ἀλλὰ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ κλείσωμεν πρὶν εὐχαριστήσωμεν. Θὰ εὐχαριστήσωμεν, λοιπόν, ὄλους τοὺς συνεργάτας ποὺ συνειργάσθησαν κατὰ τὴν εἰκοσαετίαν ποὺ συνεπληρώθη. Θὰ εὐχαριστήσωμεν ὄλους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι μὲ ἱερὸν ἐνθου-

σιασμόν ἐβοήθησαν διὰ τὴν διάδοσιν τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ. Θὰ εὐχαριστήσωμεν τοὺς συνδρομητὰς καὶ τοὺς ἀναγνώστας, ἐκείνους ποὺ μᾶς παρακολουθοῦν, εἴτε ἀπὸ τοῦ πρώτου, εἴτε ἀπὸ τοῦ 1870 φύλλου. Θὰ εὐχαριστήσωμεν τὰ χριστιανικὰ σωματεῖα, ποὺ μὲ τόσην στοργὴν περιέβαλον αὐτὴν τὴν προσπάθειαν. Θὰ εὐχαριστήσωμεν τὰς ἐφημερίδας καὶ τὰ περιοδικά, ποὺ μὲ τόσην καλωσύνην παρηκολούθησαν τὴν ἐργασίαν τῶν «Ἀκτίνων». Θὰ εὐχαριστήσωμεν τὸν Θεὸν ποὺ ἔδωσε τὴν προστασίαν Του κατὰ τὴν εἰκοσαετίαν αὐτὴν καὶ ἐβοήθησε τὴν ἔκδοσιν τοῦ περιοδικοῦ, ἔκδοσιν ἢ ὁποῖα ἐπέρασε ὄλας τὰς δυσχερείας τὰς ὁποίας, κατὰ τὴν κατοχὴν ἰδίως, ἔδοκίμασε τὸ ἀγωνιζόμενον ἔθνος μας.

Θὰ μᾶς ἐπιτραποῦν ἀκόμη δύο λέξεις διὰ τὰ ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι κατὰ τὴν εἰκοσαετίαν αὐτὴν ἀπῆλθον ἐκ τοῦ κόσμου τούτου μερικοὶ ἀπὸ τοὺς συνεργάτας τοῦ περιοδικοῦ μας. Καὶ ἄλλοι μὲν ἐξ αὐτῶν εἶναι ἀνώνυμοι εἴτε διότι δὲν θὰ τοὺς ξεῦρει τὸ πολὺ πλῆθος — δὲν χρειάζεται νὰ ἀναφέρωμεν τὰ ὀνόματά των — εἴτε διότι οὐδὲ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι γνωρίζομεν τὰ ὀνόματα αὐτὰ. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι εἶναι πολὺ γνωστοί. Διὰ τὰ περιορισθῶμεν εἰς ὀλίγα μόνον ὀνόματα, θὰ ἀναφέρωμεν ἐδῶ τὸ ὄνομα τοῦ Σ. Παπακώστα, προϊσταμένου τῆς Ἀδελφότητος τῆς «Ζωῆς», τοῦ ὁποῦ, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ὑπάρχει καὶ δημοσιευμένη πολύτιμος συνεργασία εἰς τὸ περιοδικὸν αὐτὸ καὶ τοῦ Α. Γκιάλια (Γ. Βερίτη), τοῦ ὁποῦ καὶ ἡ πεζὴ, ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἢ ποιητικὴ συνεργασία μένει κάτι τὸ πραγματικὰ ἀληθμόνητον, καὶ τοῦ ὁποῦ οἱ στίχοι προκαλοῦν συγκίνησιν, ποὺ θὰ γίνεται ὄλον καὶ περισσότερον αἰσθητή. Θὰ ἀναφέρωμεν ἀκόμη τὸν Ν. Ἀντωνόπουλον καὶ τὸν Α. Κρέστοβιτς.

ΟΙ ΔΥΟ ΤΡΟΠΟΙ

Πόσον αὐτὰ ποὺ γράφονται εἰς τὰς «Ἀκτίνας» μὲ τὸν καιρὸν γίνονται κοινὸς τόπος, θὰ φανῇ καὶ ἀπὸ τὸ ἐξῆς: Τὸ 1947 εἶχε δημοσιευθῇ σειρά ἄρθρων

γραμμῆς μὲ τὸν τίτλον «κατηγορῶ τοὺς χριστιανούς». Τότε θεθαίως ἔκαμαν τὰ ἄρθρα αὐτὰ αἴσθησιν. Ἄλλὰ τώρα φθάνουν νὰ εἶναι ἡ πεμπτουσία τῆς ὄλης προσπαθείας, καὶ οἱ περισσότεροι ἀναγνώσται αὐτὸ ἔχουν συγκρατήσει, τὴν χριστιανικὴν αὐτοκατηγορίαν. Ἔ, λοιπόν, ποιὸς θὰ τὸ ἐπίστευε, ὅτι ἡ αὐτοκριτικὴ αὐτὴ ἀποτελεῖ κάτι χαρακτηριστικὸν τῆς στροφῆς ὄλης τῆς χριστιανωσύνης! Τὸν περασμένον Ὀκτώβριον ἕνα καθολικὸν γερμανικὸν περιοδικὸν «Mann in der Zeit» διενήργησε μεταξὺ τῶν ἀναγνωστῶν του μίαν ἔρευναν ἐπὶ τοῦ ἐξῆς θέματος : «Διατί οἱ εὐσεβεῖς χριστιανοὶ εἶναι πολλάκις τόσοσ ἀντιπαθητικοί;» Μόλις προεκήρυξε τὴν ἔρευναν αὐτὴν τὸ ἐν λόγῳ περιοδικόν, ἐγέμισαν αἱ σελίδες του ἀπὸ ἀπαντήσεις. Καὶ αἱ ἀπαντήσεις εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον (ὄχι πάντοτε) ὑπόδειγμα εἰλικρινείας. Πρῶτον, γίνεται χωρὶς περιστροφὰς πλήρης ἡ ἀναγνώρισις τοῦ γεγονότος αὐτοῦ, ὅτι οἱ εὐσεβεῖς χριστιανοὶ εἶναι πολλάκις ἀντιπαθητικοὶ ἄνθρωποι. Δεύτερον, ὁμολογεῖται ὅτι θεθαίως πολλάκις ἡ ἀντιπάθεια αὐτὴ ὀφείλεται εἰς τό: «εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν καὶ ὑμᾶς διώξουσιν», ἀλλὰ πολλάκις ὀφείλεται καὶ εἰς τὸ ὅτι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἐμφανίζουσιν τὴν εὐσεβειάν των, κυριολεκτικῶς κτυποῦν εἰς τὰ νεῦρα τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι, ἀπλούστατα, ζητοῦν μίαν στοιχειώδη συνέπειαν εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς ὑποσχέσεις καὶ τὰς διακηρύξεις.

Ἄλλὰ, δὲν χρειάζεται νὰ σᾶς κουράσωμεν. Ἄν ρίξετε μιὰ ματιὰ εἰς τὰ ἄρθρα «κατηγορῶ τοὺς χριστιανούς» ποὺ τώρα ἔχουν ἀναδημοσιευθῆ εἰς τὴν ἔκδοσιν Π. Μελίτη «Γιὰ ν' ἀνοίξη ὁ δρόμος», θὰ ἴδητε τὰ παράπονα τὰ ὁποῖα πράγματι ὁ μέσος ἄνθρωπος διατυπώνει εἰς ὅλα τὰ γεωγραφικὰ πλάτη καὶ εἰς ὅλας τὰς χριστιανικὰς ὁμολογίας. Διὰ νὰ τὰ ἀντιμετωπίσωμεν τὰ παράπονα αὐτὰ ὑπάρχουν δύο τρόποι : Ὁ ἕνας εἶναι νὰ τὰ ἀγνοήσωμεν. Καὶ ὁ ἄλλος εἶναι νὰ προσπαθῶμεν νὰ τὰ θεραπεύσωμεν. Ποῖος εἶναι ὁ χριστιανικώτερος

ἐκ τῶν δύο αὐτῶν τρόπων, ἅς κρίνη ὁ ἀναγνώστης.

« ΧΑΡΑΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΣ »

Μᾶς ἔχει δοθῆ ἤδη κατ' ἐπανάληψιν εὐκαιρία νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν τῶν ἀναγνωστῶν μας εἰς τὴν ἐργασίαν ποὺ ἐπιτελεῖται, χωρὶς θόρυβον ἀλλὰ μὲ πολλὴν καρποφορίαν, οὐσιαστικὴν καρποφορίαν, εἰς τὴν «Χριστιανικὴν Ἐνωσιν Ἐργαζομένην Νεολαίας» (Χ. Ε. Ε. Ν.). Ἦδη ἔχομεν μπροστὰ μας ἕνα τεῦχος ποὺ παρουσιάζει τὰ δέκα χρόνια τῆς ἐργασίας αὐτῆς.

Τὸ τεῦχος αὐτὸ εἶναι γεμᾶτο ἀπὸ ὑλικόν. Ἔχει ληφθῆ ἀπὸ ἐργασίαν, ποὺ γίνεται εἰς πολλοὺς τομεῖς καὶ ἀπὸ ὄλην τὴν Ἑλλάδα. Περιέχει θεθαίως καὶ ἄλλας ἐκδηλώσεις, ἀλλὰ, αὐτὸ θὰ ὑπογραμμίσωμεν ἡμεῖς εἶναι γεμᾶτο ἀπὸ ἐκδηλώσεις ἀγάπης ἐμπράκτου πρὸς τὸ ἐργατόπουλο καὶ πρὸς τὸ ἀγροτόπουλο. Συγκινεῖ πράγματι καὶ ἐνδυναμῶνει ἡ ἐμφάνισις τοῦ ἔργου τῆς Χ.Ε.Ε.Ν. ὡς ἔργου ζωντανῆς ἀγάπης πρὸς τὸ ἐργαζόμενο παιδί, πρὸς τὸν νέον ἐργάτην καὶ ἀγρότην, γενικώτερον, πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν. Ἡ Χ.Ε.Ε.Ν. ἐμφανίζεται ἀπὸ τὰ πράγματα ὡς ἕνας συμπαραστάτης ποὺ κάνει ὅτι ἡμπορεῖ διὰ νὰ ἔχη ὁ μόχθος τὴν συναντίληψιν, τὴν ἐξύψωσιν, τὴν χαρὰν.

Τὴν χαρὰν αὐτὴν θὰ ἠθέλαμεν ἰδιαιτέρως νὰ ἐξάρωμεν. Τὸ κεφάλαιον: «Χαιρόμαστε τὴ ζωὴ μας» ἀξίζει πράγματι νὰ τὸ προσέξῃ κανεὶς ἰδιαιτέρως εἰς τὸ βιβλίον αὐτό. Ἄλλὰ δὲν εἶναι μόνον τὸ ἐν λόγῳ κεφάλαιον. Δὲν εἶναι μόνον ὁ τίτλος τοῦ ὅλου τεύχους «Δέκα χρόνια χαρᾶς καὶ ἐργασίας». Εἶναι ἀκόμη καὶ ἡ ἐξυπνάδα μὲ τὴν ὁποῖαν εἶναι γραμμένο τὸ βιβλιαράκι, ἐξυπνάδα ποὺ δείχνει μυαλὸ εὐρύ, ὕφος ποὺ προδίδει χαρούμενον ἔργον. Καὶ μόνον δι' αὐτὴν ἀξίζει νὰ πάρῃ κανεὶς καὶ νὰ διαβάσῃ τὸ τεῦχος. Θὰ συιστούσαμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας νὰ τὸ κάμουν καὶ θὰ εὐχηθῶμεν μὲ ὄλην μας τὴν καρδιά εἰς τὴν Χ.Ε.Ε.Ν. πολλὰς δεκαετίας καὶ ἀντιστοιχῶς πολλὰ τοιαῦτα πανηγυρικὰ τεύχη!

Z. N.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΝ
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Ἄγαπηται «Ἀκτίνες»,

Παρακαλῶ ὅπως δημοσιεύσετε ὅτι συνεστήθη ἐν Κυπριασίᾳ καὶ ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ Πρωτοδικείου Κυπριασίας σωματεῖον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Σύλλογος διὰ τὴν προστασίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ χωριοῦ» τοῦ ὁποῦ σκοπὸς εἶναι α) ἡ μελέτη τῶν προβλημάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ χωριοῦ, τοῦ ἐθνικοῦ αὐτοῦ φρουρίου τῶν ἐθνικῶν καὶ χριστιανικῶν ἡμῶν παραδόσεων, βαλλομένου ἤδη ἀπὸ τὰ ρεύματα τῆς ἀστυφιλίας καὶ τῆς μεταναστεύσεως εἰς βαθμὸν ἐπικίνδυνον διὰ τὴν ἐθνικὴν καὶ κοινωνικὴν ἐξέλιξιν. β) Ἡ ἔρευνα τῶν αἰτίων, τὰ ὅποια προκαλοῦν τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ χωριοῦ ἀπὸ πλουσίους καὶ πτωχοὺς, ἀναχωροῦντας δι' ἀνεύρεσιν καλυτέρας τύχης εἰς τὴν πρωτεύουσαν καὶ τὰς μεγαλόπολεις καὶ ἄλλων εἰς τὸ ἐξωτερικόν, χωρὶς νὰ εἶναι καθόλου θεοαία ἢ εὐτυχία τῶν εἰς τὸν νέον δρόμον τῶν. γ) Ἡ ἀνάπτυξις εἰς τὸν πληθυσμὸν τῆς ὑπαίθρου τῶν κινδύνων ποῦ ἀκολουθοῦν τὴν ζωὴν ἐκεῖνων ποῦ ἐγκαταλείπουν τὸ χωριὸν τῶν καὶ ἐγκαθίστανται εἰς τὴν πρωτεύουσαν καὶ τὰς μεγαλόπολεις. δ) Ἡ διακίνησις εἰς τὸ πανελληνίον ὅτι Ἑλλάδα δὲν εἶναι μόνον ἡ Ἀθήνα, ἀλλὰ Ἑλλάδα εἶναι πρῶτα-πρῶτα τὰ χωριά μας, ὅπου ἡ ρίζα καὶ τὸ θεμέλιον τῆς Πατρίδος, ἡ πηγὴ τῶν ιδανικῶν τῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς, ἡ ἀσφάλεια κατὰ πάσης περιπέτειας τοῦ ἔθνους, ἡ ἀσφάλεια κατὰ παντὸς ρεύματος ἀνεδαφικοῦ. ε) Ἡ διακίνησις εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν ὅτι εἶναι ὑπερτάτη ἐθνικὴ ἀνάγκη ἰδιαιτέρας προσοχῆς ὅλων τῶν ἐκαστοτε κυβερνήσεων τῆς χώρας διὰ τὰ προβλήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ χωριοῦ, ὡς αὐτοτελοῦς ἐθνικοῦ θέματος, ἀξιοῦντος δικαίαν διανομὴν τοῦ ἐθνικοῦ ἐισοδήματος μεταξὺ τῶν μεγαλόπολεων καὶ τοῦ χωριοῦ, ἄμεσον προτεραιότητα ἐπιλύσεως τῶν ζητημάτων του, ἔναντι τῆς κρατούσης ἀνέκαθεν τακτικῆς τῆς ἐπιλύσεως πρῶτον τῶν προβλημάτων τῶν ὀργανωμένων τάξεων τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν μεγαλόπολεων καὶ κατὰ δευτέρον λόγον τῶν ζωτικῶν προβλημάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ χωριοῦ. στ) Ἡ μελέτη τῶν συνθηκῶν διαβιώσεως τῶν ἀγορῶν ἀπὸ οικονομικῆς, κοινωνικῆς καὶ ἐκπολιτιστικῆς ἀπόψεως καὶ ἡ εἰσήγησις εἰς τοὺς ἀρμοδίους τῶν μέτρων βελτιώσεως, θεραπείας καὶ ἀνιψώσεως τοῦ ὅλου βιοτικοῦ καὶ ἐκπολιτιστικοῦ ἐπιπέδου αὐτῶν. ζ) Ἡ ἔρευνα τῶν αἰτίων ἅτινα ἐπέφερον πνευματικὴν ἐρήμωσιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἵπαιθρον λόγῳ παντελοῦς ἐλλείψεως πνευματικῆς τροφῆς, ἀπαραίτητου εἰς τὴν ζωὴν τῶν Ἑλλήνων. Ἡ μελέτη τῶν συνθηκῶν διαπαιδαγωγήσεως, μορφώσεως καὶ πνευματικῆς καλλιουργίας τῶν κατοίκων τῆς ὑπαίθρου, διψόντων πνευματικὴν τροφήν, μόρφωσιν καὶ παιδείαν. η) Ἡ μελέτη τῆς ὅλης διαπαιδαγωγήσε-

ως τῆς νεολαίας τοῦ χωριοῦ κατὰ τὴν ἐξωσχολικὴν καὶ μετασχολικὴν αὐτῆς περίοδον, εὐρισκομένων ἤδη τῶν νέων τοῦ χωριοῦ εἰς ἔρημον πληρὴ κινδύνων, χωρὶς καμμίαν ὑπεύθυνον πνευματικὴν κατεῦθυνσιν καὶ ὀδηγίαν, ἀναπυσομένων χωρὶς τὰ δημοτικὰ μας τραγούδια, χωρὶς χορούς, σπανίως μὲ ἑλληνικοὺς χορούς, χωρὶς ὀμιλίας, χωρὶς ἐκδρομὰς, μέσα εἰς τὰ καφενεῖα μὲ τραγούδια τοῦ ὑποκόμου τῶν μεγαλόπολεων καὶ μὲ ἄσμενα καὶ ἀνήθικα ἔντυπα ἐλευθέρως κυκλοφοροῦντα καὶ θ) Ἡ ἀνάπτυξις εἰς τοὺς ἀρμοδίους κρατικούς λειτουργοὺς τῆς ἀνάγκης νὰ προσέξῃ τὸ Κράτος εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις του τὸ Ἑλληνικὸν χωριό, ὡς τὸν κυριώτερον θεματοφύλακα τῶν ἱερῶν καὶ τῶν ὁσίων τοῦ ἔθνους, ὅπου τρέφονται καὶ μεγαλύνουν οἱ πολεμισταὶ τῆς Πατρίδος, οἱ ἰδεολόγοι ὑπερασπισταὶ τῆς ἐλευθερίας μας ἔναντι ὅλων τῶν ἐχθρῶν μας, οἱ ἀκοίμητοι ἐθνοφύλακες μὲ τὸ χαμόγελο στὰ χεῖλη, ἐκεῖνοι ποῦ ἐργάζονται καὶ παράγουν καὶ προσφέρουν εἰς τὸ ἔθνος καὶ τρόφιμα καὶ ἀνεξάντλητον αἰσιοδοξίαν.

Μετὰ τιμῆς

ΚΟΣΜΑΣ ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ ἈΡΝΗΣΙΣ ΠΟΥ ΦΕΥΓΕΙ;

Κύριε Διευθυντά,

Ἡ ἄρνησις ποῦ φεύγει ἢ ἄλλα παρεμφερεῖς φράσεις εἶναι συχναὶ εἰς τὰς σελίδας τῶν «Ἀκτίνων». Ὅλοι σχεδὸν δὲ οἱ μελετηταὶ σὰς ἔχουν πεισθῆ ὅτι πράγματι ἡ ἄρνησις ἀνήκει πλέον εἰς τὴν ἱστορίαν. Καὶ εἰς τοῦτο συνετέλεσε τὰ μέγιστα ἡ περιφημοῦς «Διακίνησις».

Τελευταίως ὅμως, μετὰ τὴν «Διακίνησιν», μεταξὺ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ κυκλοφορεῖ ἡ «Παγκόσμια ἱστορία» τῆς Ἀκαδημίας τῆς Ε.Σ.Σ.Α. Ἀδτι, γίνω ἀπὸ τὰ μεταφυσικὰ προβλήματα τῆς γενέσεως τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν λύσιν τὴν διδομένην ὑπὸ τῆς «Διακινήσεως». Οἷτω π. χ. ὑποστηρίζεται ὅτι ὁ ἀνθρώπος προῆλθεν ἐξ ἐστικτικῶς ἀπὸ τὸν ἰχθῦν!

Ἐφ' ὅσον λοιπὸν οἱ ἀκαδημαϊκοὶ ἀσπάζονται τοιαύτας θεωρίας, ἐφ' ὅσον ἐν πάσῃ σοβαρότητι περιέχονται τοιαῦται θεωρίαι εἰς «ἐπιστημονικὰ» συγγράμματα, διερωτᾶται κανεὶς: ἡ ἄρνησις ἔφυγε ἢ ὑπὸ νέαν μορφήν κἀμνεῖ τὴν ἐμφάνισιν τῆς ἀπειλοῦσα τὸ κοσμοθεωρικῶν χριστιανικῶν οἰκοδόμημα;

Καὶ πρὶν τελειώσω θὰ ἤθελα νὰ προσθέσω τοῦτο: μὴ ποῦμε ὅτι ἡ ὡς ἄνω «Παγκόσμια ἱστορία» μελετᾶται μόνον ὑπὸ ἐπιστημόνων ἱκανῶν νὰ ἐκτιμῆσουν τὴν σοβαρότητα καὶ τὴν ἀλήθειαν τῶν ἐκεῖ ἐκθεθειμένων. Διαβάξεται ἀπὸ ἀνθρώπους ἀπλοϊκοὺς, ὀλίγων γνώσεων, εἰς τοὺς ὁποίους μεταβάλλεται εἰς ἰσχυρὸν ὄπλον, μὲ τὸ ὅποιον ὄχι μόνον... κατοχυρώνονται κοσμοθεωριακῶς, ἀλλὰ καὶ μάχονται μὲ φανατισμὸν διὰ τὴν διάδοσιν τῶν ἰδεῶν τους.

Μετὰ τιμῆς

Α. Μ.

Η ΕΚΘΕΣΙΣ ΣΟΛΩΜΟΥ

Ἄγαπητὲς «Ἀκτίνες»,

Τὸ Γαλλικὸν Ἰνστιτούτον Ἀθηνῶν, Σίνα 29, ἄνοιξε ἀπὸ τῆς 12 Δεκεμβρίου τῆς φιλόξενης αἰθροῦσός του, γιὰ νὰ παρουσιάσῃ στὸ κοινὸν τὴν θαυμασίαν Ἐκθεσὶ Σολωμοῦ.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὅλα εἶναι ἄριστα τακτοποιημένα καὶ βαλμένα στὴ θέσιν τους. Ἐκείνοι ποὺ φρόντισαν γι' αὐτὴ τὴν Ἐκθεσὶ ἀποδεικνύεται ὅτι ἔχουν ἀγάπην πρὸς τὸν Σολωμό. «Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἄξια θαυμασμοῦ καὶ ἐπαίνου.

Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖο, κατὰ τὴν γνώμην μου, λείπει εἶναι ἡ παράλειψις στοιχείων, τὰ ὁποῖα ἀποδεικνύουν τὴν θρησκευτικότητά τοῦ ἔθνικοῦ μας ποιητῆ. Πιστεύω πὼς καὶ τὰ ὑπάρχοντα στοιχεία — ὅσα ἀναφέρονται γιὰ τὴν θρησκεία — εἶναι πολὺ λίγα.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ Ἐκθεσὶς Σολωμοῦ θὰ διαρκέσῃ πολλοὺς μῆνες καὶ θὰ περιοδεύσῃ στὶς ἐπαρχίας καὶ στὶς πόλεις τοῦ ἐξωτερικοῦ. Μὲ αὐτὴ λοιπὸν τὴν εὐκαιρία, τῆς μεγάλης διαρκείας τῆς Ἐκθέσεως, εἶναι δυνατὸν νὰ διορθωθῇ αὐτὸ ποῦ οὕτε κἀν ἔγινε, καὶ ἀκόμη νὰ περιληφθῇ καὶ ἡ συμβολὴ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καθὼς καὶ τῆς Θεσσαλονίκης, ἡ ὁποία συμβολὴ εἶχεν ἐπίσης παραλειφθῆ.

Πιστεύω ὅτι αὐτὰ εἶναι σημαντικὰ καὶ γι' αὐτὸ τὰ ἀναφέρω, χωρὶς νὰ μειώσω καθόλου τὴν αἰετιλογὴν συμβολῆ τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου στὴν ἐπέτειο τῆς ἑκατονταετηρίδος τοῦ Σολωμοῦ.

Μετὰ τιμῆς
ΓΙΑΝΝΗΣ Ν ΣΚΑΡΕΝΤΖΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΟΝΩΝ ΤΟΥ ΑΓ. ΟΡΟΥΣ

Κύριε Διευθυντά,

Εἰς τὸ ὑμέτερον περιοδικὸν («Ἀκτίνες» 1957 σελ. 289 ἐπ.) ἔδημοσιεύθη ἄρθρον τοῦ ἄλλοτε Γάλλου πρεσβευτοῦ ἐν Ἀθήναις De Vaux st Cyr ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ὁρθόδοξος ἑλληνικὴ ἐκκλησία», εἰς τοῦτο δὲ ἀναφέρονται τινὰ περὶ τοῦ ἔν Ἁγίου Ὁροῦ κακοποιήσαντος καθεστῶτος, εἰς τινὰ σημεῖα ὅμως τὰ ἐκεῖ γραφόμενα δὲν ἀναποκρίνονται πρὸς τὴν ἀλήθειαν, νομιζομεν δὲ ὅτι σκόπιμον εἶναι νὰ θίξωμεν τὰ σημεῖα ταῦτα, ἐφ' ὧν καὶ μόνων θὰ ἐπεκτείνεται ἡ παρούσα, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς ἄλλα συναφῆ ζητήματα ἐκ τῶν λίαν ἐνδιαφερόντων, τὰ ὁποῖα γεννῶνται ἐπὶ τοῦ νομικοῦ καθεστῶτος τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

Α) Ἀναφέρεται (ἐνθ' ἂν. σελ. 294) ὅτι «τὰ περισσώτερα μοναστήρια καὶ ἐρημητήρια εἶναι ἑλληνικά. Ὑπάρχουν ὅμως ἐπίσης καὶ ῥωσικά μοναστήρια... ἐπίσης δὲ καὶ βουλγαρικά καὶ σερβικά». Κατὰ τὸ ἄρθρον 103 παράγρ. 2 τοῦ Συντάγματος καὶ 1 τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τοῦ κυρωθέντος διὰ τοῦ

Ν. Δ. τῆς 10-9-1926 αἱ μοναὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους εἶναι 20, ἐξ αὐτῶν δὲ 1 εἶναι Ῥωσικὴ (ἡ Μονὴ τοῦ Ῥωσικοῦ ἢ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος), 1 Βουλγαρικὴ (ἡ Μονὴ τοῦ Ζωγράφου) καὶ 1 Σερβικὴ (ἡ τοῦ Χελανδαρίου), 17 δὲ ἑλληνικαί. Δὲν εἶναι ὡς ἐκ τούτου ἄρθρον ὅτι ὑπάρχουν πλείονες μοναὶ ῥωσικαί, βουλγαρικαί καὶ σερβικαί.

Β) Ἀναφέρεται ὅτι «κάθε μονὴ ἀποστέλλει εἰς τὴν πρωτεύουσάν ἕνα ἀντιπρόσωπον καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτοὶ διορίζουν 4μελῆ ἐπιτροπὴν μὲ ἐπὶ κεφαλῆς ἕνα πρόεδρον, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν». Κατὰ τὸ ἄρθρον 11 τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τοῦ Ἁγίου Ὁρους «ἡ Ἱερὰ Κοινότης τοῦ Ἁγίου Ὁρους... ἀποτελεῖται ἐξ εἰκοσίων ἀντιπροσώπων τῶν Ἱερῶν Μονῶν, ἀνὰ ἕνα ἐξ ἑκάστης αὐτῶν...». Ἐκτὸς τῆς εἰκοσαμελοῦς Ἱερᾶς Κοινότητος ὑπάρχει ἡ τετραμελὴς Ἱερὰ Ἐπιστοσία, ἥτις καταρτίζεται οὐχὶ ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος, ἀλλ' ὑπ' ἀντιπροσώπων ἐκλεγομένων ὑπὸ τῶν 4 μονῶν τῆς τετραδος, ἡ ὁποία ἀσκεῖ τὸ ἔτος τοῦτο τὴν Ἐπιστοσίαν. Κατὰ τὸ ἄρθρον 28 τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου «πρὸς τοῦτο ἀποστέλλεται κατ' ἔτος παρ' ἑκάστης Μονῆς ἑκάστης τετραδος ἐν πρόσωπον κεκτημένον προσόντα, οἷα καθορίζονται καὶ διὰ τοῦς ἀντιπροσώπους τῶν Μονῶν... Ὁ δὲ πρῶτος τῆ τάξει ἑκάστης τετραδος φέρει τὸν τίτλον Πρωτεπιστάτης, εἶναι πρόεδρος τῆς Ἐπιστοσίας καὶ κρατεῖ τὴν τοῦ Πρώτου ῥάβδου».

Γ) Ἀναφέρεται εἰς τὸ ἄρθρον ὅτι «ὁ Πρόεδρος, ὁ ὁποῖος διορίζεται διὰ μίαν πενταετίαν, φέρει τὸν τίτλον «Πρῶτος τοῦ Ἁγίου Ὁρους». Κατὰ τὸ ἄρθρον 28 τοῦ Κ. Χ. ἡ θητεία τῶν μελῶν τῆς Ἱερᾶς Ἐπιστοσίας καὶ τοῦ Προέδρου αὐτῆς εἶναι ἐνιαυτοὶ καὶ οὐχὶ πενταετίες.

Μεγάλῃ εἶναι ἡ ἐπιθυμία νὰ ἐπεκταθῶμεν εἰς συναφῆ θύματα, τὰ ὁποῖα γεννῶνται ἐν προκειμένῳ, περιοριζόμεθα ὅμως εἰς τινὰ σημεῖα τοῦ ἀνωτέρω ἔσοδου, τὸ ζήτημα δὲ τοῦ νομικοῦ καθεστῶτος τοῦ Ἁγίου Ὁρους δέον ν' ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον ἰδιαίτερας ἐρεῦνης.

Εὐχαριστῶν

ΝΙΚ. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ

Δικηγόρος

ΕΙΣ ΤΑΣ ΦΥΛΑΚΑΣ ΩΡΩΠΟΥ

Ἀξιότιμον Διευθύνσιν Περιοδικοῦ «Ἀκτίνες».

«Ἐν φυλακῇ ἤμην καὶ ἤλθετε πρὸς με».

Οἱ λέξεις αὐτὲς μετὰ τὴν συγκινητικὴν τους τρυφερότητα καὶ τὸ ἀπέραντο σὲ ἔκτασιν νόημα προσλαμβάνουν — δὲν τὸ νομίζετε; — μεγαλότερη σημασίαν τῆς ἡμέρας αὐτῆς, ποῦ πλησιάζει ἡ γέννησις τοῦ Μεγάλου Ἀυτοκράτορος.

Εἶναι μιὰ παλιὰ συνήθεια, δικαιομένη ἀπὸ τὴν μεγάλην ἡμέραν, δικαιολογημένη ἀπὸ τῆς μεγαλότερας ἀνάγκης, νὰ προσέρχεται ὁ κόσμος (καὶ ὁ πλούσιος, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀδύνατος οικονομικὰ) κοντὰ στὸν ἀδύνατον, κοντὰ στὸν κυνηγημένον ἀπὸ τὸ κατάρρευμα τῆς μοίρας του.

Δὲν ἔχει τὴν ἔννοια αἰτήσεως «οἰκονομικῆς ἐνίσχυσεως» πρὸς τοὺς κρατούμενους τῶν προτύπων φυλακῶν Ὁρωποῦ, ὅπου εὐρίσκονται περιορισμένοι οἱ καλύτεροι, ὅπως πιστεύει τὸ Ἔμπουργεϊον, «κρατούμενοι». Δὲν ζητοῦν λοιπὸν οἰκονομικὴν ἐνίσχυση οἱ κρατούμενοι, ἄσχετα ἂν πολλοὶ ἀπ' αὐτούς, τὸ σύνολο σχεδόν, θὰ εἶχεν ἀνάγκη καὶ μᾶς ἔστω δραχμῆς, γιὰ νὰ συμπληρώσῃ κάτι τὶς ἄγιες αὐτὲς ἡμέρες.

Δὲν ἔχει τὴν ἔννοια αἰτήσεως ἐνίσχυσεως εἰς τροφᾶς καὶ εἰς γλυκίσματα ἂν καί, μὴ μᾶς θεωρησέτε ἄπληστους, αἰσθανόμεσθε ὅλοι τὴν ἀνάγκη νὰ συμπληρώσωμε τὸ περιορισμένο, ἀπὸ λόγους ἀδυναμίας τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ, διαιτολόγιό μας.

Καὶ τὴν πρώτην, τὴν οἰκονομικὴν, καὶ τὴν ἄλλην, τὴν εἰς τροφίμα καὶ εἰς γλυκίσματα ἐνίσχυση, τὶς θεωροῦμε πὼς ἀρμόζον καὶ πὼς ἐπιβάλλεται νὰ παρασχεθῶν πρὸς τὶς πολλὰς χιλιάδες τῶν φτωχῶν παιδιῶν, πρὸς τὶς πολλὰς χιλιάδες τῶν ἀπόκληρων τῆς ἀνοργάνωτης ἀκόμη κοινωνίας μας, πὺρ προηγοῦνται εἰς συμπάθεια καὶ στοργή.

Ἄλλο εἶναι τὸ νόημα τῆς σημερινῆς μου αἰτήσεως, πὺρ γράφεται γιὰ λογαριασμὸ τῶν κρατούμενων τῶν φυλακῶν Ὁρωποῦ, αὐτοῦ τοῦ ὑπερόχου συγκροτήματος ἐγκραταστάσεων, πὺρ μόλις ἐκτίστηκαν, αὐτοῦ τοῦ ὥραίου στήν πράξιν συστήματος ἐφαρμοσμένης ποινικῆς δικαιοσύνης, πὺρ τιμᾶ τὴν Ἑλλάδα καὶ πὺρ θεωρεῖται ὑπόδειγμα (ναί, ὑπόδειγμα!) γιὰ τὶς ξένες νομοθεσίας.

Τὸ περιεχόμενο καὶ ἡ βαθύτατη παράκληση τῆς ἔπιστολῆς μου εἶναι αὐτὰ:

Χρειαζόμεσθε βιβλία. Βιβλία πολλά.

Τὰ λίγα βιβλία πὺρ ἡ ἐπιμελημένη φροντίδα τοῦ Διευθυντοῦ διάλεξε, μέσα στὰ περιορισμένα ὅρια τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς φυλακῆς, δὲν μᾶς ἐπαρκοῦν. Ἡ τ ἄ ν κ ἄ π ω ς ἀρκετὰ πρὶν δυὸ χρόναι, ὅταν ἀγοράστηκαν. Εἶ ν α ι κ ἄ π ω ς ἀρκετὰ γιὰ τοὺς δυὸ πρώτους μῆνες τῆς εἰσόδου τοῦ κρατούμενου στὴ φυλακή. Ἔπειτα;

Μά, πρὶν προχωρήσω, ἄς προσθέσω ὅτι ἡ τυπικὴ μόρφωση τῶν κρατούμενων βρῖσκεται μετὰ τοῦ ἐνδεικτικοῦ τῆς πώτης δημοτικοῦ καὶ

τῆς ἑκτῆς (τῶν περισσοτέρων, ἐννοεῖται, κρατούμενων). Ἄπ' αὐτὴ λοιπὸν τὴν παρένθεση προκύπτει καὶ τὸ θέμα γιὰ τὴν ἐπιβαλλόμενη ἀνάγκη τῆς συμπληρωματικῆς μορφώσεως τῶν πολλῶν.

Λοιπὸν: Ὅτε χρήματα, ὅτε φαγητά, ὅτε γλυκίσματα, ὅτε φρούτα. Ὅλα αὐτὰ σὲ λίγα λεπτὰ τῆς ὥρας, ἔστω καὶ σὲ λίγες ὥρες, θὰ ἀποτελοῦν ἀπλὲς ἀναμνήσεις (Καί, ἄλλωστε, εἶπαμε. Ἄλλοι τὰ ἔχουν ἀπόλυτη ἀνάγκη).

Κάνετε μου τὴν τιμὴν νὰ μὲ προσέξετε: Σᾶς παρακαλοῦμε νὰ μᾶς καταλάβετε, ὅταν σᾶς ζητοῦμε νὰ ἔλθετε κοντά μας νὰ δώσετε «εἰς τοὺς ἀδελφούς σας τοὺς ἐλαχίστους» τὴ χαρὰ τῆς μεγάλης, τῆς χαρὰ τῆς διαρκῆς μὲ τὴν ἀποστολὴ βιβλίων πολλῶν. Καί, ἀκόμη, σπόρων λουλουδιῶν. Γιὰ τὰ τελευταῖα, λίγα φακελάκια σπόρων μὲ τὶς ὁδηγίες τῶν μᾶς εἶναι ἀρκετά. Θὰ ἀναζητήσωμε αὔριο, τόση ὁμορφίαν...

Γιὰ τὰ βιβλία; Γι' αὐτὰ δὲν θέλομε νὰ διαθέσετε χρήματα. Γιατὶ ἂν διατεθῶν γιὰ μᾶς χρήματα, ἔτσι καταλήγομε νὰ ἀποκλεισώμε, νὰ στειρῶμε ἄλλες τάξεις, πὺρ ἔχουν ἀπόλυτη ἀνάγκη καὶ τῆς τελευταίας δραχμῆς.

Σκέπτομαι: Ὅλοι οἱ φοιτηταὶ καὶ γενικὰ οἱ περὶ τὰς «Ἀκτίνας» κύκλοι, θὰ ἔχουν βιβλία τοῦ Δημοτικοῦ καὶ τοῦ Γυμνασίου (μπορῶ νὰ πῶ διαθέσιμα), ἀλλὰ θὰ ἔχουν, πιθανόν, καὶ βιβλία ἄλλα πὺρ θὰ μπορούσαν νὰ τὰ θεωρήσουν διαθέσιμα.

Τὰ εἶπαμε ὅλα; Ὅχι. Ἄν μπόρεσα νὰ μεταδώσω τὸν πόνο καὶ τὸ συναίσθημα πὺρ μὲ διαποτίζει, τότε ἀπομένει τὸ ζήτημα τοῦ τρόπου ἀποστολῆς. Θὰ μπορούσαμε νὰ τὰ συγκεντρώσωμε στὰ γραφεῖα τῶν «Ἀκτίνας», καὶ ἀπ' ἐκεῖ εἰδοποιουμένη διὰ τῶν στηλῶν τοῦ περιοδικοῦ ἢ φυλακῆς, νὰ στείλῃ νὰ τὰ παραλάβῃ. Νὰ παραλάβῃ τὸ ἓνα, ἔστω, ἢ τὰ πολλὰ — τὰ πάρα πολλὰ βιβλία, μεταξὺ τῶν ὁποίων, βέβαια, καὶ παλαιούς, ἔστω ἑλλειπτεῖς, τόμους τῶν «Ἀκτίνας».

Μὲ τὴν παράκληση νὰ δεχθῆτε τὶς καλύτερες εὐχὲς μου. Σᾶς χαιρετῶ μὲ λίγα εὐχαριστῶ γιὰ τὴν τιμὴ τῆς δημοσιεύσεως.

Ν. Κ
κρατούμενος

Ἡ πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ζωὴ τοῦ μηνὸς

ΤΟ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΑΘΗΝΩΝ

Οἱ πρόσφατες πληροφορίες διὰ τὸ Φεστιβάλ Ἀθηνῶν πρόκειται νὰ καταργηθῇ καὶ ν' ἀντικατασταθῇ μὲ φεστιβάλ ἀρχαίων ἑλληνικῶν τραγωδιῶν δὲν μᾶς βρῖσκει κατ' ἀρχὴν ἀντίθετος. Ὅπως εἶχαμε διαπιστώσει ἐπανειλημμένως, τὸ φεστιβάλ εἶχε ξεφύγει ἀπὸ τὸν βασικὸ ἑλληνικὸ του χαρακτήρα, καὶ ἀντὶ νὰ προβάλλῃ, ν' ἀξιοποιῇ καὶ νὰ ἐνθαρρύνῃ τὶς ἑλληνικὰς πνευματικὰς καὶ καλλιτεχνικὰς δυνάμεις, εἶχε γίνῃ ἐνα

ἐκλεκτὸ ἴσως, ἀλλὰ καὶ ἄχρωμο διεθνὲς δειγματολόγιο, πὺρ δὲν μπορούσε ν' ἀνταποκριθῇ, ὅσο θὰ ἔπρεπε τουλάχιστον, στοὺς πρωταρχικοὺς σκοποὺς του, τὸν καλλιτεχνικὸ, τὸν ἔθνικὸ καὶ τὸν τουριστικὸ.

Ἡ ἀλλαγὴ λοιπὸν ἦταν σκόπιμη καὶ ἀναγκαία. Ἀλλὰ ὄχι πάλι ἀπὸ τὸ ἓνα ἄκρο νὰ φθάσωμε στὸ ἄλλο. Οἱ ἑλληνικὲς τραγωδίαις — καὶ μάλιστα μὲ τὸν εὐστοχο τρόπο ἐρμηνείας, πὺρ παρουσιάζει τὸ Ἐθνικὸ μας Θέατρο — ἀξίζει καὶ πρέπει βέβαια ν' ἀποτελοῦν τὴν κυρία βάση

τοῦ φεστιβάλ. Δὲν μποροῦν ὅμως καὶ μόνο αὐτὲς νὰ καλύπτουν πλήρως τοὺς σκοποὺς του καὶ νὰ δλοκληρῶνουν τὸν ἑλληνικὸ τῶν χαρακτήρα.

Διαθέτουμε, εὐτυχῶς, καὶ σύγχρονες πνευματικὲς καὶ καλλιτεχνικὲς δυνάμεις, (στὸν μουσικὸν προπάντων τομέα, ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλους) πολὺ ἀξιόλογες καὶ σημαντικὲς, ἀρκετὲς μάλιστα καὶ μὲ διεθνή ἀναγνώριση καὶ κύρος. Γιατὶ λοιπὸν νὰ μὴ χρησιμοποιήσουμε καὶ τὶς δυνάμεις αὐτὲς μαζί μὲ τὶς ἀρχαῖες ἑλληνικὲς τραγωδίαι, γιὰ νὰ συνθέσουμε καὶ νὰ παρουσιάσουμε μίαν ὅσο τὸ δυνατόν πληρέστερη εἰκόνα τῶν πνευματικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν δυνατοτήτων τῆς χώρας μας καὶ νὰ δώσουμε στὸ Φεστιβάλ τὴν ἐθνικὴ μορφή, τὴν αἴγλη καὶ τὴν ἀξία, ποὺ πρέπει νὰ ἔχη;

Η ΕΚΘΕΣΗ ΣΟΛΩΜΟΥ

Πάλι θὰ ἐπαινέσουμε τὸ Γαλλικὸ Ἰνστιτοῦτο. Καὶ τὸ κάμνουμε μὲ πολλὴ χαρὰ, ἐπειδὴ τοῦ ἀξίζει. Ἡ «Ἐκθεση Διονυσίου Σολωμοῦ», ποὺ ὄργάνωσε μὲ τὴν ἐκκαρία τῆς ἐκατονταετηρίδος τοῦ ἐθνικοῦ μας ποιητοῦ, ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὶς καλύτερες καὶ σημαντικότερες προσφορὰς στὸν τιμητικὸ ἑορτασμὸ τῆς μνήμης του ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ Ἔθνος. Καὶ ἡ προσφορὰ αὐτὴ παίρνει μεγαλύτερη ἀκόμη ἀξία ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι προέρχεται ἀπὸ ἓνα ἕξνο ἴδρυμα, ποῦ, βεβαίως γιὰ μίαν ἀκόμη φορὰ τὴν θαθεῖα καὶ γνήσια φιλελληνικότητά του, ἀφιέρωσε μὲ προθυμία καὶ ἐνθουσιασμὸ, μὲ γνώση καὶ συστηματικότητα, ὅν δλόκληρα χρόνια προεργασίας, γιὰ νὰ παρουσιάσῃ κατὰ τὸν ὅσο τὸ δυνατόν πληρέστερο τρόπο τὴν ὥρα καὶ πολὺτιμη ἔκθεση.

Προσωπικὰ κειμήλια τοῦ Σολωμοῦ (βιβλία, εἰκόνας, διάφορα ἄλλα ἀντικείμενα, ποὺ τὰ χρησιμοποιεῖ ὁ ἴδιος)· πίνακες καὶ φωτογραφίες, ποὺ σχετίζονται μὲ τὴ ζωὴ, τὴν μόρφωση, τὴν προσωπικότητά του καὶ τὸ ἔργο του· πολὺτιμα, ἀρκετὰ μάλιστα καὶ ἀνέχδοτα, χειρογράφα του· φωτογραφίες, λιθογραφίες καὶ σκίτσα, ποὺ παρουσιάζουν τὴ Ζάκυνθο καὶ τὴν Κέρκυρα κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς ζωῆς του, ὅπως καὶ τὸ ἀγώνιζόμενο Μεσολόγγι, ποὺ τὸν εἶχεν ἐμπνεύσει· ἔλα αὐτὰ, μαζί καὶ μὲ διάφορα ἄλλα ἐκθέματα, τακτοποιημένα ὅλα μὲ ξεχωριστὴ φροντίδα καὶ μεθοδικότητα, συνθέτουν τὴν πὺ ζωντανὴ καὶ χαρακτηριστικὴν εἰκόνα τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς ἀτμοσφαιρᾶς, τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ τοῦ ψυχικοῦ κλίματος, μέσα στὰ ὁποῖα εἶχε διαμορφωθῆ ἡ ποιητικὴ φυσιογνωμία καὶ εἶχεν ἐκδηλωθῆ ἡ δημιουργικὴ πνοὴ τοῦ ἐθνικοῦ μας ποιητοῦ.

Συγχαίρουμε καὶ εὐχαριστοῦμε τὸ Γαλλικὸ Ἰνστιτοῦτο γιὰ τὴν ὥρα καὶ πρωτοβουλία του καὶ τὴν λαμπρὰ πραγματοποιήσῃ της.

Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΤΗΣ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

Ἀπὸ τὶς διάφορες ἄλλες ἑορταστικὲς ἐκδηλώσεις, ποὺ ἀφιερώθηκαν στὴν μνήμη τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ, ἀξίζει νὰ ξεχωρίσουμε καὶ ν' ἀναφέρουμε μὲ ἰδιαίτερη τιμὴ τὴν ὁμιλία τοῦ κα-

θηγητοῦ κ. Π. Μπρατσιώτη στὴν ἔκτακτη συνεδρίαση τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, μὲ θέμα τὴν θρησκευτικότητα τοῦ ἐθνικοῦ μας ποιητοῦ.

Ἐπειτα ἀπὸ μιὰ θαυμάσια εἰσαγωγή, ποὺ ἀνέπτυξε καὶ ἀπέδειξε τὸν βαθὺ καὶ ἀναπόσπαστο σύνδεσμο τῶν δύο πνευματικῶν ἀξιῶν, τῆς Θρησκείας καὶ τῆς Τέχνης, καθὼς καὶ τὴν ριζικὴ καὶ δημιουργικὴ ἐπίδραση τῆς Θρησκείας καὶ μάλιστα τῆς Χριστιανικῆς στὴν πρόοδο καὶ στὴν ἀκμὴ τῶν διαφόρων μορφῶν τῆς Τέχνης, ὁ διακεκριμένος ὁμιλητὴς ἐτόνισε τὴν θαθεῖα θρησκευτικότητα τοῦ Σολωμοῦ, ἡ ὁποῖα, πηγάζοντας ἔμφυτα ἀπὸ τὴν καρδιά του, ἐκαλλιέργηθη καὶ ἔγινε μόνιμο δίωμά του καὶ σταθερὴ του πίστη ἀπὸ τὴν ὑψηλὴ θρησκευτικὴ καὶ ἐθνικὴ ἀπόσφαιρα τῆς ἐποχῆς του καὶ ἀπὸ τὴν μελέτη τῆς Ἀγίας Γραφῆς.

Ἔτσι οἱ κυριώτερες πηγὲς ἐμπνεύσεως τοῦ ποιητοῦ ὑπῆρξαν ἡ Θρησκεία καὶ ἡ Πατρίδα. Καὶ σὲ ὅλα σχεδὸν τὰ ποιήματά του, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὁ κ. Μπρατσιώτης ἐδιάβασε χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα, ἀκτινοβολεῖ ἡ πίστις στὸν Θεό, στὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς, στὴν μέλλουσα κρίση καὶ ζωὴ. Γι' αὐτὸ ὁ Διονύσιος Σολωμὸς ὑπέρηξε πραγματικὰ ἐθνικὸς ποιητῆς. Ἐξέφρασε κατὰ τὸν καλλιτεχνικώτερο τρόπο τὰ βαθύτερα θρησκευτικὰ καὶ ἐθνικὰ ἀισθήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Η ΚΙΝΗΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Νὰ καὶ μιὰ φορὰ ἐπιτέλους, ποὺ διαφευσθήκαμε στὶς ἀνηυχίες μας καὶ στὶς ἀπογοητεύσεις μας. Καὶ μάλιστα τόσο σύντομα. Στὴν περασμένη ἐπισκόπησή μας ἐσαρκάσαμε πικρὰ τὴν ἀκίνητη «κίνητη βιβλιοθήκη», ποὺ, ἀπὸ ἔλλειψη σωφροῦ, ἔμενε κλεισμένη σὲ κάποια κρατικὴ ἀποθήκη. Μὲ πολλὴν ὁμως τῶρα εὐχαρίστηση μαθαίνουμε ὅτι ἡ κίνητη αὐτὴ βιβλιοθήκη, ποὺ εἶναι πλουτισμένη μὲ 15.000 τόμους καὶ διαθέτει ἐπιπλέον καὶ κινηματογραφικὰ μηχανήματα, ἔκαμε τὴν πρώτη ἐξόρμησή της. Καὶ τὸ κυριώτερο καὶ σημαντικώτερο: ἐσημείωσε τὴν πὺ εὐοίωνη ἐπιτυχία.

Στὸ πρῶτο χωριό, ὅπου ἐφθασε τὸ αὐτοκίνητο τῆς βιβλιοθήκης — ἓνα χωριὸ τῆς Πελοποννήσου — τὴν ὑποδέχθηκε πρῶτα-πρῶτα ἡ «μαρίδα» καὶ ἡ γενικώτερη περιέργεια τῶν κατοίκων. Ἀλλὰ ὅταν ἔγινε γνωστὸ τὸ περιεχόμενο τοῦ αὐτοκινήτου καὶ ὁ σκοπὸς τῆς βιβλιοθήκης, ἡ περιέργεια ἔγινε γρήγορα ἐνδιαφέρον. Καὶ τὰ βιβλία ἔγιναν σὲ λίγο ἀνάσπαστα ἀπὸ τοὺς μαθητάς, τοὺς δασκάλους καὶ τοὺς γραμματισμένους τοῦ χωριοῦ.

Ἡ πρώτη ἐπιτυχία ἐσημειώθη. Καὶ ἡ ἴδια ἐπιτυχία ἐσυνεχίσθη καὶ στὰ ἄλλα χωριά. Οἱ 2.500 τόμοι τῆς πρώτης ἀποστολῆς ἔχουν ἤδη διατεθῆ στὸς φιλαναγνώστες τῶν χωριῶν (ἐπὶ ἐπιστροφῇ βέβαια, διότι ἡ βιβλιοθήκη εἶναι δαμειστική). Καὶ τὸ αὐτοκίνητο, ἀφοῦ ἐφοδιασθῆ μὲ νέο φορτίο βιβλίων, θὰ συνεχίσῃ τὴν περιο-

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΑΠΟ ΤΗ « ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΕΒΔΟΜΑΔΑ »

Ἡ «φοιτητικὴ ἑβδομάδα» ποὺ ὠργανώθηκε στὴν Ἀθήνα ἀπὸ τὶς 24 Νοεμβρίου μέχρι τὴν 1η Δεκεμβρίου 1957, σκοπὸ εἶχε νὰ προβάλῃ δημοσιώτερα τὰ προβλήματα μὰ καὶ τὶς δυνατότητες τοῦ φοιτητικοῦ κόμου.

Ἡ σκέψις γιὰ τὴν πραγματοποίησίν της ἦταν περίφημη, μὰ καὶ τὰ ὅσα θὰ εἶχαν νὰ ποῦν οἱ φοιτηταὶ στὸν κάθε Ἕλληνα σήμερα, εἶναι πολλὰ, τόσα, ὅσα ἡ δύναμις τῆς ζωῆς τῶν νέων ἀνθρώπων, τοποθετημένη μέσα στὸν πυρετὸ τῆς σύγχρονης πραγματικότητος, δημιουργεῖ.

Πλανιέται, ἴσως, ἀνάμεσα στοὺς πολλοὺς, μὰ κάποια ἐντύπωση γιὰ τὴν φοιτητικὴ ζωὴ, πὼς δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ μιά εὐκαιρία γιὰ λίγη μελέτη, ἀναζητήσι εὐκαιριῶν γιὰ φασαρία καὶ συλλαλητήρια, καὶ ἄρκετὸ χάσιμο χρόνου μέσα στὶς αἰθούσες τῶν παραδόσεων.

Τὴν ἀλήθεια αὐτῆς τῆς ἐντύπωσης δὲν ἐνδιαφέρονται νὰ τὴν σφυγμομετρήσουν. Πολὺ περισσότερο, δὲν ζήτησαν ποτὲ νὰ σκύψουν στὴν πραγματικότητά τῆ φοιτητικῆ, ν' ἀναζητήσουν τὰ προβλήματα τῶν νέων ἀνθρώπων ποὺ σπουδάζουν, τὶς ἀγωνίες,

τοὺς πόνους τοὺς. Αὐτὸ δὲν τὸ ἔκαναν μέχρι τώρα οἱ ἄρμόδιοι, γιὰτὶ νὰ τὸ ζητᾶμε ἀπὸ τοὺς πολλοὺς;

Μὰ ἔτσι, ἡ ἀνάγκη γιὰ νὰ μιλήσουν οἱ φοιτηταὶ, γινόταν ἐντονώτερη. Ἐξ ἄλλου τὰ ὅσα θὰ εἶχαν νὰ ποῦν θὰ ἀποτελοῦσαν μιά δυνατότητα πολὺτιμη, γιὰ νὰ κοιτάξῃ — ὅποιος ἐνδιαφέρεται νὰ κοιτάξῃ — τῆς πατρίδας μας τὸ αὐριο.

Καὶ ἡ «φοιτητικὴ ἑβδομάδα» μὰ καὶ ξεκίνησε μὲ ἓνα τέτοιο σκοπὸ, ξεκίνησε ἀναμφισβήτητα καλὰ. Πρέπει νὰ ἀναγνωρίσουμε στοὺς ὀργανωτὰς, πὼς ἡ σκέψις τοὺς ἦταν πραγματικὰ πολὺ καλὴ.

*

Σὰν σπουδαιότερη ἐκδήλωσις τῆς «φοιτητικῆς ἑβδομάδος» παρουσιάστηκε — στὶς ἀνακοινώσεις τουλάχιστο — τὸ φοιτητικὸ συνέδριο. Τὰ θέματα τοῦ προγράμματος τῶν συνεδριάσεων ἦταν ἄρκετὰ ἐνδιαφέροντα καὶ ἐντυπωσιακά. Βέβαια ἓνας παρατηρητὴς ποὺ θὰ ἤθελε νὰ ζητήσῃ καὶ κάποιον πνευματικώτερον νότα μέσα σ' ἓνα συνέδριο ἀνθρώπων «μορφωμένων», σίγουρα θὰ ἀπογοητευόταν ἀπὸ τὰ θέματα. Καὶ δὲν θὰ μπορούσαμε νὰ τοῦ ποῦμε τίποτε, ὅταν, λογικώτατα, θὰ προσπαθοῦσε νὰ μᾶς πείσῃ ὅτι σήμερα οἱ φοιτηταὶ δὲν ἔχουν καὶ

δεῖα του σὲ ἄλλα χωριά καὶ σὲ ἄλλες περιφέρειες.

Ἡ ἐπιτυχία αὐτὴ ἀπέδειξε μὲ τὸν πιὸ ἔμπρακτο καὶ τὸν πιὸ εὐχάριστο τρόπο πόσο ἡ Ἐπαρχία διαβᾷ γιὰ πλατύτερη μόρφωση καὶ ἀνώτερη πνευματικὴ καλλιέργεια. Μὲ τὸν εὐστοχο μάλιστα συνδυασμὸ τῆς βιβλιοθήκης μὲ τὴν προβολὴ καλῶν μορφωτικῶν καὶ ψυχαγωγικῶν ταινιῶν ἡ ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ ἐδρύνεται καὶ τονώνεται ἀκόμη περισσότερο. Καὶ αὐτὸ πιστεύουμε ὅτι θὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς ἄρμοδιους, γιὰ νὰ δώσουν μεγαλύτερη ἔκταση καὶ ἀνάπτυξη στὸν ὄρατο καὶ χορηγισμὸ θεσμοῦ.

ΟΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΤΕΓΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΩΝ

Πολὺ εὐστοχα καὶ πολλὴ αἴσια ἐγκαινιάσε ἡ Στέγη Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν μὰ σειρά πνευματικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν ἐκδηλώσεων, ποὺ θὰ παρουσιάσῃ κατὰ τὴν ἐφετεινὴν χειμερινὴν περίοδο

δο στὴν αἴθουσά της. Τὰ ἐγκαινία ἔγιναν μ' ἓνα ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρον ρεσιτὰλ πιάνου τῆς διακεκριμένης καλλιτέχνιδος Μαρίκας Παπαϊωάννου.

Μὲ τὴν ἐξαιρετικὴ τῆς τέχνης καὶ τὴν ἀνότηση πνοῆς ποὺ τὴν ἐμπνέει, γιὰ τὴν δονεῖ, ἡ ἐκλεκτὴ καλλιτέχνης ἔλαρισε, καὶ μὴν ἀκόμη φορὰ, στὸ ἀκροατήριό της μιά γνήσια μουσικὴ ἀπόλαυση καὶ μιά βαθιὰ καλλιτεχνικὴ συγκίνηση. Ἐκτὸς ἀπὸ συνθέσεις μεγάλων κλασσικῶν (Μπετόβεν, Σοπέν, Σούμπεργκ), ἔδωσε μὲ ἰδιαιτέρη στοργή, δύο ἔργα τοῦ Σκαλιώτα καὶ μὴν ἁρμονικὰ συνθεμένη ἐπιλογή ἀπὸ χοροὺς κυρίως τοῦ Χατζιδάκη, ποὺ μὲ τὰ ἐπιδέξια χέρια της καὶ τὸ θεομὸ τῆς αἰσθημα μπόρεσαν νὰ δεῖξουν ὅλη τὴ ζωντανία τους, τὴν ἀξία τους καὶ τὴν ὁμορφιά τους.

Ἐνθόμαστε καὶ ἐλπίζουμε νὰ σταθοῦν καὶ οἱ ἄλλες ἐκδηλώσεις τῆς Στέγης στὸ ἴδιο καλλιτεχνικὸ ἐπίπεδο.

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

πολλά πνευματικά ενδιαφέροντα, και δὲν μπορούν να ριζούν το βλεμμα τους λίγο πιο πέρα από τις ευκολίες οτις εξετασίες και την οικονομία στο εισιτήριο, που θὰ δαπανηθῆ γιὰ ταίγαρα;

Ήταντὼς ἡ τοποθέτησις μερικῶν προβλημάτων, πού ἀναμφισβήτητα ἀπασχολοῦν ἕνα μεγάλο ἀριθμὸ φοιτητῶν, καὶ ἡ ἀπόφασις τούτων συναδελφῶν ν' ἀσχοληθοῦν σοβαρὰ μὲ αὐτά, σὲ δημόσιες μαλίστα συζητήσεις, εἶναι στοιχεῖα πού ἀξιζοῦν πολλὴ ἐπιδοκιμασία.

Ἰπαιτιώθηκε κόπος, καὶ γιὰ τὴν προετοιμασία αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν προώπησιν τους μέσα σὲ τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ συνευρίου, πού πολλὲς φορές δὲν ὠφελοῦσε σὲ συγκέντρωσι προουχίς καὶ οἰερωικὴ μελέτη.

Ἦαι ἂν λυσοῦμε οὐτ' ὄφι καὶ τὴν ἐμθροῦκὴ μορφή πού ἔχει ὁ φοιτητικὸς συνδικαλισμὸς σὲ τὴν Ἑλλάδα, μποροῦμε καλύτερα νὰ οἰαπιστώσομε τὴν σπουδαίότητα πού εἶχε ἡ προσπάθεια τοῦ συνεδρίου.

Ἐθεσια ἡ ἐλλειψὴ πείρας ἦταν φανερὴ. Ὅχι πείρας συνευρίων — αὐτὴ ὕπηρε καὶ μαλίστα σὲ πολὺ ἀξιολογὸ ὠαθμὸ — πείρας ὅμως σὲ τὸ χειρισμὸ ἀνθρώπων καὶ θεμάτων.

Ἔτσι, τὸ συνέδριο ἐφτασε νὰ ταλαιπωρηθῆ σημαντικὰ σὲ τὸ ξεκίνημά του ἀπὸ μιὰ σειρά πολιτικῶν πού πέρασε ἀπὸ τὸ θῆμα του καὶ πού με τὸ προσήημα ἑνὸς χαιρετισμοῦ, ὄρηκε τὴν εὐκαιρία ν' ἀνοιχθῆ σὲ τὴν ἐκνευριστικὴ πολιτικολογία, στολισμένη μὲ αὐτὰ τὰ τόσο τεχνητὰ καὶ ἀνούσια σχήματα ἐξαρσεῶν ἔκλογικῶν.

Ἦαι οἱ καυμένοι οἱ φοιτηταί, ὄχι μόνον ἔδειξαν ἀνοχὴ σὲ μιὰ τέτοια κατάστασι, μὰ διεκοπταν καὶ τὶς συνευρίσεις τους γιὰ νὰ προσφέρουν τὸ θῆμα τοῦ συνεδρίου, σ' αὐτοὺς τους ἀνθρώπους, πού δὲν ἔχουν τὴ δυνατότητα νὰ πούν τίποτε περισσότερο ἀπὸ πρεεκλογικὲς ὑποσχέσεις.

Μὰ δὲν ἔλλειψαν καὶ τὰ ἐμπόδια, πού τὸ ἴδιο τὸ φοιτητικὸ στοιχεῖο προέβαλλε. Ἦ ἀπασχόλησις μὲ ἕνα πλῆθος μικροτήτων, οἱ φασαρίες γιὰ τὴν προδολὴ τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου φοιτητοῦ, πού ὄρηκε ἐκεῖ τὴν εὐκαιρία νὰ κἀνῆ λίγο θόρυθο, ἀλλὰ ἀκόμα καὶ αὐτὸς ὁ τόνος τῶν συζητήσεων τῶν συνέδρων, πού κυμαίνονταν μεταξὺ φωνῶν καὶ κραυγῶν, παρουσίαζε τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ συνεδρίου ἀρκετὰ ἀκατάλληλη γιὰ τὴν τοποθέτησι τῶν φοιτητικῶν προβλημάτων.

Πῶς ἂν ὕπαρξῆ σκέψις καὶ μελέτη καὶ συζήτησις, μὲ διαφωτιστικὴ ἀνταλλαγὴ γνωμῶν καὶ προτάσεων, μέσα σ' ἕνα σύνολο ἀνθρώπων πού δὲν μποροῦν οὔτε γιὰ λίγα λεπτὰ νὰ ἔρθουν σὲ κατάστασι ἡρεμίας καὶ τάξεως; Ὁ ἐκνευρισμὸς, ἡ ἐπίδειξις μιᾶς πολλῆς πρόχειρης ρητορικότητος, καὶ ἡ ἔλληλικωτάτη ἐπιβία, ἦταν οἱ καταστάσεις πού κυριαρχοῦσαν.

Καὶ ἐπειδὴ πολλὸς κόσμος, ἀπὸ μερικὰ τέτοια ἐξωτερικὰ στοιχεῖα, κρίνει τὶς οἰαστικώτερες δυνατότητες καὶ καὶ τὶς θαυότερες διαθέσεις μας, θὰ μποροῦσαν πολὺ ὠραία νὰ μᾶς πουν, ὅτι ἂν εἴμασταν ἀνθρώποι πού μαζευθήκαμε ἐκεῖ, ἐπειδὴ ποῦναμε τὰ φοιτητικὰ προβλήματα, καὶ θλοῦμε πραγματικὰ νὰ θροῦμε καὶ νὰ προωθήσομε τὶς λύσεις τους, δὲν θὰ δημιουργούσαμε τὴν κατάστασι πού δημιουργήσαμε. Καὶ δὲν ξέρω ἂν μπορῆ κανεὶς νὰ ἀντικρούση εὐκόλα τὴ λογικότητα μιᾶς τέτοιας ἐνστάσεως.

Τὸ συνέδριο διετύπωσε μερικὰ αἰτήματα, ἄλλα προσγειωμένα καὶ ἄλλα ἀρκετὰ ἀφελη. Τὰ περισσότερα ἀπραγματοποιήτα, ὄχι τόσο γιὰ λόγους οἰσίας, ὄσο γιὰ τὴν ἔλλειψι ἀνθρώπων μὲ κύρος, πού θὰ τὰ παρακολουθήσουν καὶ θὰ τὰ προωθήσουν ἀπὸ ἀληθινὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἀγάπη γιὰ τὸν φοιτητὴ. Βλέπετε, σὲς ἀνώτερες Σχολές τὸ γεγονὸς τῶν ἔκλογῶν τῶν προεδρείων τῶν φοιτητικῶν συλλόγων, ὄταν δὲν εἶναι φαιδρό, εἶναι ἐπουσιῶδες. Μὰ οἱ συνέπειες πού ἔχει αὐτὴ ἡ ἀντιμετώπισις εἶναι πολὺ θλιθερές καὶ τὶς ψηλαφοῦμε πρὸ πάντων σὲ εὐκαιρίες σάν τὴν «φοιτητικὴ ἔβδομάδα».

Εἶναι φανερὸ πῶς ὄλα αὐτὰ δὲν θέλουν νὰ χαρακτηρίσουν τὸ συνέδριο ἀποτυχημένο. Τὸ συμπέρασμά μας εἶναι, ὅτι εἴμαστε ἀκόμη πολὺ ἀνωριμοὶ γιὰ νὰ παρουσιάσομε κάτι ὠλοκληρωμένο σὲ περιπτώσεις τέτοιων φοιτητικῶν προσπαθειῶν. Καὶ ἡ ἀνωριμότητα αὐτὴ κλείνει σὲ τὸ νόημά της πολλὴ ἔλλειψι ὀργανώσεως καὶ μελέτης, διάθεσι γιὰ ξεπερασμά τοῦ ἑαυτοῦ μας πολὺ λίγη, καὶ κυρίως ἕνα ποσοστὸ πνευματικῆς φτώχειας ἀναμφισβήτητο.

✱

Καὶ αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς φτώχειας γίνεται πάντα πολὺ εὐκόλα φανερὸ. Μιὰ ἔκθεσι εἰκαστικῶν τεχνῶν πού στὴ διάρκεια τῆς φοιτικῆς ἔβδομάδος ἔγινε, ἔδωσε μαρτυρίες ἀδιάσειστες.

Μάταια προσπάθοσε νὰ ζητήση κανεὶς λίγη ψυχὴ, λίγη ἀληθινὴ τέχνη, μέσα στὰ ἐξαμβλωτικὰ μουτζουρώματα τῆς μοντέρνας τεχντροπίας. Ἀπὸ ἀνικανότητα ἢ μοντερνισμὸ — ἀδιόφορο — ὀδηγημένα αὐτὰ τὰ παιδιὰ, κλώτσησαν ὀλοφανερα καθε πνευματικὴ ὀμορφιά σὲ τὸ ξεκίνημα τῆς τέχνης τους. Ἀν ἐξαιρέση κανεὶς τὶς ἐλαογραφίες τοῦ Τύμφο, τὸ «κεφάλι μὲ κάρθουνο» καὶ δυὸ τρία ἀκόμη ἔργα, τὰ ὑπόλοιπα ἀπὸ ἄποψι καθαρὰ ἀισθητικὴ, ἦταν πολὺ δεῦτερα. Ὅσο κι ἂν προσπάθοσε νὰ τοὺς δώση κύρος τὸ μουσι ἢ οἱ φασορίτες τῶν καυμένων τῶν καλλιτεχνῶν, πού τριγυροῦσαν ἐκεῖ μέσα μαζεῦοντας τὰ εἰρωνικά χαμόγελα τῶν φοιτητῶν, ἡ ἀλήθεια εἶναι αὐτὴ. Ἦ τέχνη εἶναι ὁ καθρέφτης

της ψυχής και όταν η ψυχή είναι γυμνή από όμορφα, γυμνή θα είναι και η τέχνη, και δεν μπορεί καμιά τεχντροπία να καλύψει τη ντροπή της.

Σε μία γωνιά της εκθέσεως οι φοιτητικές εκδόσεις προσπαθούσαν να δώσουν μία πινελιά αίσιοδοξίας στην όλη υπόθεση. Φροντισμένες από φοιτητικά χέρια, θγαλμένες με φοιτητικά κεφάλαια, οι εκδόσεις αυτές μπορούσαν αληθινά πολλά να πούν στους καλλιτέχνες των εκθεμάτων. Νά τους δείξουν ένα πρότυπο δημιουργίας, δημιουργίας γνήσιας και αληθινής, ανθρώπων νέων στην καρδιά και στη δύναμη μία και έχει τη δυνατότητα να πη με την πένα τους, όσα δεν ώνειρεύτηκε ποτέ η δημιουργία του άκατανόητου εξαμβλωματισμού.

Η γωνιά των φοιτητικών εκδόσεων χρειαζόταν μέσα στην έκθεση. Γιατί πρόεβαλε επί τέλους και λίγη υγεία που υπέρχει μέσ' στον φοιτητικόκοσμο. Και είναι πολλοί που διψάνε για λίγο άγέρα υγείας. Στο κάτω κάτω έχουν και αυτοί τὰ δικαιώματά τους.

**

Και είναι καιρός να πούμε πώς η γωνιά των εκδόσεων δεν ήταν η μοναδική πνευματική εκδήλωσι μέσ' στη «φοιτητική έκδομάδα».

Η «έβδομάδα» άρχισε με ένα φοιτητικό εκκλησιασμό την Κυριακή τὸ πρωί. Η συμμετοχή ήταν αρκετά καλή, αν όχι θέβαια ένθουσιαστική, πάντως αντιπροσώπευε καθαρά και τὸ σημαντικό εκείνο μέρος τοῦ φοιτητικοῦ κόσμου, που τέτοιες εκδηλώσεις τις ζή σαν εὐκαιρίες πολύτιμες για μία πνευματική ανάτασι.

Τὸ ἴδιο φάνηκε και στις ἐπισκέψεις στὰ νοσοκομεία, που συνέπεσε μάλιστα να γίνουν σ' ένα απόγευμα πολὺ θροχερό, με ἀποτέλεσμα να μουςκέψουν αρκετά καλά οἱ ὁμάδες τῶν φοιτητριῶν και τῶν φοιτητῶν που συμμετείχαν.

Ήταν ὁμως ένα ἀναπάντεχο ξάφνιασμα χαρᾶς για τὰ ἄσυλα τοῦ πόνου τῆς Ἀθήνας, σάν δέχτηκαν τοὺς γεμάτους κέφι και χαρά νεαροὺς ἐπισκέπτας. «Με τὴν εὐκαιρία τῆς φοιτητικῆς μας ἔβδομάδος — τοὺς ἔλεγε κάποιος — ἤρθαμε να σᾶς πουμε τοῦτο μόνο: «Οτι οἱ νέοι ἄνθρωποι που σήμερα σπουδάζουν, δεν ξεχνούν τοὺς ἀδελφούς τους που πονοῦν. Ἐνα μήνυμα ἀγάπης σᾶς φέρνουμε!»

Και τὰ χλωμά πρόσωπα φωτίζονταν...

**

Η φοιτητική αἰμοδοσία, πῆρε ένα χαρακτήρα ἐπίσης πανηγυρικό. Στὸ αἰμοδοτικό κέντρο τῆς ὁδοῦ Ἀκαδημίας 45, ἡ ἀτμόσφαιρα που ἐπικρατοῦσε, ήταν να

σὲ συγκινη ἄληθινά. Κάθε βράδυ, ἕνας σημαντικός ἀριθμὸς φοιτητριῶν και φοιτητῶν ἔσπευδαν να δώσουν αἷμα, για τοὺς ἀγνωστούς συνανθρώπους που τὸ ἔχουν ἀνάγκη. Συνολικά προσήλθαν 500 φοιτηταί και φοιτήτριες, που ἔδωσαν 130 κιλά αἷμα, δηλαδή 90 ὁκάδες.

Αξίζει να σταθοῦμε με σεβασμὸ μπροστά στοὺς νεαροὺς αἰμοδοτές, που ἀντιμετωπίζοντας τὸν ἄγωνα για τὸ καθημερινὸ ψωμί ἢ και τὸν ὑποσιτισμὸ, τὴν ἐξαντλητική κόουρασι τῶν ἐξετάσεων και τὶς πεζοπορίες για τὴν παρακολούθησι, ἔσπευσαν με μία συγκινητική προθυμία να δώσουν τῆς καρδιάς τους τὸ αἷμα. Δεν πρόσφεραν κουθέντες στην ὑπόθεσι τῆς προβολῆς τοῦ φοιτητικόκοσμου, τὸ αἷμα τους διωχέτευσαν, χτύπο με χτύπο τῆς καρδιάς, μέσ' στην καρδιά τοῦ διπλανοῦ τους! Αὐτὰ εἶναι ντοκουμέντα μεγαλείου, ὅταν μάλιστα συνοδεύονται ὄχι ἀπὸ τὶς καλοπροσεγμένες ὑπερτροφίες τῶν καλομαθημένων παιδιῶν, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ φθαρμένο παντελόνι, τὰ χαλασμένα παπούτσια, τὸ ρουρηγμένο πρόσωπο, που μαρτυρεῖ τὰ κατοχικά χρόνια που φέρνει στην πλάτη. Νά δίνης ἀπ' τὸ ὑστέρημα ὄχι τοῦ πορτοφολιοῦ, μα τῶν φλεθῶν σου, κι αὐτὸ να τὸ κάνης με τὴν προθυμία, μα και με τὴν ἀπλότητα και χαρά!...

Ποιὸς ὁμως τὰ προσέχει αὐτά!... Τὸν λόγο κάποιον πολιτικοῦ σὲ φοιτητικὸ συνέδριο, ἔσπευσε να τὸν πάρη ὁ τύπος μας, να τὸν προβόλη με στοιχεῖα χτυπητά και τίτλους μεγάλους. Λέτε και δεν τὸν εἶχαμε ξανακούσει ἄλλη φορά.

Και για τὴν αἰμοδοσία θυθίστηκε στη σιωπή, ἢ φρόντισε να τὴν συμπεριλάβη με τὰ μικρότερα στοιχεῖα που διέθετε, μέσα στις πιδ ἄσημαντες εἰδησεις, ἀνάμεσα σὲ κάποιον ὑπουργὸ που οἰκουρεῖ, και σὲ κάποια ἡθοποιὸ που προσεχῶς καταφθάνει.

**

Η «φοιτητική ἔβδομάδα» μᾶς ἔμαθε θαιοικά δυὸ πράγματα: Πόσο ἐπιτακτική εἶναι ἡ ἀνάγκη για τὰ πνεύσι τοῦ πνεύματος ἢ πνοή ἀνάμεσα σὲ φοιτητικόκοσμο. Ἀλλὰ και πόσες εἶναι οἱ δυνατότητες που ὑπάρχουν για κάτι τέτοιο.

Οἱ νέοι ἄνθρωποι που πιστεύουν στοῦ πνεύματος τις ἀξίες, εἶναι καιρός να χαλυθώσουν τις ψυχές και τὸν ἄγωνα. Και να τὸ κάνουν αὐτὸ, ὄχι μέσα στὸν ένθουσιασμὸ μῆς μάχης με τὴν ἄρνησι, ἀλλὰ στην ἀφόρητη «εἰρήνη» μῆς πορείας, μέσα ἀπ' τῆς ἀδιαφορίας τὸ ναρκοπέδιο. Γιατι σήμερα αὐτὸ εἶναι να τὸν ζητιέται. Και για να ἀντέχης σὲ κάτι τέτοιο, θέλεις δύναμη, περισσότερη ἀπ' ὄση στη μάχη σου χρειάζεται.

Μόνον ἔτσι θα μπορέσουμε να ἐκμεταλ-

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

Τριάντα χιλιάδες ἐργάτες ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου, μέλη τῆς «χριστιανικῆς ἐργατικῆς νεολαίας» συγκεντρώθηκαν τὸν περασμένο Αὐγουστο στὴ Ρώμη. Τὸ συνέδριον τοὺς ἀπησχόλησε τὸν παγκόσμιον τύπον καὶ προεκάλεσε ζωηρὰ ἐντύπωσι σὲ ὅσους παρηκολούθησαν τὶς ἐκδηλώσεις του. Ἐνάμεσα σ' αὐτὲς ἦταν καὶ μιὰ μεγαλειώδης παρέλασις ποὺ κατέληξε σὲ συγκέντρωσι στὴν πλατεία τοῦ Ἁγ. Πέτρου, ὅπου ὁ Πάπας ἐκάλεισε τοὺς χριστιανοὺς ἐργάτες, ν' ἀγωνισθοῦν γιὰ τὴν οἰκοδόμησι μιᾶς κοινωνίας ἀδελφωμένης, ποὺ θὰ μεριμνᾷ γιὰ τὰ ἀσθενέστερα μέλη τῆς καὶ θὰ μοιράζεται μαζύ τους τοὺς πόρους καὶ τὶς φροντίδες τους.

Ἐξ Ἰσου μεγαλειώδεις ἴσως καὶ ἀσυνείηστο ἦταν τὸ θέαμα τῆς λειτουργίας ποὺ ἔγινε στὴν βασιλικὴ τοῦ Βατικανοῦ, ὅπου ἕκατὸ ἱερεῖς, μὲ μεγάλο κόπον κατώρθωσαν νὰ κινηθοῦν ἀνάμεσα στὶς πυκνὰς τάξεις τῶν ἐργατῶν, γιὰ νὰ δώσουν τὴν ἅγια κοινωνία σὲ 20.000 ἄτομα.

Ἀλλὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ συνεδρίου ἐπεκύρωσε καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλο, ἡ ἀνησυχία καὶ ἡ συγκαλυμμένη δυσφορία ποὺ ἔδειξαν τὰ δημοσιογραφικὰ ὄργανα τῆς σοσιαλιστικῆς καὶ τῆς κομμουνιστικῆς παρατάξεως μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴν χαρακτηριστικὴν χριστιανικὴν ἐκδήλωσι, ποὺ μαρτυροῦσε τόσο εὐγλωττα, ὅτι ἡ χριστιανικὴ πίστις εἶναι πάντοτε ζωντανὴ μέσα στὸν κόσμο τῶν ἐργατῶν.

★

Στὴ Γαλλία, ὅπως καὶ σ' ὅλες τὶς χώρες, τὸ θέμα τῆς θρησκείας δὲν εὐρίσκεται πιά στὸ περιθώριον τῆς σκέψεως καὶ ἔπαυε νὰ ἀφορᾷ ἀποκλειστικὰ τοὺς εἰδικούς ἢ τοὺς πιστούς. Εἶτε παίρνει κανεὶς θετικὴν στάσι ἀπέναντί του εἴτε ἀρνητικὴ, τὸ θρησκευτικὸ πρόβλημα ἀπασχολεῖ τοὺς συγχρόνους μας. Ἡ θρησκευτικὴ σκέψις καθημερινῶς, διαρκῶς καὶ περισσότερο ἀκολουθεῖ

λευτοῦμε τὶς δυνατότητες ποὺ ἀκόμα ὑπάρχουν. Μόνον ἔτσι θὰ μὴ μπορέσῃ κάποτε νὰ πνεύσῃ τὸ πνεῦμα καὶ ἔπαυε νὰ ἀφορᾷ ἀποκλειστικὰ τὰ φοιτητικὰ, καὶ μέσα στὶς θορυβώδεις συνεδριάσεις τῶν προπαρασκευαστικῶν ἐπιτροπῶν, μέσ' στὶς Σχολὰς, στὰ ἔτη, στὰ ἀμφιθέατρα καὶ στοὺς διαδρόμους. Νὰ πνεύσῃ γιὰ νὰ ἐμπνεύσῃ, νὰ ὀργανώσῃ, νὰ καθοδηγήσῃ, νὰ φέρῃ καρποφορία καὶ ἀποτελέσματα, ποὺ ἄλλοιῶς εἶναι μάταιον νὰ περιμένουμε.

Ἐπὶ τέλους, ἡ πνοὴ τοῦ πνεύματος πρέπει καμμιὰ φορὰ — μὲ τὸ Θεοῦ τὴ δύναμι καὶ τῶν καρδιῶν μας τῆ φωτιά — θύελλα νὰ γίνεταί, γιὰ νὰ σαρώνη τῆς ἀδιαφορίας τὴν καταχνιά, ξαναφέροντας τὴ ζωὴ καὶ τὸ φῶς.

Ο ΕΝΤΕΤΑΛΜΕΝΟΣ

τὴ γενικωτέρα πορεία τῆς σκέψεως. Καὶ οἱ ἀξιολογώτεροι συγγραφεῖς, προκειμένου ν' ἀσχοληθοῦν μὲ τὸ θρησκευτικὸ θέμα, ξεκίνοῦν ἀπὸ τὴν ἀνθρωπιστικὴ σκοπιά, ποὺ ἀντιμετωπίζει τὸν συγκεκριμένο ἄνθρωπον στὴν πραγματικότητά τῆς ὑπάρξεώς του.

Μ' αὐτὴ τὴν κατεύθυνσι ἐνεφανίσθησαν μέσα σὲ μικρὸ διάστημα τρεῖς ἐνδιαφέρουσες ἐργασίες: Jean Guittou, «Ἰησοῦς», Jacques Chevalier, «Ἡ ἱστορία τῆς χριστιανικῆς σκέψεως», Jean Calvet, «Ἡ θρησκευτικὴ φιλοσοφία ἀπὸ τοῦ François de Sales μέχρι τοῦ Fénelon».

Φροντὶς πλατείας κατανοήσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐκδηλώνεται στὸν «Ἰησοῦ» τοῦ Jean Guittou ἄντιμετωπίζοντας τὰ ἐρωτήματα ἂν ὁ Ἰησοῦς ὑπῆρξε μυθικὸ ἢ ἱστορικὸ πρόσωπον, ἂν πραγματικὰ ἀνέστη, ὁ συγγραφεὺς ἔχει διαρκῶς ὑπ' ὄψιν του τὸν μὴ πιστὸ «τίμιον ἄνθρωπον», ὅπως θὰ ἔλεγαν τὸν 17ο αἰῶνα στὴ Γαλλία, τὸν «μέσο ἄνθρωπον», ὅπως θὰ λέγαμε ἐμεῖς σήμερα.

Τὸ πρόβλημα τοῦ Ἰησοῦ, αὐτὸ τὸ κεντρικὸ πρόβλημα τοῦ Χριστιανισμοῦ, ποὺ μετὰ τὸν Renan ἔχει δώσει ἀφορμὴν σὲ τόσα σχόλια, ἐμφανίζεται ἔδω μὲ τὴν ἀληθινὴν του ὄψιν. Ὁλες οἱ ἐξηγήσεις ποὺ ἐπιδιώκουν νὰ μειώσουν τὸν Ἰησοῦ ἢ ἀντίθετα νὰ τὸν περιβάλλουν μὲ τὸ μυστήριον τοῦ μύθου, ἀποδεικνύονται ἀνεπαρκεῖς. Ἡ ἀπλούστερη, ἡ ἐντιμότερη, ἡ πιὸ ἐπιστημονικὴ λύσις, εἶναι νὰ τοῦ ἀποδοθοῦν αἱ διαστάσεις, μὲ τὶς ὁποῖες τὸν παρουσάζουν οἱ εὐαγγελικοὶ μάρτυρες. Ἐχομε φθάσει ἄλλωστε σὲ μιὰ ἱστορικὴ στιγμὴ κατὰ τὴν ὁποία ἐλέγγετα ἀναντιρροῦτως ἡ ἀκριβεία τῆς εὐαγγελικῆς διηγήσεως. Ἡ σκαπάνη τῶν ἀρχαιολόγων, ἀνακαλύπτει, κάθε ἡμέρα καὶ περισσότερον, κάτω ἀπὸ τὸ χῶμα καὶ τὰ ἐρεῖπια, τὰ ἴχνη τῆς διαβάσεως τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων του, ὅπως μᾶς τὴν περιγράφουν τὰ Εὐαγγέλια. Δὲν μπορεῖ πιά κανεὶς ν' ἀμφιβάλλῃ γι' αὐτὸ ποὺ ἀποτελεῖ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα: τὰ Εὐαγγέλια εἶναι ἱστορία καὶ πρέπει ν' ἀντιμετωπίζονται ὅπως καὶ τὰ συγγράμματα τοῦ Θουκυδίδου καὶ τοῦ Τακίτου.

Δὲν ἀπέχει πολὺ ὁ καιρὸς ποὺ οἱ διανοούμενοι ἤρουντο στὸ Χριστιανισμὸν κάθε σχέσι μὲ τὴν ἱστορία καὶ τὴν φιλοσοφία καὶ τὸν θεωροῦσαν σὰν συσώρευμα μύθων καὶ συμβόλων. Βέβαια εἶχαν ξεπερασθῇ οἱ χλευασμοὶ τοῦ Voltaire καὶ οἱ συναισθηματικοὶ τοῦ Renan· σ' ὄνομα τῆς πιὸ ἀντικειμενικῆς νεωτέρας ἐπιστήμης μιλοῦσαν ὁ Guigübert, ὁ Couchoud καὶ ὁ Lévy-Brühl. Ἦλθε ἡ ὥρα νὰ ξεπερασθῇ καὶ αὐτὴ ἡ θέσις τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης: ὁ Jacques Chevalier δημοσιεύει τὸν ἱστορία τῆς χριστιανικῆς σκέψεως.

Ἡ «Ἱστορία τῆς σκέψεως» τοῦ Jacques Chevalier ἀποτελεῖ μνημειώδες ἔργο. Ὁ πρῶτος τόμος ἀνεφέρει στὴν ἀρχαία σκέψιν· ὀλόκληρος ὁ δεῦτερος τόμος, ἔνα ὀγκῶδες βιβλίον 800 σελίδων, ἀφιερώνεται στὴν ἱστορία τῆς χριστιανικῆς σκέψεως ἀπὸ τὶς πηγὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ ἕως τὴν Ἀναγέννησι.

Ἄσ συγγραφεὺς ἐξετάζει μὲ μεγάλη διεισδυτικότητα τὴν ἐξέλιξι τῆς χριστιανικῆς σκέψεως καὶ ἐμφανίζει ἀνάγκη τὴν γονιμότητά της μέσα στοὺς αἰῶνες, γονιμότητα ποὺ πολλὰ φορὲς παραγνωρίσθηκε. Ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι βέβαια, πρῶτα-πρῶτα ἀποκάλυψις καὶ ὄχι φιλοσοφία. Κι' ὅμως, αὐτὴ ἡ ἀποκάλυψις, αὐτὴ ἡ πίστις εἶχε ἐπάνω στὴ σκέψι καὶ τὴ φιλοσοφία ἐπίδρασι ἀποφασιστικὴ καὶ ἔγινε ἡ αἰτία μιᾶς πραγματικῆς διανοητικῆς ἐπαναστάσεως. Ἔτσι σήμερα ὁ Χριστιανισμὸς ἐμφανίζεται ὄχι μόνον ὡς πίστις, ἀλλὰ καὶ ὡς σκέψις, ποὺ μὲ τοὺς τίτλους τῆς ἐλπίδος τὴν προσοχὴ τοῦ ἀληθινοῦ φιλοσόφου καὶ ἐπιβάλλεται στὸ πνεῦμα του.

Τὸ πρόβλημα τῶν σχέσεων θρησκείας καὶ ζωῆς ἀποτελεῖ τὸ θέμα τοῦ τρίτου βιβλίου. Θρησκεία καὶ ζωὴ ἔχον διαχωρισθῆ ἀπὸ τὸν ἀνθρωπισμὸ τῆς Ἀναγεννήσεως. Κύριος ὑπεύθυνος ὁ Montaigne, ποὺ ἔγινε ὁ λαμπρὸς θεωρητικὸς αὐτῆς τῆς τάσεως, ἡ ὁποία δυστυχῶς ἀπέκτησε πολλοὺς ὁπαδοὺς. Σύμφωνα μ' αὐτὸν ἡ καθαρὰ ἀνθρωπίνη σοφία εἶναι ἀρκετὴ γιὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἰσορροπία καὶ τὴν παραγωγὴ τῆς ἐδῶ ζωῆς. Ἀντίθετα, ὁ πιστὸς, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν πέραν τοῦ τάφου ζωὴ, θὰ ἐπικαλεσθῆ τὴ σοφία τῆς πίστεως, τὴ θρησκεία... Σὰν συνέπεια, ἡ καθαρὰ ἀνθρωπίνη, ἐγκόσμη σκέψις καὶ ἡ θρησκευτικὴ σκέψις θὰ ἐργάζονται παράλληλα, σὲ πεδία ὄχι ἀντίθετα, ἀλλὰ ὁποσοδήποτε διαχωρισμένα.

Ἡ θρησκευτικὴ φιλολογία, μὲ ἀρχηγὸ τὸν François de Sales, ἄνθρωπο συγχρόνως τοῦ 16ου καὶ 17ου αἰῶνος, παίρνει ἀποφασιστικὰ ἀντίθετη θέσι. Ὁ François de Sales θεωρεῖ ἀπαραίτητο νὰ εἰσχωρήσῃ ἡ πίστις μέσα στὴ ζωὴ. «Δὲν ἀρνείται καθόλου, ὅπως γράφει ὁ J. Calvet, τὴν σοφία τῶν ἐθνικῶν. Ἀντίθετα, συλλέγει μὲ εὐλάβεια ὅλα τὰ πορίσματά της, ἀλλὰ τὰ συλλέγει μὲ συνείδησι χριστιανικῇ, ποὺ τὰ μεταμορφώνει καὶ τὰ ἀφομοιώνει. Καὶ ἔτσι, ὁ πιστὸς, μακριὰ ἀπὸ τοῦ νὰ ἐμποδίσῃ τὴς ἀνθρώπινες προσπάθειες, τοὺς δίνει νέα δυναμικότητα». Συνέπεια αὐτῆς τῆς ἀντιλήψεως εἶναι ὅτι ὅταν ἡ χριστιανικὴ σκέψις μεταμορφῶνι καὶ ἀφομοιώνῃ τὰ στοιχεῖα μιᾶς ἀποκλειστικῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως, τῆς προσδίδει πλουτισμὸ, δύναμι, πληρότητα. Τίποτε λοιπὸν, ὄχι μόνον περισσότερο ἐπιζήμιον, ἀλλὰ καὶ περισσότερο αὐθαίρετο, ἀπὸ τὸ διαχωρισμὸ θρησκείας καὶ ζωῆς.

Ἡ θρησκευτικὴ φιλολογία — ὅπως τὴν μελετᾷ ὁ J. Calvet στοὺς διαπραγεστέρους ἐκπροσώπους της, ἀπὸ τὸν François de Sales ἕως τὸν Fénelon εἶναι ἡ λαμπροτέρα ἔκφρασις αὐτῆς τῆς συνθέσεως ποὺ ἠρνεῖτο ὁ Montaigne.

Ἄλλ' ἡ ὑπέροχη ἰσορροπία ποὺ ἀπεκατεστάθη ἀπ' αὐτὸν τὸν «θρησκευτικὸν κλασικισμὸν» γρηγορὰ διεσπάρθη. Ἡ θρησκεία ἔγινε πάλιν «αὐτηγῶς ἀτομικὴ ὑπόθεσις», χωρισμένη ἀπὸ τὴ ζωὴ, ὅπως στὸν καιρὸ τοῦ Montaigne, ἀλλὰ γιὰ τελεῖως διαφορετικὸς λόγους. Κι' αὐτὸ κέρτησε δύο περίπου αἰῶνες. Σήμερα ὅμως, φαίνεται

ὅτι ἀποκαθίσταται πάλιν, αὐτὸς ὁ σύνδεσμος μεταξὺ θρησκείας καὶ ζωῆς στὸ πεδίου τῆς σκέψεως. Ὁ σύγχρονος ἄπιστος δὲν θὰ μπορούσε μὲ κανένα τρόπο νὰ φαντασθῆ τὴ θρησκεία σύμφωνα μὲ τὸν κανόνα τοῦ Montaigne. Τὴν δέχεται ἢ τὴν ἀρνεῖται, ἀλλὰ μορεῖ νὰ τὴν ἐννοήσῃ μόνον ὡς εἰσὸν, ἐμπυκνώση, κατευθύνση ὁλόκληρη τῆ ζωῆ. Διακρίνει ἔτσι, ἀκόμη κι' ἂν δὲν τὸ παραδέχεται, τὸν οὐσιώδη χαρακτήρα της, ποὺ διέφευγε ἀπὸ τὸν πιστὸ Montaigne.

Ἡ χριστιανικὴ σκέψις δὲν εὐρίσκειται πλέον ἐξόριστος. Ἔχει εἰσχωρήσει βαθιὰ μέσα στὴν ἀνθρώπινη σκέψι.

Δ. ΠΥΡΓ.

★

Ἡ ἀγγλικὴ ἐφημερὶς «Νέα Χρονικά» ἐπεφόρτισε τὸ Ἰνστιτούτο Gallup νὰ κάμῃ μιὰ ἔρευνα γιὰ τὴς θρησκευτικῆς πεποιθήσεως τοῦ Βρετανικοῦ λαοῦ. Ἄν καὶ δὲν μορεῖ νὰ βασισθῆ κανεὶς στ' ἀποτελέσματα οἰασδήποτε ἐρεύνης, ποὺ γίνεται ὡς ἓνα εἶδος δειγματοληψίας καὶ ὅπου μέσα σ' ἓνα λαὸ 50 περίπου ἑκατομμυρίων ἑσώτων οἱ 2250 ἔστω κι' ἂν αὐτοὶ λαμβάνονται ἀπὸ ἄνδρες καὶ γυναῖκες κάθε ἡλικίας, τάξεως καὶ θρησκευτικῆς ὁμολογίας, ἐν τούτοις δὲν μορεῖ νὰ μὴ λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν τ' ἀποτελέσματα αὐτὰ δεδομένον ὅτι πολλοὶ τὰ θεωροῦν ὡς ἀνταποκρινόμενα στὴν πραγματικότητα.

Ἡ ἔρευνα λοιπὸν ἀποκαλύπτει πρῶτα-πρῶτα πὼς ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ πιστεῖ στὸ Θεό. Γιὰ κάθε ἄθεο ὑπάρχουν 13 ποὺ πιστεῖν στὸ Θεό.

Στοὺς ἔξῃ οἱ πέντε πιστεῖν στὴν πέραν τοῦ τάφου ζωὴ. Ὅμως μόνον ἓνας στοὺς τρεῖς παραδέχεται τὴν ἕπαρξιν τοῦ διαβόλου. Ἡ ἔρευνα τοῦ Gallup ἀπεκάλυψε ἐπίσης πὼς ἕκκενος ποὺ θρησκεύει εἶναι εὐτυχεστερος ἀπὸ τὸν ἄθεο. Ἐν τούτοις ἡ ἴδια ἔρευνα ἀπεκάλυψε ὅτι μεταξὺ τῶν ἐφήβων (teen agers) ὁ ἓνας στοὺς τρεῖς εἶτε ἀρνείται τὴν ἕπαρξιν τοῦ Θεοῦ εἶτε ἀμφιβάλλει γι' αὐτὴν.

Ἀξιοσημείωτο εἶναι ἐπίσης πὼς ἀπὸ τοὺς 16 οἱ 15 ζητοῦν νὰ δίδεται στὰ παιδιὰ θρησκευτικὴ ἀνατροφὴ καὶ μόρφωσις.

Ἐν τούτοις παρ' ὅλη τὴ διατήρησι τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθηματος σὲ ὑψηλὸ ἐπίπεδο ἡ ἔρευνα διαπιστῶνει πὼς μόνον ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐπαφὴ τῆς μὲ τὸ μέσο ἀνθρώπου.

Σὲ εἰδικὸν ἄρθρο τῆς συντάξεως τὰ «Νέα Χρονικά» ἐκφορᾶν τὴν ἀνησχία των γιὰ τὴν ἔλπει αὐτὴ τῆς ἐπαφῆς μεταξὺ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τοῦ μέσου ἀνθρώπου καὶ κυρίως γιὰ τὸ γεγονός ὅτι ἡ νέα γενεὰ παρουσιάζει ὑφεισι θρησκευτικοῦ συναισθηματος.

Ἐξ ἄλλου τὸ ἄρθρο τονίζει τὸ γεγονός ὅτι τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐρεύνης δὲν εἶναι καθόλου ἐνθαρρυντικά γιὰ τὸν ἄθεο. Ἡ ἀνοικτὴ ὁμολογία τῆς ἀπίστεως θρίσκει λιγώτερον ὁποδοχὴ στὴς ψυχὰς τοῦ κόσμου ἀπὸ τὸν Χριστιανισμὸ — ἐν-

νοεὶ βέβαια ὅπως τὸν παρουσιάζουν οἱ ἐκπρόσωποί του.

Ὁ συντάκτης ξεκινῶντας προφανῶς ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι μιὰ ἀπλὴ παραδοχὴ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ χωρὶς θρησκευτικὲς πεποιθήσεις δὲν ἀποτελεῖ βέβαια πίστι στὸ Θεό, διαπιστώνει πῶς στίς ψυχὰς τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου τῆ θέσι τοῦ Θεοῦ κατέχει ἓνα κενὸ (Goad Hared blank). Καὶ τὸ κενὸ αὐτὸ θὰ γεμίση — αὐτὴ εἶναι ἡ ἔννοια τοῦ συντάκτου — μόνον ὅταν οἱ Ἐκκλησίες — δηλαδή ὁ Χριστιανισμὸς — στραφῆ πρὸς τὸν σύγχρονο μέσο ἄνθρωπο.

Γ. Α. Π.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

κ. Α. Κεφαλ. Ἐνταῦθα: Ἡ μουσικότης τῶν στίχων δείχνει ὅτι ἠμπορεῖτε νὰ ἀποδώσετε πολλά. Χρειάζεται συστηματικὴ ἐργασία καὶ μελέτη. Ἀπὸ τὰ ποιήματά σας τὸ «Ἀνάσσει» διακρίνεται διὰ τὴν ἀριότητα τοῦ στίχου.—

κ. Π. Πολιάτην: Καὶ εἰς τὰ δύο ποιήματά σας ὁ λυρισμὸς καταστρέφεται ἀπὸ τὸν ρητορικὸν τόνον ποῦ κυριαρχεῖ.—κ. Χρ. Π. Ἐνταῦθα, καὶ κ. Θ. Παλ. Πύργον: Εὐγενὴς ἡ προσπάθειά σας. Ὁ στίχος σας ὅμως ὕστερεῖ εἰς τὴν μορφὴν.—κ. Β. Χατζηαντωνίου: Ἀποφεύγετε τοὺς πλατυασμούς. Οἱ μεγαλόστομες ἐκφράσεις καταλήγουν εἰς θερμοπαλισμόν.—Μ. Κωνστ. Ν. Φιλαδέλφειαν: Ὁ στίχος σας ὕστερεῖ πολὺ. Προσέξτε τὰς ἐκφράσεις σας. Ἀνάγκη νὰ μελετήσετε στιχογραφικῆν.—κ. Θ. Ἀνθιμόν: Στὸ ποίημά σας «Ἐστω καὶ τὴν ὑστάτην» διαφαίνεται ὁ πηγαῖος λυρισμὸς σας, στοιχεῖον ἐνθαρρυντικὸν διὰ τὴν μελλοντικὴν σας ἐξέλιξιν. Ἀντιθέτως ἡ ρητορικὴ διάθεση καταστρέφει τὸ «Εἰς τοὺς αἰῶνας». Ὁ στίχος σας «Ἄτλα τῆς ἁμαρτίας» ἀνεπιτυχής.—Α. Π. Τ. Ἐνταῦθα: Ἐχετε ἱκανότητα εἰς τὸν στίχον. Ἐργασθῆτε συστηματικὰ καὶ καταπιασθῆτε μὲ θέματα ποῦ συγκινοῦν.—κ. Ἀλ. Ξίουρ. Προσπαθῆτε νὰ γράφετε εἰς στιγμάς πηγαίας ἐμπνεύσεως.

Παρακαλοῦνται οἱ κ. κ. συνδρομηταὶ τῶν «Ἀκτίνων» ὅπως ἀποστείλουν τὴν συνδρομὴν των διὰ τὸ νέον ἔτος 1958 ἐκ δρχ. 45, ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον, εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ περιοδικοῦ (Καρύτση 14, Ἀθήναι).

Περιοδικὸν «Ἀκτίνες», ὄργανον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων». Ἐκδοσις Χριστ. Ἐνώσεως «Ἀκτίνες». Γραφεῖα: ὁδὸς Καρύτση 14, Ἀθήναι (Τηλ. 35-023).—Θεσ/κης: Ἀγ. Σοφίας 38.—Πειραιῶς: Φίλωνος 34α.—Ἰπυθύνος: Γ. Δ. Ἰατρίδης, κατοικία Σιβιτανίδου 39, Καλλιθέα.—Ἐτησίαι συνδρομὴ δρχ. 45, ἐξωτ. δολλ. 3.—Προστ. τυπογραφεῖου Δ. Παπακωνσταντίνου, Μαυρομιχάλη 176.—Χειρόγραφα, δημοσιευόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.